

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

DĚTSKÉ VNÍMÁNÍ PREVENCE A RIZIK VZNIKU ÚRAZŮ A OTRAV

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Mgr. Magdalena Drábová, Ph.D.

Bc. Martina Kožená

2009

ABSTRACT

CHILDREN'S PERCEPTION OF PREVENTION AND INJURY AND INTOXICATION RISKS

Injuries have been the leading causes of children's and adolescent's deaths within the population in the Czech Republic. Especially children rank among the highly endangered category. The incidence of injuries among children depends on many factors such as their age, the environment and their education. An injury can happen in a moment but the effects can last a lifetime or can even be fatal.

An injury or intoxication can happen to any child so the prevention is very important. An injury can be defined as a bodily harm caused by an outside agent, which may exceed recovery possibilities of human organism. Injuries have become a significant health-care, economic and social problem worldwide. They cause severe and life-threatening changes in human lives. Even if the injury mortality rate has slightly declined in the Czech Republic recently thanks to the good health-care system, the total number of injuries remains steady.

At present, there is a high number of epidemiologic studies dealing with children's injuries and intoxication but children's view seemed to be interesting to be focused.

The aim of this Diploma work has been to provide readers with a children's view of injuries and intoxication, their perception of risks and the knowledge of prevention.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: „Dětské vnímání prevence a rizik vzniku úrazů a otrav“ vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v příložené bibliografii.

Souhlasím s použitím práce k vědeckým účelům.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne

.....

Bc. Martina Kožená

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Magdaleně Drábové, Ph.D. za čas, který mi věnovala, za odborné vedení diplomové práce a za poskytnuté rady a připomínky. Poděkování také patří dětem a jejich rodičům, protože bez nich by tato práce nemohla vzniknout.

Děkuji také všem blízkým a přátelům, kteří mě při psaní diplomové práce podporovali.

OBSAH

ÚVOD	7
1 SOUČASNÝ STAV	8
1.1 ÚRAZY	8
1.1.1 Pády.....	9
1.1.2 Dopravní úrazy.....	9
1.1.3 Tepelná poranění.....	12
1.1.4 Úrazy elektrickým proudem.....	13
1.1.5 Tonutí, utonutí.....	13
1.1.6 Poranění zvířaty	14
1.2 OTRAVY	15
1.2.1 Otrava léky	15
1.2.2 Otrava alkoholem a jinými návykovými látkami.....	16
1.2.3 Otrava mycími, čistícími a kosmetickými prostředky	17
1.2.4 Otravy rostlinami a houbami.....	17
1.2.5 Otrava dalšími prostředky	18
1.3 DĚTSKÉ VNÍMÁNÍ A VÝVOJ	19
1.3.1 Vnímání.....	19
1.3.2 Věkové zvláštnosti a rizika	19
1.3.3 Novorozenecký věk.....	20
1.3.4 Kojenecký věk.....	20
1.3.5 Batolecí věk.....	21
1.3.6 Předškolní věk.....	22
1.3.7 Školní věk.....	23
1.4 RIZIKA A NÁSLEDKY ÚRAZŮ A OTRAV	24
1.4.1 Rizikové aktivity a chování.....	24
1.4.2 Prevence rizikového chování	25
1.4.3 Následky úrazů a otrav.....	26
1.5 VÝSKYT ÚRAZŮ A OTRAV	27

1.5.1	Výskyt úrazů a otrav v ČR a EU.....	27
1.6	PREVENCE ÚRAZŮ A OTRAV	30
1.6.1	Prevence úrazů a otrav v ČR.....	31
1.6.2	Prevence úrazů a otrav ve světě	34
2	CÍLE PRÁCE A HYPOTÉZY.....	36
2.1	CÍLE PRÁCE	36
2.2	HYPOTÉZY	36
3	METODIKA	37
3.1	METODIKA VÝZKUMU	37
4	VÝSLEDKY.....	39
4.1	PILOTNÍ ROZHOVORY	39
4.1.1	Respondent 1 (R1): Klára, 14 let.....	39
4.1.2	Respondent 2 (R2): Antonín, 11 let	43
4.1.3	Respondent 3 (R3): Tereza, 7 let.....	47
4.2	VÝZKUMNÉ ROZHOVORY	51
4.2.1	Respondent 4 (R4): Veronika, 15 let.....	51
4.2.2	Respondent 5 (R5): Vendula, 12 let.....	57
4.2.3	Respondent 6 (R6): Šimon, 8 let.....	61
4.2.4	Respondent 7 (R7): Petr, 12 let.....	65
4.2.5	Respondent 8 (R8): Dan, 10 let.....	69
4.2.6	Respondent 9 (R9): Magda, 8 let	72
4.2.7	Respondent 10 (R10): Martin, 8 let.....	75
5	DISKUZE.....	80
6	ZÁVĚR.....	91
7	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	92
8	KLÍČOVÁ SLOVA.....	98
9	PŘÍLOHY	99
9.1	SEZNAM PŘÍLOH.....	99

ÚVOD

V dnešním světě se denně setkáváme s mnoha riziky, které ohrožují naše zdraví. Často opomíjené nebezpečí, které ohrožuje naše zdraví a život, je riziko vzniku úrazu. Kromě lehkých poranění, se kterými má zkušenost každý z nás, jsme ohroženi mnohem vážnějšími úrazy, které mohou mít závažné, trvalé následky a v několika případech mohou končit až smrtí. Stačí malá nepozornost či rizikové chování a k závažnému úrazu může dojít kdykoliv a kdekoliv.

Úrazy a otravy stále patří mezi nejzávažnější zdravotní a společenské problémy, a to ve všech průmyslově vyspělých zemích. V dnešní době jsou úrazy a otravy hlavní příčinou úmrtí dětí. Právě děti jsou nejohroženější skupinou. Úraz či otrava hrozí každému dítěti, proto je velice důležitá prevence.

V současné době převažují epidemiologické studie, které kvantitativně zpracovávají data o úrazech a otravách dětí, avšak v souvislosti s podstatou problému, by bylo zajímavé zaměřit se také na pohled dítěte na danou problematiku. Pohled dětí z hlediska vnímání rizik v komplexním pojetí umožní tato diplomová práce.

1 SOUČASNÝ STAV

Úrazy patří k hlavním příčinám dětské úmrtnosti i nemocnosti, a to ve všech průmyslově vyspělých zemích. Problematice dětské úrazovosti je věnována zvýšená pozornost nejenom vzhledem k jejich narůstajícímu počtu, ale i k závažnosti rizika, které tato zranění představují (58).

1.1 ÚRAZY

Úraz je poškození zdraví, které vzniká většinou náhle, a to působením vnější síly, která přesahuje svoji intenzitou adaptační možnosti lidského organismu (13).

Úrazy vznikají spolupůsobením čtyř faktorů:

- Hostitele (člověk postižený úrazem) – věk, pohlaví, vzdělání, schopnosti, fyzická zdatnost, psychický stav, alkohol, drogy, rizikové chování.
- Činitele (různé druhy a formy přenosu energie) – přenos abnormálního množství energie – mechanické, tepelné, chemické, elektrické, radiační.
- Přenašeče (vektor – osoba nebo věc, která působí svojí silou, přenáší energii anebo zabraňuje přenosu) – design výrobků může zásadním způsobem ovlivnit přenos energie, například (např.) airbag v autě, cyklistická přilba, rychlovarná konvice a tak dále (atd.).
- Prostředí – faktory prostředí dělíme do dvou kategorií: fyzikální a sociálně – ekonomické.
 - Fyzikální jsou místo úrazu, počasí, teplota, denní doba, roční období, rizikové prostředí.
 - Sociálně - ekonomické jsou např. akceptace požití alkoholu, užívání drog, socioekonomické faktory (4).

(Příloha 9.1)

Dělení úrazů dle úmyslu:

- Neúmyslné – jedná se například o dopravní úrazy, utonutí, neúmyslné otravy, pády, atd.
- Úmyslné – vznikají, když někdo někomu (nebo sám sobě) úmyslně nějakým způsobem sám ublíží (napadení, týrání, vraždy, sebevraždy, atd.) (8).

Většina z nás zná lehčí úrazy jako je drobné říznutí, odřenina nebo lehká zlomenina a následky s tím spojené. Často se nic závažného nestane, zranění je bez komplikací a brzy se zahojí. Taková je sice větší část úrazů, ale bohužel se stává i mnoho vážných úrazů, které končí trvalými následky nebo dokonce smrtí dítěte (51).

1.1.1 Pády

Pády jsou spolu s popáleninami a opařeninami třetí nejčastější příčinou smrtelných úrazů dětí. Jsou také nejčastější příčinou poranění, se kterými se lékaři v dětských úrazových ambulancích setkávají. Hospitalizaci obvykle vyžadují pády z výšek. Nejčastějšími následky pádů jsou krvácející rány, poranění kloubů nebo zlomeniny kostí a ořesy mozku (51).

Prevencí pádů je především dozor nad malými dětmi v bezprostřední blízkosti oken, balkónu, schodů, studen a septiků. Studny a septiky je vhodné zajistit tak, aby do nich děti nemohly propadnout. Mezi další preventivní opatření lze zařadit používání dětských kšír v kočárku (17, 51).

1.1.2 Dopravní úrazy

Vážné zranění, které je způsobené dopravní nehodou, postihne každoročně více než 4 000 dětí. Přibližně 40 z nich na následky dopravní nehody umírá. V České republice z lékařských výzkumů vyplývá, že dopravní úrazy se se svými 44 % řadí k nejčastějším příčinám újmy na zdraví dětí do 15 let. Každý by měl mít na paměti, že znalost bezpečnostních pravidel a chování v dopravě je nejlepší prevencí úrazů (7).

Úrazy dětí – chodců

Nejčastější úrazy v dopravě vznikají při přecházení ulice. Dítě uvažuje jinak než dospělý a nedokáže správně odhadnout vzdálenost a rychlost auta (51).

V tomto případě je velice důležité naučit děti správně a bezpečně přecházet. Bezpečnost chodců může být zvýšena některými opatřeními - omezením rychlosti, retardéry, speciálním osvětlením přechodů, přítomností strážníka na přechodu v blízkosti školy, oděvy, obuví nebo taškou do školy s reflexními prvky (51).

Úrazy dětí – cyklistů

Na silnicích Evropské unie každoročně umírá bezmála 3 000 cyklistů a 139 000 je zraněno. V epidemiologii úrazů cyklistů jasně převládají úrazy hlavy. Zraněním hlavy je způsobeno 75 % všech úmrtí cyklistů. Podle vědeckých výzkumů může cyklistu zabít náraz hlavou do pevné překážky již při rychlosti 11 km/h (8).

Kolo vlastní přibližně 80 % dětí školního věku. Jízda na kole vyžaduje nejen zručnost, ale je také spojena s rizikem na silnici. Platí, že děti do 10 let mohou jet na kole po silnici pouze v doprovodu osoby starší 15 let. Jako cyklisté mívají úraz nejčastěji chlapci ve věku 10 – 14 let (1, 51).

Riziko úrazů hlavy vznikající v souvislosti s cyklistikou lze minimalizovat nošením cyklistické přilby. Pokud mají cyklisté kvalitní přilbu, hrozí jim až 8 krát menší riziko, že utrpí vážné poranění mozku, než když ji nemají. Cyklistická helma snižuje riziko úrazu hlavy o 85 %, riziko úrazu tváře a očí o 65 % a zranění mozku u 90 % pádů (8).

Podle zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů, v platném znění (dále jen zákon č. 361/2000 Sb.), je každý cyklista mladší 18 let povinen za jízdy vždy použít ochrannou přilbu a mít ji nasazenou a řádně připevněnou na hlavě. Dále všechny cyklistické přilby prodávané v České republice musí plnit normu ČSN EN 1078 (tato informace musí být vyznačena na přilbě) (24).

Dítě se stává účastníkem silničního provozu, proto by mělo znát dopravní předpisy, především význam značek a přednosti v jízdě. Dále velikost a typ kola by měly odpovídat věku, výšce a hmotnosti dítěte a dále terénu, na kterém bude dítě

jezdit. Před vyjetím je nutné zkontrolovat, zda vybavení kola je úplné a funkční. Na kole může dítě vyjet jen s cyklistickou přilbou, pevnou obuví a vhodným oblečením nejlépe s reflexními prvky. Dále se doporučují sluneční nebo jen průhledné sportovní brýle, které ochrání oči před prachem, sluncem či oslněním (5, 43, 51).

Základním pravidlem bezpečnosti na silnicích je „Vidět a být viděn“. Vzdálenost, na kterou řidič v noci či za snížené viditelnosti vidí chodce pokud má na sobě oblečení těchto barev je : 18 m – modrá, 24 m – červená, 37 m – žlutá, 55 m – bílá, 200 m – reflexní materiál (8).

Při rychlosti 75 km/h potřebuje řidič nejméně 31 metrů (cca 1,5 sekundy) na to, aby si uvědomil nebezpečí a odpovídajícím způsobem reagoval. Pouze s reflexními materiály mu chodci a cyklisté dají dostatek času (8).

Úrazy dětí – spolujezdců

Úrazy dětí jako spolujezdců v autě mohou více než děti samotné ovlivnit především rodiče. Často dochází kvůli lhostejnosti nebo pohodlnosti rodičů k těžkým úrazům (51).

Podle zákona č. 361/2000 Sb., může sedět v autě na místě spolujezdce osoba, která je starší 12 let a vyšší než 150 cm. Všechny osoby v autě musí být připoutané, a to i na zadních sedadlech bez ohledu na ujetou vzdálenost (osoby které nejsou v autě připoutané, umírají při nehodě 7 krát častěji než osoby, které nejsou připoutané bezpečnostními pásy). Dále je povinné používat autosedačku u dětí do 12 let a do 150 cm (8, 24).

Za jízdy autem je důležité, aby děti seděly klidně, nikam nepřelézaly, nestály mezi předními sedadly a ani nerušily řidiče. Velmi důležitá je i bezpečná jízda řidiče, pro něj jsou během delší cesty vhodné přestávky, kdy se zmírní únava a předejde se nebezpečnému mikrospánku (51).

1.1.3 Tepelná poranění

Mezi tepelná poranění, které mohou nastat u dítěte, se řadí úžeh, úpal, omrzliny, opařeniny a popáleniny (12).

Úžeh a úpal

Úžeh vzniká jako přímé přehřátí organismu, např.: při pobytu na slunci, následkem nadměrného pocení při nedostatečném příjmu tekutin a solí. Známkami úžehu jsou únava, bolest hlavy, bledost, slabost, malátnost, pocit na zvracení, rychlé, povrchní dýchání, rychlý pulz (12). V tomto případě je důležité dítě uložit do stínu, podávat mu chladné tekutiny a studené zábaly na tělo. Pokud tělesná teplota klesne pod 38°C, zábaly se mohou ukončit (48). Trvá-li tento stav déle, objevují se svalové křeče a vysoká teplota nad 40°C, pak je nutné postupovat podle základních pokynů k resuscitaci a volat zdravotnickou záchrannou službu (12, 48).

Úpal vzniká ztrátou tekutin v dusném, nevětraném prostředí. Příznaky jsou obdobné jako u úžehu. Teplota bývá obvykle jen do 38,5°C. Dítě má žízeň, bolesti hlavy, rychlý pulz, zvrací, je unavené, slabé až apatické. Léčba je stejná jako při úžehu (12).

Omrzliny

Omrzliny vznikají na místech kůže, která byla v mrazu špatně kryta před prochlazením. Postižené části se nesmějí ohřívat třením nebo rychle přímým teplem. Po zahřátí postižené části zčervenají a bolí. Dítěti je vhodné podávat teplé nápoje a vést jej k rozvíčování (pro zahřátí). Při vážné formě omrzlin vyhledejte lékařské ošetření (12).

Opařeniny, popáleniny

Opařeniny a popáleniny jsou poranění pokožky nebo podkožních tkání a jsou vyvolány působením nadměrné tepelné energie nebo zásahem elektrickým proudem. Popáleniny a opařeniny se dle závažnosti rozlišují na popáleniny prvního, druhého a třetího stupně. Postižený má často na sobě popáleniny různých stupňů. Důležitým faktorem popálenin je jejich rozšíření. Všechny popáleniny, které zabírají více jak 10 %

pokožky nebo zasáhly zvláště citlivé zóny (oči, uši, obličej, genitálie), vyžadují okamžitý převoz do nemocnice (48).

1.1.4 Úrazy elektrickým proudem

Poranění elektrickým proudem nepatří mezi časté úrazy, ale jeho následky mohou být smrtelné. K poranění dochází nejčastěji v domácnosti elektrickým proudem o nízké intenzitě. Malé děti jsou rizikovou skupinou, u které je pravděpodobnost poranění vysoká. Proto nikdy tam, kde se pohybují děti, nenecháváme nezajištěné zásuvky a elektrospotřebiče (11, 19).

1.1.5 Tonutí, utonutí

Tonutí lze definovat jako případ přežití asfyxie v důsledku potopení se. Utonutí je charakterizováno jako smrt způsobená asfyxií v důsledku potopení se. Smrt nastává již v okamžiku ponoření se nebo v průběhu následujících 24 hodin. Kromě uvedených úrazů vznikají v souvislosti s vodou i jiná poranění, při nichž nedochází k tonutí (9, 13).

Mezi nejčastější úrazy z koupání patří poškození páteře s různým stupněm ochrnutí dolních částí těla a obou horních končetin. Dále si dítě svou neopatrností může způsobit otřes mozku. Při velkém nárazu i ztrátu paměti. Tyto druhy zranění jsou způsobeny nebezpečným skákáním do vody (z velké výšky, nebo skokem do neznámé vody). Kromě těchto zranění jsou to také nechtěné pády, uklouznutí či zakopnutí, které mohou vést k naraženinám, vyvrkнутým kotníkům a zlomeninám (49).

Tabulka 1: Utonutí a zranění související s vodou

	Příčiny	Mechanismus	Místo
batolata	nedostatečný či chybějící dozor	pád	bazén
Děti	riskantní chování	skok do vody	přírodní voda

Zdroj: Čapková, Velemínský, 2005
(Příloha 9.2)

Je několik způsobů, jak lze děti chránit před tonutím a utonutím. Především je to neustálý dohled nad dětmi ve vodě a naučením svých dětí plavat (44). Malé děti by neměly mít přístup ani ke kbelíku s vodou nebo zahradním tůňkám a přístupy k bazénům by měly být dostatečně zajištěny (13).

1.1.6 Poranění zvířaty

Většina zvířecích a hmyzích kousnutí v našich zeměpisných podmínkách neznamená ohrožení života. Občas se může vyskytnout těžká alergická reakce, případně anafylaktický šok a je nutná rychlá pomoc (12).

Uštknutí hadem

V naší zemi je jediným skutečně nebezpečným hadem zmiije, jejíž kousnutí je bez pochyby závažné. Pro malé děti je uštknutí nebezpečnější než pro dospělého člověka. K uštknutí dojde většinou rychle a dítě hada ani nezpozoruje. Pro zmiije je charakteristická klikatá čára podél jejich páteře a široká trojúhelníková hlava se svislými zorničkami. Znamky uštknutí jsou: dva vpichy v místě zranění vzdálené asi 1 cm (může být i jeden vpich), prudká bolest, otok v místě vpichu, nevolnost, zvracení, ztížené dýchání, šok, křeče, bezvědomí. Je nutné ihned vyhledat lékařskou pomoc (12, 48).

Bodnutí hmyzem

Bodnutí běžným hmyzem způsobí většinou jen drobná poranění, která dítě neohrožují. Nebezpečnější je bodnutí včelou, vosou nebo sršněm, kdy může dojít až k ohrožení života. Znamky bodnutí hmyzem jsou bolest v místě vpichu, zarudnutí, svědění, otok. U vnímavého jedince může opakované bodnutí včelou, vosou nebo sršněm, ale i uštknutím hadem, provázet těžká alergická reakce až anafylaktický šok. Anafylaktický šok se vyskytuje velmi zřídka. Jsou lokalizace bodnutí, které mohou způsobit vážnější problém. Příkladem je, když dítě spolkně vosu nebo jiný bodavý hmyz společně s potravou a dostane žihadlo do jazyka nebo tkání v ústní dutině (12, 48).

Známky anafylaktického šoku jsou bledá, studeně opocená kůže, třes, neklid, pocit žízně, mdloba, rychlé a mělké dýchání, rychlý, slabý nitkovitý tep, neklid, apatie, zmatenost, dušení, bezvědomí (11, 12).

Chceme-li předejít hmyzímu bodnutí, tak je dobré aplikovat na části kůže a oděv dítěte přípravky odpuzující hmyz. Na podrážděnou kůži se tyto přípravky nesmějí používat. Dále držet děti v bezpečné vzdálenosti od vosích hnízd. Další ochranou proti hmyzímu bodnutí je instalace sítí do oken (48).

Pokousání zvířetem

Pes i ostatní masožravá zvířata (kočka, liška, krysa, netopýr) mohou kousnutím přenášet velmi nebezpečnou vzteklinu, která se projevuje několik týdnů po kousnutí, ale dá se jí předejít právě díky dlouhé inkubační době pasivní imunizací (48).

Popálení medúzou

Dnešním trendem jsou dovolené v zahraničí a to především u moře. Může se stát, že je dítě v moři popáleno medúzou. Známky popálení jsou silná, palčivá bolest, začervenání postižené kůže, potíže s dýcháním, mdloby (12).

1.2 OTRAVY

Otrava (intoxikace) je chorobný stav, který je vyvolán přítomností jedu v organismu (otrava může být způsobena léky, čistícími přípravky, houbami, jedovatými rostlinami, alkoholem, drogami atd.) Otravy jsou příčinou přijetí do nemocnice ve 4 – 6 % případů. V 70 – 80 % se jedná o sebevražedný pokus. V 15 – 20 % jde o náhodné otravy a v 10 % o otravy profesionálního charakteru. V 80 – 90 % případů se jedná o otravy léky. Často se jedná o smíšené intoxikace (léky a alkohol) (8).

1.2.1 Otrava léky

Otrava léky je na prvním místě v počtu otrav vzniklých v domácnosti. Léky mají lákavý, atraktivní obal, tvarem a obalem připomínající bonbóny. Sirupy jsou často slazené a ochucené pomerančovou, malinovou či jinou příchutí. Dítě se může otrávit léky několika způsoby. Obvykle je to vina rodičů, kteří nechají léky na místě

přístupném dítěti, nebo podají chybnou dávku při nemoci dítěte, či zamění lék za jiný. Velkou chybou je přesypávání léků do neoriginálního obalu, to pak snadno vede k záměně. Je důležité dítěti vysvětlit pravý význam léku a nenazývat lék jako „pamlsek“ (11).

Pozor je třeba také dát na léky, které běžně s sebou nosíme v tašce nebo kabelce, protože odložená kabelka může být výborným zdrojem otravy. Jestliže dospělý užívá pravidelně nějaký lék, neměl by tak činit před očima dítěte. Děti mají snahu napodobovat dospělé, a když najdou příležitost, mohou se lékem otrávit (11).

1.2.2 Otrava alkoholem a jinými návykovými látkami

Česká republika patří dlouhodobě v celosvětovém žebříčku mezi státy s nejvyšší spotřebou alkoholických nápojů. Alkohol je pro děti a dospívající mnohem nebezpečnější než pro dospělé, protože vážně poškozuje dosud nezralé orgány. Již poměrně malé množství v těle dokáže vyvolat otravu. Vytvářející se organismus nedokáže účinně odbourávat alkohol z těla (38).

Drogy jsou nejvíce zneužívány mladistvými a ve věkové skupině do 30 let. Frekvence toxikomanií narůstá a jejich společenská i zdravotní závažnost stoupá. Drogy jsou přírodní nebo syntetické látky, jejichž vpravení do organismu vyvolává přechodný pocit i známky změněného vnímání a jednání. Vytvářejí návyk, fyzickou i psychickou závislost. Tolerance na ně se postupně zvyšuje. Mají různorodé omamné nebo psychotropní působení a řadu somatických účinků, z nichž část je nežádoucích až toxických (46).

Otrava alkoholem

Otravy alkoholem lze dělit na otravy akutní (vypití většího množství alkoholu v krátkém časovém intervalu) a otravy chronické (způsobeny opakovaným pitím většího množství alkoholu). Chronické otravy způsobují postupné orgánové poruchy, především jaterní cirhózu, některé nemoci srdce, poruchy centrální nervové soustavy a duševní poruchy od porušené soustředěnosti až po alkoholické psychózy a demence. Více nebezpečná je otrava akutní. Tato otrava může člověka rychleji usmrtit (8).

Také návyk na alkohol se vytváří poměrně rychle, proto se společnost před zneužíváním alkoholu snaží děti chránit. V České republice je zákaz prodeje alkoholických nápojů mladistvým do 18 let. Přesto je alkohol pro dospívající snadno dostupný a na různých diskotékách a večírcích se ho konzumuje velké množství. Děti často pijí alkohol ze strachu, že když odmítnou, budou vypadat hloupě. Kamarádi je hecují, nebo pijí všichni ostatní a oni nechtějí zůstat pozadu. Často dochází ke kombinaci mnoha druhů alkoholu nebo se pijí míchané nápoje, u nichž je těžké odhadnout skutečnou dávku alkoholu. Z tohoto důvodu se děti opijí mnohem rychleji (38).

Otrava drogami

Předávkování při náhodném experimentu, ale i u závislých osob vede k akutnímu ohrožení zdraví. Akutní otrava může bezprostředně ohrozit život a stát se příčinou náhlé smrti. Na závažnosti stavu, vyvolaného předávkováním drog se podílejí rovněž nepřímo související faktory – trauma, podchlazení, šok, bezvědomí, syndrom z vyčerpání, maligní hypertermie, v dalším průběhu i multiorgánové selhání (46).

1.2.3 Otrava mycími, čistícími a kosmetickými prostředky

V počtu otrav jsou na druhém místě. Přispívá k tomu především naše neopatrnost a nedbalost při skladování čistících prostředků či přelévání do neoriginálních obalů. K otravám těmito prostředky dochází především u dětí nižších věkových skupin, u starších kojenců a batolat. Stejně jako je tomu u léků, mají čistící prostředky zajímavý obal a bývají příjemně parfémovány. Naštěstí jsou již dnes obvykle vybaveny bezpečnostním uzávěrem. Nejnebezpečnější čistící prostředky jsou ty, které obsahují louhy nebo kyseliny (12).

1.2.4 Otravy rostlinami a houbami

Ve volné přírodě, na zahradě, ale i v domácnostech existuje mnoho zajímavých rostlin, které má nenechavé dítě snahu prozkoumat či ochutnat jejich plody. Děti nejčastěji lákají bobule keřů a menších rostlin. Nebezpečný je rulík zlomocný a lýkovec. K vyvolání otravy stačí několik málo plodů, někdy i dokonce jedna bobule.

Nebezpečné jsou boby okrasných fazolí. Plody mahonie cesmínolisté připomínající borůvky jsou prakticky nejedovaté. K vyvolání otravy by dítě muselo požit více než 50 bobulí (12).

Houby jsou pro malé děti nevhodné. Jsou špatně stravitelné a případná otrava houbami má těžší průběh než u dospělých. Z hlediska možné otravy je nejnebezpečnější houbou u nás muchomůrka zelená. Při otravě dochází k závažnému poškození jater (11, 12).

Vybrané jedovaté rostliny – bez černý, dieffenbachie, fazole, lýkovec, pámelník, ptačí zob, rulík zlomocný (11, 12).

1.2.5 Otrava dalšími prostředky

Otrava zahradními postřiky, hnojivy a přípravky na škůdce rostlin, deratizačními prostředky – všechny tyto látky, zejména organofosfátové hubičky hmyzu, jsou velmi jedovaté. Nebezpečné jsou přípravky na hubení slimáků, granule na hubení krys, myši a potkanů (11).

Dílny a garáže jsou nejen místem, kde dítě snadno přijde k úrazů, ale lze v nich najít velké množství jedovatých látek (ředidla, rozpouštědla, laky, toluen, petrojel, benzin a další ropné deriváty). Zprvu nenápadná, ale ve svých důsledcích velmi závažná je otrava ethylenglykolem. Tato látka je obsažena v nemrznoucích směsí do automobilových motorů, brzdové kapaliny. K závažné otravě dochází již po požití malého množství této látky, která má navíc nasládlou chuť. K rozvoji potíží dochází nenápadně a pozvolna. V tomto případě se jako protijed uplatňuje slabý alkoholický nápoj (11).

Při jakékoliv otravě je důležité ihned zajistit lékařskou péči. Případně volat Toxikologické informační středisko v Praze (tel.: 224 919 293, 224 915 402) (12, 47).

1.3 DĚTSKÉ VNÍMÁNÍ A VÝVOJ

Nejdůležitější rizikové faktory pro vznik úrazu jsou věk, pohlaví, dosažený stupeň somatického a psychického vývoje, socioekonomická situace rodiny, poruchy chování i rizikové chování vrstevníků, dospívajících i dospělých v okolí dítěte (36).

1.3.1 Vnímání

Informace o zevním světě získáváme prostřednictvím funkcí smyslových orgánů. Percepce (vnímání) je uvědomování si okolního světa pomocí zraku, sluchu, čichu, hmatu a chuti (16).

V rámci této práce se zaměřuji na chápání tohoto pojmu v komplexním pojetí. Vnímání zprostředkovává informace jak z okolního prostředí, tak z našeho organismu. Je to však také proces uvědomění si zkušenosti s těmito informacemi a jejich prožívání. Nejjednodušší vnímaný prvek označujeme jako počitek, což může být např. počitek doteku, píchnutí, palčivosti, atd. O něco složitější, ale stále ještě základní prvek, je vjem. Percepce je komplexní děj spojující minulou zkušenost se současným přísunem informací a složitý proces jejich výkladu. Percepce je vždy záležitost osobní (subjektivní), nikdy nevíme, jak probíhá uvědomování u druhých osob (16, 28).

Vnímání není izolovaný proces, na výběru a zpracování percipovaných podnětů se podílejí i další psychické funkce, především poznávací. Je to aktivní proces, nejde jen o pasivní recepci podnětů, které na člověka působí (54).

1.3.2 Věkové zvláštnosti a rizika

V každém z uvedených období věku dítěte dochází ke specifickým psychosomatickým změnám. Psychosomatický vývoj samozřejmě nekončí při nástupu do školy, ale období od narození do zahájení povinné školní docházky je dobou největší zranitelnosti dítěte a dítě je nejvíce odkázáno na ochranu a bezpečí zajišťovanou okolím. Znalostí těchto psychosomatických a vývojových specifíků lze předejít úrazům se závažnými, často smrtelnými následky. Kromě toho by měl každý rodič či osoba pečující o dítě mít na paměti, že základním prvkem ochrany dětí před úrazem je neustálý dohled (7).

1.3.3 Novorozenecký věk

Lidský plod se rodí zpravidla ve 38. až 42. týdnu těhotenství. Novorozenecké období se vymezuje prvními čtyřmi týdny života člověka, při nichž dochází k adaptaci na nové prostředí (57).

V rámci somatických předpokladů předurčují a ovlivňují vznik úrazu především morfologické a fyziologické zvláštnosti smyslů v dětství. U dítěte dochází k postupnému vývoji jednotlivých smyslů (13).

Novorozenecký věk je období, kdy dítě zpočátku pouze leží a vznik úrazu podmíněný motorickou aktivitou dítěte je v tomto případě minimální. Dítě je v tomto období vystaveno spíše úrazům vznikajícím vnějšími vlivy. Novorozenec je ohrožován nebezpečím pádu při přenášení rodičem. Velmi častým úrazem novorozence je opařenina, která vzniká při koupání dítěte či vylitím horkého nápoje na tělíčko dítěte. Hrozí také nebezpečí aspirace potravy (7).

1.3.4 Kojenecký věk

Kojenecké období trvá zhruba do dvanácti měsíců od narození. Pro dítě je v tomto období typická stále bohatší snaha o komunikaci s okolím. Zdravě se vyvíjející kojeneček na konci prvního roku života je již individualitou, která vnímá sebe odděleně od okolního světa (57).

Již kolem 2. až 3. měsíce je dítě schopné uvědomit si rozdíl mezi okrajem plochy a spádem či svahem, dále dokáže vnímat hloubku. Schopnost vidění je zpočátku nezralá, ale v průběhu roku se stává ostřejší. Zraková ostrost se plně vyvine kolem prvního roku věku (7, 53).

V prvních měsících života přitahují zrakovou pozornost dítěte především větší, výrazné a pestré předměty. Kolem 9. měsíce jej naopak zajímají hlavně detaily a drobné předměty (drobeček, malá tableta, šnůrka či řetízek na krku matky) (21).

Významné mezníky v motorickém vývoji představuje ve 2. měsíci zvedání hlavičky, které je důležité pro orientaci. Ve 4. měsíci dítě manipuluje s předměty, v 6. měsíci si předměty přendává z ruky do ruky. Kolem 6. a 7. měsíce dítě sedí bez opory. Ve 4 až 7 měsících se projevuje u dítěte větší čilost. Dítě si dává různé

předměty do úst, často dochází k úrazům rtů, dutiny ústní a otravám. Od 7 do 12 měsíce je zjevná čilost, kdy dítě leze po zemi a má snahu se postavit. I v tomto období pokračuje „orální poznávání“. Kolem devátého měsíce života již většina dětí leze a začíná se pohybově osamostatňovat. Není dosud zcela vyvinuta koordinace motoriky. Je to důležitý mezník i významný rizikový faktor ve vztahu k úrazu. V tomto věku může být dítě postiženo úrazem, který vzniká nepozorností nebo nedostatečným dohledem dospělé osoby. Jedná se často o pády (z postýlky, přebalovacího pultu), utonutí, opaření, udušení (aspirace předmětu). Koncem prvního roku věku má dítě radost z ničení předmětů, to může mít za následek vznik úrazů o části rozbitých předmětů (7).

1.3.5 Batolecí věk

Batolecí období trvá od 1 roku do 3 let života dítěte. Od konce prvního roku se u většiny dětí objevují první samostatné kroky a první slova. Batole se rychle rozvíjí pohybově a působí mu to velkou radost. Vlastní „Já“ se nyní stává důležitým předmětem a začne o sobě mluvit v první osobě, to znamená mnoho i pro vývoj osobnosti. Dítě si postupně začíná hrát nejen samo, případně vedle jiných dětí, ale i společně s jinými dětmi. Jeho zvýšená pohyblivost vede zároveň k tomu, že je schopno mnoho věcí zničit a ublížit jak sobě, tak i jiným dětem. Typické pro toto období je batolecí vzdor, první negativistické stádium (39).

Schopnost vidění dosahuje ve třech letech života úrovně dospělého člověka. V tomto období dochází k fokusaci obou očí na objekty, čímž se umožní percepcie hloubky a vzdálenosti. Asi od 18 měsíců má dítě vytvořený pojem předmětů, které mu mohou ublížit. Dítě je v tomto věku zvědavým průzkumníkem a nemá ještě dostatečně vypěstovaný pocit nebezpečí. Ten se objevuje až kolem osmého roku věku. Dítě ve 2. roce života rozumí slovnímu zákazu „nesmíš“. Dítě může získávat negativní zkušenosti, které lze další výchovou a prevencí upevňovat. Schopnost reakce na podnět je u dítěte podstatně delší než u dospělého člověka (7, 13).

Těžiště těla je výše než u dospělého, proto dochází k častějším pádům. Pokud malé dítě spadne po hlavičce například při naklánění se do nádoby, má díky těžišti problémy se vrátit do původní vzpřímené polohy a v mnohých případech se mu to

nepodaří. Dítě tak může snadno utonout ve kbelíku s vodou, případně v toaletní míse. U batolat jsou pády nejčastějším mechanismem vzniku úrazů (pády z okna, balkonu), dále dochází k častým otravám, popáleninám a opařeninám (stržení nádoby s horkou vodou). Batolecí věk je obdobím nejvyššího výskytu smrtelných úrazů a otrav. Nebezpečí se skrývá především v domácím prostředí (elektrické zásuvky, nevhodný nábytek a podlahy, nádoby s horkými nápoji), přibývá i úrazů dopravních (jízda na tříkolce, s rodičem na kole). Vysoké riziko otrav je spojeno s požitím alkoholu, čisticích prostředků, léků, které dětem připomínají bonbón. Nebezpečné mohou být i vitaminové preparáty (7, 13).

V rámci prevence úrazů je důležité v tomto období využívat formu učení napodobou a identifikací, které jsou v tomto věkovém období často významnější než verbální typ informace. Čím častěji dítě nějaké chování vidí (vzor musí upoutat pozornost), tím větší má tendenci k jeho opakování. Učení napodobováním umožňuje převzetí hotového vzorce chování (7, 13).

1.3.6 Předškolní věk

Jedná se o časové období mezi třetím rokem a nástupem dítěte do školy. V tomto věku jsou děti neobyčejně zvědavé, podnikavé, egocentrické, neúnavné, impulzivní a milé. Nastává mohutný rozvoj dětského myšlení, řeči, fantazie a také přibývají nové vztahové zkušenosti. Okruh osob, s nimiž přicházejí do styku, se rozšiřuje. Toto období bývá označováno jako věk iniciativy, kdy aktivita a poznávání jsou samy cílem. U dítěte se vyvíjí svědomí, které vzniká zvnitřněním rodičovských příkazů a zákazů. Vytváří se zde pocity viny, které jsou velmi důležité, neboť se stávají regulativem chování. Postoje a názory přejímá zejména od rodičů tím, jak se s nimi identifikuje, zvláště s rodičem stejného pohlaví (57).

U malých dětí do 7 let převládá egocentrické myšlení a jejich vlastní vjemy jsou přenášeny na ostatní osoby. Dítě má tendenci přeceňovat velikost objektů, protože se mu zdají velké, a podceňovat vzdálenější, protože je vidí malé. Neumí dobře odhadovat prostorové vztahy (52).

Vývoj stereoskopického vidění je ukončeno až v 10 letech. To má za následek, že malé dítě považuje velká auta za bližší, kdežto menší za vzdálenější. Dalším

problémem u dětí je odhad rychlosti jako kognitivní spojení vidění velikosti, formy pohybu a času. Následkem toho děti v předškolním věku neumí bezpečně odlišit stojící auto od jedoucího. Také akomodace je u dětí značně zpomalená. Při změně pohledu z blízka do dálky hledí malé děti okamžik do prázdna. Zorné pole je asi o 30 % zúženo oproti dospělým, což zpomaluje postřeh toho, co se děje vzadu. Zorné pole malého dítěte není vzhledem k rozdílné výšce identické s dospělým jedincem, což znamená, že mnohá nebezpečí, která vidí dospělý, nejsou pro dítě vůbec viditelná (7, 36).

Dítě je v tomto věku ohroženo úrazy především ve venkovním prostředí, které souvisí s příchodem dítěte do kolektivu v mateřské škole. K nejčastějším úrazům dochází při hře se svými vrstevníky. Závažné jsou úrazy, které vznikají na dětských hřištích a úrazy dopravní, neboť se v tomto věku již častěji pohybuje na tříkolce nebo na kole (7).

1.3.7 Školní věk

Mladší školní věk

Jedná se o časové období od nástupu dítěte do školy do 11 let věku dítěte. Na počátku školního období (první, druhá třída) je sebehodnocení dítěte převážně závislé na mínění dospělých (rodičů, učitelů). Postupně však nabývá na důležitosti hodnocení vrstevníků, s nimiž se dítě identifikuje a snaží se mezi nimi prosadit. Dochází k prohlubování rozumových schopností. Dítě se musí přizpůsobit školním podmínkám, kde navazuje vztahy v poměrně velkém kolektivu, kde se učí solidaritě, kázni a také tomu, jak čelit agresí spolužáků (39, 57).

Již na počátku školní docházky umí děti rozlišit pravou a levou stranu. Většímu úrazovému riziku jsou vystaveny děti – leváci, protože naše prostředí je orientováno na jedince pravoruké. Přímé vědomí rizika pochází většinou z vlastní zkušenosti (oheň pálí). Předvídané vědomí nebezpečí se začíná vyvíjet až kolem 8. roku věku, ale je snadno potlačeno působením zajímavé události (aktuální vjem – např. na protilehlé straně ulice se objeví kamarád a všechna opatrnost je zapomenuta) (36).

Starší školní věk

Jedná se o dílčí část dospívání. Dospívání se obvykle dělí na období pubescence (11 až 15 let) a období adolescence (15 až 20 let) (39).

V logickém myšlení, postřehu, koncentraci, předvídání nebezpečí a vědomí nutnosti preventivního chování se blíží děti dospělým až po 12. roce věku (36). Dále v tomto období probíhá rychlé tělesné pohlavní dozrávání, označované jako puberta. Toto dozrávání je často spojeno s bouřlivým citovým vývojem. Dochází k „pubertální vzpouře“ proti autoritám. Rodiče se dospívajícím často jeví jako omezení a staromódní a nacházejí protiváhu rodiny ve skupině vrstevníků, která je pro ně vysokou autoritou a ve které tráví mnoho času. Dochází k vytváření vlastní identity (39).

U dětí staršího školního věku vznikají nejčastěji úrazy při organizovaném sportu a školní tělesné výchově (58).

1.4 RIZIKA A NÁSLEDKY ÚRAZŮ A OTRAV

Úrazy jsou nejzávažnějším zdravotním rizikem u dětí. Mají na svědomí nejvíce úmrtí a trvalých následků. U mladších dětí je příčinou spíše nebezpečné prostředí a nevhodné chování dospělých, u starších dětí vede k úrazů spíše jejich vlastní rizikové chování. Rizikové chování s sebou přináší následky, které jsou více či méně závažné. Aby děti a dospívající se byli schopni sami rozhodnout pro bezpečné chování, měli by být dostatečně informováni o možných následcích (38).

1.4.1 Rizikové aktivity a chování

Rizikovým chováním rozumíme jakékoli cílené jednání nebo aktivitu jednotlivce, jehož následkem může být zranění, smrt, trvalé postižení nebo snížení kvality života riskujícího nebo dalších lidí, stejně jako narušení vztahů, psychiky, nebo i hmotné a ekonomické škody (38).

Mezi rizikové aktivity patří:

- Extrémní a adrenalinové sporty – bungee-jumping, rafting, divoká voda, bojové sporty, horolezectví, alpinismus.
- Adrenalinové a hazardní zábavy – sprejerství, lezení na budovy, závodění na silnici, přebíhání přes silnici před kamionem.

- Experimentování a riskování – výbušniny a třaskaviny, chůze po kolejích, přecházení mimo přejezdy, přebíhání silnic a dálnic, lezení na vagóny, sloupy elektrického napětí, stopování, schůzky na slepo.
- Zneužívání drog, alkoholu a další závislosti – alkohol, kouření tabáku a marihuany, taneční drogy, tvrdé drogy, lékové závislosti, gambling.
- Šikana a násilí – psychické a fyzické týrání, rvačky, ublížení oběti agresory, útok proti agresorovi (38).

1.4.2 Prevence rizikového chování

Aktéři rizikového chování si neuvědomují celé spektrum možných následků. Jednou z cest preventivního působení a formování postojů mladých lidí tak může být ukázat jim reálné případy rizikového chování a jejich často tragické a nevratné následky:

- smrt nebo trvalé postižení (ztráta končetiny, hybnosti, mentální postižení)
 - způsobení smrti nebo trvalého postižení jiného člověka
 - psychické trauma
 - stigmatizace viníka i oběti, poškození dobrého jména, společenské pověsti na dlouhou dobu nebo na zbytek života
 - hmotné škody, finanční kompenzace obětem i celé společnosti
 - celospolečenské škody, náklady na léčení, zapojení složek záchranného systému
- (38)

Je vhodné zviditelnit jim jejich přání, touhy a plány do budoucna jako věci a zážitky, o které by mohly nenávratně přijít vlastním rizikovým chováním nebo účastí na rizikovém chování někoho jiného. Pro vykreslení následků je možné použít: fotografie a příběhy viníků i obětí, reálné případy z okolí, osobní zkušenosti a zážitky dětí, kasuistiky z tisku, odborných publikací, televize, návštěvy a exkurze do zařízení, které pečují o oběti i viníky rizikového chování (nemocnice, léčebny závislých) (38).

1.4.3 Následky úrazů a otrav

Úraz se stává ve vteřině, ale následky bývají často na celý život. Těžký úraz nese s sebou následky pro zraněné dítě, pro jeho rodinu, ale i pro celou společnost. Následky mohou být různého charakteru (38).

Zdravotní následky

- běžné úrazy ošetřené doma nebo vyřešené jednou návštěvou lékaře (odřeniny, řezné rány, atd.)
- následky na zdraví vyžadující složité lékařské zákroky, hospitalizaci, dlouhodobou léčbu a rekonvalescenci (otravy, popáleniny, otřesy mozku, atd.)
- trvalé následky (ztráta zraku, sluchu, ochrnutí končetin, poškození jater nebo jiných vnitřních orgánů, atd.)

Psychické následky

Psychické následky jsou navenek méně viditelné, o to však mohou být závažnější. Psychické trauma jako následek úrazu nebo otravy může do života dítěte zasahovat jako soubor mnoha osobnostních charakteristik a psychických dějů:

- narušení psychického vývoje, expozice extrémnímu stresu
- nízké sebehodnocení, úzkost, deprese
- ztráta životního smyslu a cíle
- psychosomatické poruchy – bolest hlavy, poruchy spánku, snížení imunity
- starost rodičů, náklady pro rodinu, narušení rodinných vztahů

Psychosociální následky

Psychosociální následky ovlivňují další zapojení člověka do společnosti:

- narušení sociálního zařazení, snížené uplatnění společenské a pracovní (jizvy, deformace)
- snížená schopnost navázat a udržet vztahy, osamělost
- zhoršení školních výsledků, nemožnost dalšího vzdělání, přerušení vzdělání

Následky pro společnost

- výjezd záchranářů, hasičů a policistů, ošetření úrazu

- hospitalizace zraněného dítěte, pourazová péče
- v případě trvalých následků finanční podpora od státu a případná ústavní péče
- celospolečenské finanční ztráty – trvalé následky zkracují produktivní období člověka (38, 51)

Má-li úraz trvalé nebo dokonce smrtelné následky, ztrácí celá společnost budoucí hodnoty, které by dítě během svého normálního života jinak vytvořilo.

Veškeré náklady na léčení úrazů dětí a ztráty jimi způsobené se v České republice odhadují na 10 – 15 miliard korun ročně. Léčení těžce zraněného pacienta stojí v průměru 1 milion korun, léčení středně těžké popáleniny u desetiletého dítěte se pohybuje kolem 2 milionů korun (38, 51).

1.5 VÝSKYT ÚRAZŮ A OTRAV

1.5.1 Výskyt úrazů a otrav v ČR a EU

Česká republika patří mezi státy s vysokou mírou úrazovosti. Nejohroženější skupinou jsou právě děti a dospívající, u nichž jsou úrazy na prvním místě v příčinách úmrtí a na druhém místě v příčinách nemocnosti. Závažným problémem je především progresivně narůstající počet úrazů dopravních, které jsou u dětské populace zdaleka nejčastější příčinou pourazových úmrtí. Více než 300 dětí každoročně umírá na následky úrazu a téměř 3000 dětí je postiženo trvalými následky (18, 58).

Úmrtnost na úrazy v poslední době klesá, což vypovídá o dobrém systému zdravotní péče, ale celkový počet úrazů neklesá (18).

Incidence úrazů u dětí školního věku v ČR

Studie Státního zdravotního ústavu, která byla realizována v letech 1995 - 2000, zahrnovala téměř 300 000 dětí a dospívajících ze čtyřiceti okresů České republiky. Výsledky těchto šetření prokazaly 16 % incidenci úrazovosti u školních dětí. Úrazem, vyžadujícím lékařské ošetření, je tedy každoročně postiženo přibližně každé šesté dítě. Nejvyšší incidence úrazovosti byla zjištěna na II. stupni ZŠ, kde utrpí úraz, vyžadující lékařské ošetření, 20 % dětí, tedy každé páté dítě (Příloha 9.3) (58).

Pokud jde o druh zranění nejvyšší počet byl zaznamenán ve skupině zlomenin a zhmožděnin. Tato skupina zranění představovala celkem 55,2 % všech úrazů. Tato zranění prokazovala přímou závislost na věku a vyšší výskyt u děvčat. Jde o úrazy, vznikající nejčastěji v souvislosti s tělovýchovnými a sportovními aktivitami. Dále následovala poranění povrchu těla, na něž připadá 23,8 % všech úrazů. K těmto zraněním nejčastěji dochází v prvních dvou ročnících s následným poklesem až do nejvyšších tříd. Jako třetí v pořadí, podle četnosti výskytu, skončila poranění hlavy a lebky, představující 10,7 % všech úrazů (Příloha 9.4). Vzhledem k riziku dlouhodobých následků a neurologických komplikací jde o velmi závažná poranění (58).

Úrazy v domácnosti jsou nejčastějším úrazovým rizikem dětí předškolního věku, u nichž představují 55 % všech úrazů. Nejčastěji jde o úrazy hlavy a lebky, které jsou způsobené pády. Jejich počet s věkem klesá, takže u žáků staršího školního věku představují 17,9 %. Ve škole se odehrává 26 % všech úrazů, tedy více než čtvrtina. Jedná se především o zhmožděnin, vykloubeniny a zlomeniny. S věkem dítěte školních úrazů přibývá, u žáků staršího školního věku představují 30,7 % (Příloha 9.5) (58).

Úrazy při sportu představují 33 % všech úrazů u dětí školního věku - jsou tedy nejčastějším úrazovým rizikem vůbec. Většinou se jedná o drobná povrchová zranění, podvrtnutí a zlomeniny. U žáků staršího školního věku vznikají nejčastěji při školní tělesné výchově a organizovaném sportu 33,9 % (Příloha 9.6) (58).

Dopravní úrazy představují 10 - 16 % z celkového počtu dětských úrazů. Nejčastěji se jedná o zhmožděnin a zlomeniny, v řadě případů jde o kombinovaná poranění hlavy, hrudníku a břicha. Vážné zranění, které je způsobeno dopravní nehodou, postihne každoročně více než 4000 dětí. Přibližně 40 dětí na následky dopravní nehody umírá (58).

Násilná zranění, která vznikají na základě konfliktu mezi dětmi, představují 7,4 %. V Praze je procento těchto zranění ještě vyšší a to 9,6 %. Násilným zraněním je postiženo každé desáté dítě. Nejvyšší incidenci je zaznamenána ve 3. a 4. ročníku. V tomto věku vzniká u chlapců každý pátý úraz na základě násilí. Nejčastějším druhem těchto zranění jsou zhmožděnin a zlomeniny. Více než polovina násilných zranění vzniká ve škole a jejím okolí (58).

Incidenci úrazů v průběhu roku v závislosti na jednotlivých měsících a věkových skupin znázorňuje (Příloha 9.7) (58).

Vývojové trendy některých úrazů (fraktury a luxace, poranění hlavy a lebky, poranění povrchu těla, popáleniny, násilná zranění) znázorňuje graf v závislosti na věku (Příloha 9.8) (58).

V roce 2006 děti ve věku 0 – 14 let zemřely na tyto vnější příčiny: dopravní nehody – 37, pády – 2, vystavení mechanickým silám – 3, vystavení elektrickému proudu, ohni, kouři – 2, sebevražda – 3, napadení – 1, náhodné utonutí – 11, ostatní – 35 (56).

V roce 2006 mládež ve věku 15 – 19 let zemřela na vnější příčiny: dopravní nehody – 89, pády – 5, vystavení mechanickým silám – 1, vystavení elektrickému proudu, ohni, kouři – 3, sebevražda – 42, napadení – 2, náhodné utonutí – 12, ostatní – 29 (56).

Národní registr dětských úrazů

V současné době jsou k dispozici úrazová data zpracovaná na základě výkazu o činnosti ambulantních zdravotnických zařízení, evidence z Národního registru hospitalizovaných a statistiky příčin smrti. Prioritním úkolem je ustanovení Národního registru dětských úrazů a zakotvení tohoto registru v zákoně o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování. V rámci Národního registru dětských úrazů bude každý úraz zaznamenán z hlediska příčin svého vzniku a vývoje, charakteru postižení, postupu léčby, výsledků léčby i možných zdravotních komplikací. Tento způsob umožní optimální diagnostiku, terapii a prevenci úrazů. Sledovaná data budou odpovídat standardům formulovaným v rámci Evropské unie a budou splňovat nároky na kompatibilitu (24).

V některých státech (Velká Británie, Švédsko) je úmrtnost na úrazy a četnost úrazů velmi nízká díky komplexnímu organizovanému systému prevence úrazů (Příloha 9.9) (18).

1.6 PREVENCE ÚRAZŮ A OTRAV

Úkolem dospělých je vytvářet pro děti bezpečné prostředí, což má zásadní význam při úrazové prevenci (36). Prevence úrazů má v jádru jednoduchou myšlenku: „Každý úraz je zbytečný“ (29). Každý úraz má své příčiny a nestává se náhodou. Každému úrazu předchází riziková situace, kterou můžeme rozpoznat a vyhnout se jí. Úraz se tedy nemusí stát a není nevyhnutelný. Správnou a včasnou prevencí se dá všem úrazům předejít (51). Většina úrazů může být preventabilní, tím že se přijmou jednoduchá bezpečnostní opatření (42).

Úrazová prevence je dělena na prevenci primární, sekundární a terciální. Primární prevence je zaměřená na to, aby k události vůbec nedošlo. Nebo, aby tato událost nevedla ke vzniku úrazu. Součástí sekundární prevence je kvalitní záchranný systém, poskytnutí odpovídající první pomoci, snížení dopadu úrazu, zkrácení doby léčby, snížení nákladů, urychlení návratu k plnému zdraví a předcházení invalidizace a trvalých následků. I terciální prevence má svoji preventivní roli při zařazení trvale poškozených do běžného života (13).

Primární prevence by měla vycházet z podrobného rozboru rizikových činností, příčin úrazů, prostředí i charakteristik postižených jedinců. Měla by se zaměřovat na intervenci technologickou, zdravotně výchovnou a legislativní (13).

Nejdůležitější je intervence technologická, která není závislá na změně lidského chování. Příkladem mohou být: bezpečné výrobky – dětské pojistky u lékovek, drogistického zboží, zapalovačů, zbraní; architektura prostředí – silnice s retardéry, domov, škola, požární hlásiče, schody, ohrádky u bazénu, bezpečné hřiště, zábrany u oken, dveří, schodů. V některých případech tuto intervenci nelze provést. Nelze odstranit z bytu vanu nebo toaletní mísu jen proto, že to může být rizikovým místem vzniku úrazu (13).

Zdravotně výchovná činnost zahrnuje posilování prvků bezpečného chování, jako např.: používání přileb pro cyklisty, motocyklisty i lyžaře, používání bezpečnostních sedaček, odmítání pití alkoholu (13).

Legislativní úpravy zákonů a vyhlášek mohou účinně přispět ke snižování úrazovosti. Příkladem může být povinné použití cyklistických přileb, bezpečnostních

seadaček, dopravních omezení, bezpečnost dětských hřišť, bezpečné uchovávání zbraní. Nejlepší výsledky jsou dosahovány kombinací technologické, zdravotně výchovné a legislativní intervencí (13).

1.6.1 Prevence úrazů a otrav v ČR

V České republice je mnoho aktivit, které se zabývají problematikou prevence dětských úrazů. Díky těmto aktivitám došlo v posledních letech k mírnému zlepšení v úmrtnosti dětí v důsledku úrazů. Vzhledem ke skutečnosti, že tyto aktivity dosud nebyly koordinované a nebyly řešeny systémově, jejich efektivita nebyla dostatečná a nedošlo k potřebnému snížení dětské úrazovosti (26).

V České republice bylo založeno v červnu roku 1997 „Centrum epidemiologie a prevence dětských úrazů“ (CEPDÚ) při Ústavu veřejného zdravotnictví a preventivního lékařství 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy. Založení tohoto centra bylo vyvoláno potřebou koordinace řešení problematiky dětských úrazů. Hlavní cíle CEPDÚ jsou: sběr validních dat o úrazech, hodnocení epidemiologických studií a navrhování účinných preventivních opatření na základě rozboru informací o příčinách a mechanismech úrazů (Příloha 9.10) (32).

Prostřednictvím centra je možno prezentovat a medializovat výsledky i jiných klinických studií a tím přispět k lepšímu pochopení zdravotní a společenské závažnosti dětských úrazů. Pro všechny zainteresované vychází: „Aktuality v prevenci dětských úrazů“, které vydává CEPDÚ na základě grantu Ministerstva zdravotnictví ČR. Dále vydává letáky pro rodiče a odborně garantuje celostátní preventivní projekty – Bezpečný domov, uskutečněný nadací téhož názvu od roku 1996, od roku 1998 pod záštitou Českého výboru pro UNICEF (zaměřený na prevenci dětských úrazů v domácím prostředí) a Podaná ruka, vznikla v roce 1997 (primární prevence úrazů dětí školního věku), zahájena v září 1998 na Staroměstském náměstí v Praze, má putovní charakter, zprostředkovává setkání známých osobností s dětmi a jejich rodiči v soutěžním programu. CEPDÚ se stalo koordinujícím pracovištěm komunitní prevence úrazů pro státy východní a střední Evropy (14).

Pracovní skupina pro dětské úrazy České pediatrické společnosti J. E. Purkyně

V roce 1994 pořádala Česká pediatriká společnost 1. Pediatriký kongres České republiky po rozdělení federace v Praze pod záštitou UNICEF. V rámci tohoto kongresu se uskutečnilo sympozium o dětských úrazech. Tehdy si vedení pediatriké společnosti uvědomilo, že boj proti dětským úrazům nemůže být jednorázovou akcí, ale vyžaduje trvalou aktivitu. Výbor České pediatriké společnosti pověřil MUDr. Michala Grivnu ze 2. lékařské fakulty koordinací problematiky a o rok později vznikla pracovní skupina, která se začala systematicky problému dětské úrazovosti věnovat. Podařilo se navázat zahraniční kontakty i zahájit mezioborovou spolupráci u nás (32).

Problémem prevence dětských úrazů se zabývá sekretariát „Rady vlády ČR pro bezpečnost silničního provozu“ – BESIP. Jeho zájem je však soustředěn pouze na dopravní úrazy a tím je omezen i okruh jeho působení (23).

Úkoly Českého výboru pro UNICEF v oblasti prevence úrazů

Podporovat aktivity zaměřené na prevenci úrazů dětí. Soustavně při vhodných příležitostech upozorňovat na důležitost této prevence. Spolupracovat s organizacemi, které se prevencí úrazů zabývají a napomoci motivovat spolupráci dalších institucí, jejichž zapojení do prevence je žádoucí (školy, dopravy, resorty vnitra, pojišťovací ústavy) (32).

Další aktivity pro prevenci úrazů

Den 4.5.2000 byl vyhlášen jako „Národní den bez úrazů“. Tento datum nebyl zvolen náhodně, protože týden od 1. do 7.5.2000 byl určen jako III. týden bezpečnosti silničního provozu v regionu Evropské hospodářské komise Organizace spojených národů, kdy společným sloganem je „Partnerství na silnici zvyšuje bezpečnost“. Cílem je snížit počet nehod, zejména u dětí. V těchto dnech probíhají v řadě měst, která jsou v projektu „Zdravé město“ tzv. „Dětské dny bez úrazů“. Další aktivitou je budování cyklistických tras ve městech a jejich okolí a vyhlášení akcí „Dny bez aut“ (32).

Možnosti prevence úrazů jsou tedy různé, mohou být různé aktivity a programy, ale záleží na komunitě a jednotlivcích, jak se k problému postaví. U nás nejsou dostatečně využívány možnosti prevence ve všech regionech, není stejná úroveň zajišťování preventivních opatření. Je důležité zaměřit se na rodiče a ovlivnit tak výchovu jejich dětí, protože vliv rodiny nesmí být podceňován (32).

Další možností je vydávat letáky, edukační materiály, pořádat besedy s odborníky a zajistit odborné přednášky pro určené věkové skupiny, rodiče, pedagogy. V prevenci jsou značné rezervy a je si potřeba uvědomit, že finanční investice do prevence úrazů se odrazí ve snížení nákladů na nemocniční péči. Finanční hodnocení lidského života a zdraví je nemorální. Morální škody vzniklé úrazem se finančně vyčíslit nedají. Je potřeba získat pro spolupráci místní orgány správy, organizace, zájmové skupiny i soukromé osoby a přesvědčovat je o potřebnosti se nejen problematikou prevence úrazů zabývat, ale i činit konkrétní kroky a opatření pro prevenci (32).

Výchova předškolních a školních dětí by měla především zahrnovat získávání dovedností a znalostí jak přizpůsobit své chování s ohledem na předcházení úrazu sebe sama či jiné osoby. Výchovu je vhodné pojímat komplexním způsobem. Zařadit nejen téma dopravní výchovy, ale rovněž osobní ochrany, prevence úrazů ve škole, v domácnosti, při sportu, při organizovaném i neorganizovaném trávení volného času. Nedílnou součástí jsou také znalosti a dovednosti v poskytování první pomoci. Obsah témat musí být přizpůsoben věku dětí a je vhodné jejich opakování. Současně je nezbytné pro děti vytvářet bezpečná prostředí ve škole, na hřištích, při sportu, doma, atd. (30).

Národní akční plán prevence dětských úrazů na léta 2007 – 2017

Za zásadní krok systémového řešení problematiky dětských úrazů v České republice lze považovat „Národní akční plán prevence dětských úrazů na léta 2007 - 2017“. Tento plán je kladně hodnocen orgány Světové zdravotnické organizace a Evropské unie (18). Národní akční plán mapuje dosavadní aktivity v rámci prevence dětských úrazů, hodnotí tyto aktivity z hlediska slabých a silných stránek, využití příležitostí a možností odvrácení hrozeb. Národní akční plán stanovuje nejdůležitější úkoly jednotlivých resortů na léta 2007 – 2017. Jedním z prioritních úkolů resortu zdravotnictví je ustanovení Národního registru dětských úrazů, který bude po 1 roce fungování vyhodnocen s následnou revizí úkolů Národního akčního plánu a jejich doplněním o konkrétní opatření cílená na zjištěné problémy (18, 26).

Cílem Národního akčního plánu je maximální snížení dětské úmrtnosti v České republice v důsledku úrazů, zastavení nárůstu a snížení četnosti dětských úrazů, zejména závažných a s trvalými následky (18, 26).

1.6.2 Prevence úrazů a otrav ve světě

V mnoha státech Evropy je problematika prevence dětských úrazů na předních místech v politických programech. Řecko uznalo úrazy jako prioritní zdravotní problém. Od roku 1991 funguje v Řecku Centrum pro výzkum a prevenci úrazů u dětí. Také Velká Británie považuje ve svém programu „Národní zdraví“ snížení dětských úrazů za celonárodní prioritu. Rakousko založilo „Výbor pro kontrolu dětských úrazů“, podobná organizace je také v Portugalsku. Nejproduktivnějším zdrojem je „Evropský systém sledování úrazů v domácnosti a ve volném čase“, který je v Rakousku prováděn dotazníkovou metodou u pacientů anebo jejich rodičů. Na základě zjištěných údajů a individuálních výsledků je možné vytvořit cílené preventivní postupy zaměřené na všechny druhy úrazů. Byly nastartovány i programy při sportovních aktivitách a na zvýšení bezpečí v domácím prostředí. Existují národní agentury zabývající se propagací bezpečí: Výbor kompenzace zaměstnanců zodpovědný za bezpečí ve školách a na pracovištích, Rakouský výbor pro bezpečnost silničního provozu a Rakouský ústav pro bezpečnost v domácím prostředí a při sportu. Preventivní programy v Rakousku jsou rozděleny podle toho, kde probíhá hlavní činnost, například ve školách, nemocnicích, sociálních službách, obchodech, sportovních klubech. Často tato činnost leží na bedrech komunit, ale úsilí musí být povinně koordinováno národními poradními agenturami. Evropské země zde tradičně zaostávají za USA (33).

Dalším programem je program „Safe Kids WORLDWIDE“. Novozélandský program je zaměřen na snížení úrazů u dětí a filozofií programu je: „Nejlepší léčbou úrazů je jejich prevence“. Safe Kids kombinuje několik faktorů pro vytvoření programů pro snížení úrazovosti: vzdělávání dospělých a dětí, vytváření bezpečného prostředí, legislativní a ekonomické iniciativy (41).

Nejkomplexnějším světovým programem je takzvaná „Bezpečná komunita“ (33). Idea Bezpečné komunity byla poprvé koncipována na I. světové konferenci úrazové prevence, která se konala v roce 1989 ve Stockholmu. V závěrech konference se objevil

dokument „Manifesto for Safe Communities“ – „Manifest bezpečných komunit“, který uvádí: "Všichni lidé mají stejné právo na zdraví a bezpečí". Tento základní požadavek Světové zdravotní organizace patří do programu Zdraví pro všechny a tvoří základ pro Globální plán prevence nehodovosti a snížení úrazů. Tento plán vedl k celosvětovému hnutí za bezpečnou komunitu (4, 34, 40).

Projekt Bezpečná komunita je zaměřen na prevenci úrazů všech kategorií, tedy úmyslných i neúmyslných, školních, dopravních, úrazů v domácnosti, při sportu a volnočasových aktivitách. Aktivity v rámci projektu jsou v dané lokalitě, která se snaží zabránit zraněním, ale i s nimi spojenými sociálními a ekonomickými dopady, orientovány na nejvíce rizikové skupiny místní populace. V České republice jako první získalo toto ocenění město Kroměříž a to v roce 2003. Stalo se tak „průkopníkem“ osvědčené metody prevence úrazů (22).

2 CÍLE PRÁCE A HYPOTÉZY

2.1 CÍLE PRÁCE

Cíl 1: Zjistit jak děti vnímají rizika vzniku úrazů a otrav.

Cíl 2: Zjistit úroveň znalosti zásad prevence úrazů a otrav u dětí.

2.2 HYPOTÉZY

Hypotézy nebyly stanoveny, jedná se o kvalitativní výzkum, hypotézy budou výsledkem práce.

3 METODIKA

3.1 METODIKA VÝZKUMU

V diplomové práci byl zvolen kvalitativní výzkum, na podkladě metody dotazování, technikou rozhovoru. Byl sestaven polostandardizovaný rozhovor (Příloha 9.21). Při tvorbě rozhovoru byl uvážěn obsah, forma a pořadí otázek, dále možná délka rozhovoru.

Ve společenskovědním výzkumu hrají důležitou roli etické otázky. Výzkum se týkal spolupráce s dětmi, proto byl vyžadován informovaný souhlas od zákonných zástupců dětí. Zákonní zástupci i děti byly poučeni o anonymitě a průběhu výzkumu. V tomto případě byl použit aktivní souhlas.

Při výběru výzkumného souboru byla použita technika sněhové koule. Tato technika je definována jako volba dalších případů na základě doporučení již zkoumaného jedince. Výzkum byl prováděn u dětí ve věku od 7 do 15 let. Celkem proběhlo 10 rozhovorů. První 3 pilotní rozhovory byly provedeny za účelem zjištění, zda sestavený rozhovor je v praxi funkční a srozumitelný pro cílovou skupinu výzkumného souboru. I když byly rozhovory s prvními třemi dětmi zkušební, odpovědi byly natolik přínosné, a proto byly i tyto rozhovory zařazené do výběrového souboru respondentů. Výpovědi respondentů jsou uváděny v téměř doslovném přepisu. Nebyly zveřejňovány osobní údaje respondentů a skutečnosti, které se netýkaly problému. Pro zachování autenticity výpovědí nebyly opravovány nespisovné tvary slov. Pro jednotlivé respondenty byla zvolená fiktivní jména.

Jednou z příloh diplomové práce je i CD s ukázkami nahrávek některých úseků rozhovorů (Příloha 9.22). Rozhovory nejsou zveřejněny v plném rozsahu z důvodu uvádění osobních údajů, jmen a dalších skutečností, které by nemusely zajistit absolutní anonymitu.

Miovský doporučuje v závislosti na složitosti a délce interview využít různých záznamových pomůcek. Kvalitativní data jsou fixována. Nejvhodnějším způsobem je převést netextová data do textové podoby. Tento proces se nazývá transkripce (27). Aby bylo docíleno, co nejpřesnějšího zpracování dat, byl pro záznam rozhovorů použit

záznamník na MP3 přehrávači. Audio záznam byl v dalším kroku převeden z hlasového záznamu do textové podoby. Poté byla data připravena k analýze.

Data byla rozdělena do kategorií dle obsahu a následně byla celkově zhodnocena. Postupně byla srovnávána jedna výpověď s ostatními.

Děti do 12 let byly požádány o nakreslení obrázků, které měly vystihovat nebezpečí. Jednalo se o doplňkovou techniku sběru dat od respondentů.

Podstatou kvalitativního výzkumu je však formulovat předběžné závěry a výstupem pak mohou být nově formulované hypotézy nebo nová teorie (15).

Výzkum prostřednictvím rozhovorů probíhal od prosince 2008 do dubna 2009. Od dubna do května roku 2009 byla provedena analýza a vyhodnocení jednotlivých rozhovorů.

Na začátku byla oslovena autorce známá dívka, se kterou proběhl nácvik vedení rozhovoru a ověření vhodnosti a srozumitelnosti kladených otázek. Nácvik vedení rozhovoru byl přínosný, především ve způsobu pokládání otázek a stanovení vhodné délky rozhovoru. Dále byly provedeny dva rozhovory s neznámým chlapcem a dívkou, aby bylo zjištěno, jaká bude spolupráce s neznámým dítětem. Dívka byla před rozhovorem požádána o nakreslení obrázku, který vystihuje nebezpečí. Současně, co dívka kreslila brázek, byl realizován v jiné místnosti rozhovor s chlapcem. Z počátku byl nervózní a měl problém s vyjadřováním. Po chvíli se uklidnil a bylo vidět, že o téma má zájem a aktivně spolupracuje. Na konci rozhovoru byl chlapec požádán o nakreslení obrázku, který má vystihovat nebezpečí. Chlapec obrázek nakreslil a následovalo zahájení rozhovoru s dívkou. Rozhovor s dívkou začal povídáním o jejím obrázku, kdy vysvětlovala, co namalovala. Na základě této zkušenosti bylo zhodnoceno, že malování obrázku bude zařazeno v následujících rozhovorech na úplný začátek. Dítě bylo přístupnější a méně nervóznější.

Po ukončení rozhovorů byly dětem a jejich rodičům předány informační materiály týkající se problematiky úrazů a otrav (Příloha 9.19, Příloha 9.20).

4 VÝSLEDKY

4.1 PILOTNÍ ROZHOVORY

4.1.1 Respondent 1 (R1): Klára, 14 let

Ukázka rozhovoru – Příloha 9.22 (CD - 1. stopa)

Co je to úraz? Úraz je, když si někdo třeba zlomí nohu, ruku, dále výron kotníku, vyhozené rameno, otřes mozku...

Co je to otrava? Otrava je, když jdeme na houby a sebereme tu, která se jíst nemá. *Čím se můžeš otrávit?* Otrávit se můžu práškama, kapkama, houbou. Potom se můžu ještě otrávit plynem. *Otrávil se někdo z tvého okolí?* Můj děda se otrávil houbou.

Co ráda děláš ve svém volném čase? Já už od čtvrté třídy tancuju, pak ráda chodím s kámošema ven. *Při tom, co děláš ve svém volném čase, vnímáš nějaké riziko úrazu nebo může se ti něco stát?* Samozřejmě a taky se už stalo. Třeba hrála jsem fotbal, blbě jsem kopla do míče a spadla jsem. Měla jsem výron v kotníku. Nebo jsem byla na snowboardu a nějak jsem se blbě rozjela a skutálela jsem se a měla jsem něco s kolenem.

Chovala si se někdy ty nebo někdo z tvých blízkých tak, že by si hazardovala se životem? Moje kamarádka lezla na skálu, když neměla žádné provazy, nebyla zabezpečená a ona z té skály spadla. Naštěstí to nebylo z takové výšky, tak se jí nic moc nestalo, měla otřes mozku.

Když se zamyslíš sama nad sebou, vybavíš si nějakou situaci, kdy jsi riskovala a mohlo se ti opravdu něco stát? Stalo se, když jsem byla menší. Mám postiženou tetu a ona má takovou trojkolku. Já sem si na ní sedla a dělala jsem na ní blbosti a zvrhla se se mnou do potoka. Potom jsem jela na kole, ze kterého jsem spadla a ten řetěz se mi zabodl do nohy, mám tam pěknou jizvu.

Když si sedáš do auta, co všechno uděláš? Tak si sednu do auta, zavřu dveře a zapnu si pás. *Děláš to tak vždycky?* Máme v autě nějaké zabezpečení, které pípá, když není někdo zapnutý, ale vždycky se taky nepoutám. *A proč teda ne?* Buď na to

zapomenu nebo jedem jenom někam kousek, tak si ho nezapnu. Mě se dělá i blbě, když mám pás přes břicho. *Má to nějaký význam se poutat?* Myslím si, že jo. Byli jsme jednou na výletě a tátovo přítelkyně nebyla připoutaná a nějaký pán to do nás naboural. Tátovo přítelkyně narazila hlavou do skla. Myslím, že kdyby byla připoutaná, tak by se hlavou k tomu sklu nedostala.

Jezdíš na kole nebo na kolečkových bruslích? Jezdím na kole i na bruslích. *Když si třeba na kolečkových bruslích, nosíš ochranné pomůcky?* Jen když jezdím na inlineových drahách. Když jezdím kolem domova, tak většinou ne. Jinak mám chrániče na lokty, kolena, ruce a helmu. *Proč na drahách chrániče nosíš a kolem svého domu ne?* Na drahách jezdí více lidí a je tam větší pravděpodobnost, že bych si tam mohla něco udělat. *Ty si myslíš, že se ti kolem tvého domova nemůže nic stát?* Samozřejmě může, jezdím jen v okolních ulicích a dávám si větší pozor.

Na kole používáš také ochranné pomůcky? Helmu a rukavice na ruce. *Od kolika let může jezdit dítě samo na silnici bez doprovodu dospělé osoby?* Od 15 let. *Co musí dítě znát?* Značky a silniční pravidla. *Je povinná cyklistická přilba?* Ano, je povinná, teď dokonce i pro dospělého. Určitě si myslím, že když se něco stane a spadne se na hlavu, že helma zabrání většímu úrazu.

Chodíš se v létě ráda koupat? Ráda se koupám. *Kam se chodíš koupat?* Chodím na řeku nebo do rybníka. *Chodíš se koupat s kamarádkama nebo rodičemi?* Chodím sama, ale i s rodičema a kamarádkama. *Když se jdeš sama koupat, nemáš strach, že se ti může něco stát?* Může se mi něco stát, ale koupám se většinou, tam kde jsou lidi. *Skáčeš do vody šipky?* Skáču, ale jen tam kde to znám. *Může pro tebe voda představovat nějaké riziko?* Když člověk skáče z hodně velké výšky, tak dopad na vodu je hodně tvrdý. Nebo po dopadu do vody se můžeme zranit o kámen.

Když jsi nemocná a paní doktorka ti předepíše léky, užíváš je sama nebo ti je podávají rodiče? Většinou ho užívám sama pod dohledem rodičů. *Máš přístup k vaší lékárnice a bereš si tam nějaké léky bez dozoru rodičů?* Přístup mám. Beru si například kapky do nosu nebo proti kašli. Ibalgin, když mě bolí hlava. Beru jen to, co znám a vím jak se to má brát.

Víš, kde by ses mohla poranit elektrickým proudem? Poranit se mohu doma, když bych mokrou rukou šáhla do zásuvky, kdyby mi fén upadl do vany. Na vlakovém nádraží, kdybych si stoupla na vlak. Ohrady pro zvířata, tam je taky elektrický proud nebo bleskem.

Jak se chováš ke zvířatům, které neznáš? Například kdyby si potkala pejska? Neznám ho a radši na něj nešahám, protože by mohl mít vzteklinu, mohl by mě kousnout.

Říkají ti rodiče jakým způsobem se máš chránit před úrazem nebo jak se máš chovat, aby se ti nic nestalo? Rodiče mi to říkají už od malička. Ve škole vás také seznamují s riziky úrazů a otrav? Seznamují nás, máme různé besedy, například o drogách. Říkají nám o tom učitelé, ale i osoby, které si škola pozve, to je většinou zajímavější.

Kdo by ti měl prioritně podávat informace o úrazech a otravách? Určitě by to měli být rodiče a ve škole by ty informace měli už jen doplňovat.

Představ si svůj domov a pokoj. Napadne tě v první chvíli, co pro tebe může být nebezpečné? Rohy stolu nebo prosklené dveře.

Stal se ti někdy nějaký vážný úraz nebo otrava a pověděla bys mi o tom? Byla jsem na chatě a závodila jsem na kole s kamarádem. Závodili jsme, kdo bude dřív na konci ulice. Srazili jsme se, kolo vyletělo a jak jsem říkala, tak se mi zarazil řetěz do nohy. Zavolali mi pohotovost a oni mě odvezli a ošetřili. Jsem akční člověk a ještě ráda lezu po skalách nebo i po horolezeckých stěnách. S tátou chodíme na stěnu a když jsem byla menší, tak jsem spadla ze skály. Nastěstí to nebylo nic vážného.

Znáš základní telefonní čísla – hasiči, policie, záchranná služba, integrovaný záchranný systém? Vím, pamatuju si to. Linka bezpečí 112, policajti 158, hasiči 150 a záchranka je 155.

Co si myslíš, že je prevence? Jaká může být prevence ve vztahu k úrazům? Prevence je starat se o ten úraz, mazat si ho různými mastičkami a když nám doktoři napíšu nějaké prášky, tak se starat o to, abychom to dodržovali. Znáš ještě jiný druh prevence? Pořád je to dodržovat něco, starat se o něco. Jaký máš sama názor

na prevenci? Je určitě důležitá. Kdybychom nedodržovali prevenci, tak třeba při úraze by se nám do toho mohl dostat hnis a měli bychom s tím problémy.

Chtěla bys více informací o tom, jak sebe můžeš chránit před úrazy, otravami? Nebo si myslíš, že to všechno znáš? Každý si asi myslí, že toho ví dost, ale nikdy toho není dost. Já bych přijala o tom vědět víc. Jakým způsobem by ses chtěla dozvědět více? Třeba jak po školách dělají besedy, tak si myslím, že je to docela užitečný.

Představ si svoji partu, kamarády a myslíš, že někdo byl v ohrožení života? Já s mojí kamarádkou jsme přecházely a všichni nám dali přednost, ale najednou se ze zatáčky vyřítilo auto a já sem kamarádku stáhla nazpátek, jinak by jí srazilo. Potom jsme přecházely s babičkou na zelenou a někdo křižovatkou projel jako blázen, tak jsme byly docela v šoku. Myslíš si, že když máš zelenou, že máš absolutní přednost a že se už nepodíváš? Asi ne, je dost lidí, co projedou na červenou, tak se radši rozhlídnu.

(přerušeni rozhovoru, dívka se chtěla ujistit, že to opravdu nikomu neřeknu)

Pořádně se zamysli, jestli si na něco nezapomněla nebo jestli bys mi chtěla ještě něco říct, co bylo v tvém životě dost nebezpečné? No, tak (chvilka ticha) šly jsme s kamarádkou tam, kde sme jít neměly. Chtěly jsme si zkrátit cestu, abychom to neměly tak daleko. Šly jsme přes most, kde projíždí vlaky... (ticho) Slyšely jsme ho a rozmejšlely se, jestli máme jít a když už jsme se rozmyslely, že půjdem, tak sme se rozhodly, že raději poběžíme, aby nás nedostihl ten vlak. Nebylo tam nebezpečí, že by nás ten vlak srazil, bylo tam ještě nějaké místo, kam bychom si mohly stoupnout tak, aby se nám nic nestalo. Rychle sme běžely, vlak zahoukal, dostaly jsme strach a běžely jsme ještě rychleji. Když jsme to přeběhly, tak vteřinu na to vlak projížděl. Myslíš si, že kdyby vás ten vlak zastihl v půlce mostu, že by se vám nic nestalo? Asi se nám mohlo něco stát. Myslím si, že by tam byl ten prostor, kdy bysme si stouply tak, aby ten vlak normálně projel. Myslíš, že ten prostor byl tak dostačující? Když vlak jede 100 kilometrů rychlostí, že od těch kolejí jde tak silný tlak, který by vás mohl tou tlakovou vlnou smést? To sis neuvědomila? Asi jsem si to uvědomila, ale stejně si myslím, že jsem si tam vypočítala prostor, který má okolo sebe vlak a měla bych se i za co přidržet. Bylo tam riziko, ale nebylo tak velký, jsou horší věci. Co je horší? Nebezpečí, které přijde a vy o něm nevíte. Třeba jedete autem a do vás někdo nabourá.

Znáš někoho, komu se stal úraz, který mu změnil život? Měla jsem kamaráda, kterýho srazilo auto, ale né jeho vinou. Přecházel na zelenou a vyřítilo se auto ve velké rychlosti a už to nedobrzdlilo a srazilo ho. Na místě byl mrtvej.... Při přecházení si dávám pozor, i když mám zelenou.

Co si myslíš o tomto rozhovoru? Donutil tě více přemýšlet nad tím, co děláš? Nad tím by asi přemýšlel každej. Byly tam otázky, který na přemýšlení byly.

4.1.2 Respondent 2 (R2): Antonín, 11 let

Ukázka rozhovoru – Příloha 9.22 (CD - 2. stopa)

Co je to úraz? Nějaké zranění, třeba když se zlomí noha, řezný rány. Co je to otrava? Otrava? Když vypiju něco jedovatýho teď si zrovna nevzpomínám.

Chodíš s kamarády nebo kamarádkami ven? Moc ne, kamarádi bydlí daleko. Většinu svého volného času trávíš doma? Ano. Ven chodím jenom málo. Když jsi venku s kamarádama děláte něco co by mohlo být nebezpečné? Jo, šermujeme s klackama. Co se vám při tom může stát? Můžeme si třeba vypíchnout oči. Proč to děláte? Baví nás to (smích). Děláte ještě něco s kamarády a víš, že je to nebezpečný? Nevím...

Napadá tě nějaká situace nebo věci, když se řekne nebezpečí? (ticho) Co pro tebe může být nebezpečné? ... Třeba spadnout z nějaký vejšky z kopce dolů.V tělocvičně, když jsme zrovna cvičili na kruhách, když jsme byli hlavou dolů, tak se můžem pustit a zlomit si hlavu. Ještě tě něco napadne, co může být nebezpečné nebo čím si můžeš ublížit? Když si doma hraju se sirkama. To je poslední dobou dost často. Proč si s nimi hraješ? Baví mě to (úsměv). Ty si děláš doma ohýnky? To zas ne (smích). Jak si s těmi sirkami hraješ? Třeba položím nějakou svíčku, zapálím ji a tím zapalovačem vystříknu trochu toho plynu a pak ten plamen přeskočí. Proč to děláš? Se mi to líbí. Může se ti něco stát? (kývá, že ano). A co se ti může stát? Podpálit dům můžu. Myslíš si, že to není tak nebezpečné, že to děláš? (krčí rameny). Může to být nebezpečné pro tebe nebo někoho jinýho? Většinou tam nikdo jiný není, protože by mi vynadal.

Jezdíš s rodiči autem? Hm. Kde sedíš? Vzadu. Od kolika let můžeme sedět vpředu? Teď nevím, jestli od dvanácti nebo od čtrnácti. A kolik musíš měřit? Někdy mi to ukazovali, ale já si to nepamatuju, pro mě to není důležitý. Používáš bezpečnostní

pásky? Ano. Rodiče se taky zapínají? Když někdy spěcháme, tak se nezapínají. Myslíš si, že je to dobře nebo ne? Měli by se zapínat, protože když je chytanou policajti, tak musí platit pokutu. Mohou být pásky pro cestující v autě nějak užitečné? Když nabouraj, tak je zachytí, když letí dopředu.

Jezdíš rád na kole nebo kolečkových bruslích? Jezdím rád, ale poslední dobou moc nejezdím. Když jedeš na kole nebo kolečkových bruslích, máš na sobě něco? Chráníče. Helmu taky používáš? Taky, ale používám jí jen na kolo. Od kolika let můžeš jezdit bez doprovodu rodičů na silnici? (trochu nejistě) ... Od patnácti let. Je povinnost mít cyklistickou přilbu? Ano, pro ty mladší, pro děti.

Chodíš se v létě koupat a kam? Chodím v létě s dědou na rybník. V bazénu se taky koupeš? Jo, každý týden třikrát, tam máme trénink. Chodíš se pokaždé koupat s někým nebo jsi se byl koupat už sám? Většinou s někým, aspoň s bráchou, to mu je 17 let. Kdyby ses šel koupat sám, co by se ti mohlo stát ve vodě? Nevím, jaký je dno, tak kdybych se potápěl, mohl bych se pořezat o sklo. Může se ti ve vodě stát i jiný úraz? Utopit se můžu. Ty umíš plavat? Jo, ale nejsem zvyklej se pod vodou koukat bez brejlích. Nosíš do rybníka boty nebo chodíš naboso? Chodím naboso. Sandále nebo něco jinýho nosím vždycky jenom na pláži. Stalo se ti, že si se ve vodě řízl? Ne, ale stalo se mi jednou, že sem šel do té vody a že sem šlápl na nějakou včelu nebo co. Nevím co to bylo, ale zapíchlo se mi to do nohy. Skáčeš do vody šipky? Ano. Může to být pro tebe nebezpečné? V malý hloubce ano. Bych se zabořil do dna.

Když jsi nemocný a paní doktorka ti předepíše nějaké léky, bereš si ty léky sám nebo ti je dává maminka s tatínkem? Na začátku mi je dává mamka a pak si na to zvyknu a беру si je sám. Máš doma přístup k vaší lékárnice a bereš si z ní léky sám? Přístup k ní mám, ale úplně sám si je neberu, jen když mi mamka řekne jaký si mám vzít. Já si většinou neberu ty, který neznám. Které si třeba bereš sám? Jitrocelový sirup, ten mám rád nebo neoangin. Bereš tyto věci i když tě nic nebolí? To ne.

Věděl bys o nějakých místech, kde by si ses mohl poranit elektrickým proudem? (dlouze přemýšlí) ... V koupelně máme zásuvky, mokrej se dotknout. Ještě něco tě napadne? Rychlovarná konvice, když se nabírá voda a dotknu se těch konektorů ... né, já nevím. Nevím.

Máš doma nějaké zvířátko? Nemám. Když potkáš cizího psa, jak se k němu chováš nebo k cizí kočce? Když zrovna někam jdu, tak ho přehlídnu a jdu dál. Když jde s někým, tak se zeptám pána, jestli si ho můžu pohladit. Když jde ten pejsek sám, proč by sis ho nepohladil? Protože může být nemocnej. Vzteklna. Bojiš se, že by tě mohl kousnout? Jo, stalo se to kamarádovi, že mu prokousl kůži na noze.

Viš co znamená prevence? Ochrana. Co si představíš pod prevencí úrazů a otrav? Třeba u malých dětí dávat lékárníčku vysoko nahoru, aby na ní nedosáhly, aby venku nosily boty, může se tam všelicos povalovat, že by na to šláply. Nebo doma můžou něco spolknout, to se stává. My doma máme Lego, tam jsou strašně malé části, dítě by to mohlo zkoušet ochutnávat a mohlo by to vdechnout. Napadne tě nějaká prevence, která by se týkala větších dětí, jako jsi ty? Třeba, abych nosil helmu na kolo. Mně se to ještě nestalo, ale bratr je zvyklej zvedat kolo na zadní, měl zrovna tašku a převážil se. Spadl na záda. Měl helmu? Neměl. Co se mu stalo? Naštěstí nic, jen měl pořádně odřenou ruku.

Jaký máš názor na prevenci? Myslíš si, že je to důležité? Je to důležitý. Proč si myslíš, že to důležité je? Život máme jenom jeden, tak aby sme si ho stihli ještě užít, než se nám něco stane. Říkají ti doma nebo ve škole o tom, jak se máš chránit před úrazem, otravou? Doma mi to říkají. A co ti třeba říkají? (přemýšlý) ... Když jsem si smažil hranolky, tak jsem se spálil o páru, když jsem to otevíral, tak mi mamka říkala, že mám být opatrnější. Ve škole vám taky o tom něco povídali? Jednou jsme byli v domu dětí a mládeže na akci „Den bez úrazu“ a tam říkali jak se chránit a v případě, kdyby se něco stalo, co máme dělat. Líbilo se ti to? Hmm. Mělo by to být často tyto akce? Mělo by to být aspoň jednou za rok, že by sme si to vždycky připomněli. Myslíš si, že jste si z toho něco vzali, že jste se tam něco naučili? Naučili jsme se tam první pomoc, hlavně umělý dýchání a tak. Ve škole vám taky něco říká paní učitelka? Moc ne. Od jaké osoby bys měl dostávat informace o tom jak se chránit před úrazem, otravou? Od rodičů. Proč zrovna od nich? Jim většinou nejvíc věřím.

Viš co je to ochranná pomůcka, která tě může ochránit před úrazem? Chrániče helma, pásy. Můžou ti tyto věci nějak pomoc? Ano. Helma, když spadnu z kola, tak abych neměl rozštíplou hlavu. Nebo chrániče před odřeninama, když člověk upadne.

Pásky, aby člověka udržely na místě, protože jak je ten náraz silnej, tak to člověka odhodí přímo do předu a pásky ho zadrží.

Stal se ti v poslední době nějaký úraz nebo otrava? Ne. Ani když jsi byl mladší? To jo. A řekl bys mi, co se ti stalo? Sem byl zrovna ve školce, zlomil jsem si pravou nohu. Sem se věšel na jedny prolejšačce a když jsem se pouštěl, tak jsem špatně dopadl na tu nohu. Od té doby se ti nic nestalo? Jo, rozsekl jsem si ještě bradu, to jsem lezl taky na prolejšačce, uklouzly mi ruce a brada skončila na železe. Co si mohl udělat, aby se ti to nestalo? Neměl sem tak spěchat. Hráli jsme tam jednu hru o slepým pavoukovi, něco jako slepá bába, ale na prolejšačce. A já sem před ním rychle utíkal a pak se mi to stalo. Byl tam s vámi nějaký dospělý? Byly tam jen děti, dospělí se bavili o kousek dál.

Znáš důležitá telefonní čísla na hasiče, policii, záchranku a integrovaný záchranný systém? Policie 158, hasiči 150, záchranka 155 a integrovaný záchranný systém 112.

Kdybys volal na některé z těchto čísel, co bys jim řekl? Řekl bych své jméno a místo kde se ta určitá věc stala. Pak bych čekal, na co se mě zeptají.

Sportuješ a co rád děláš? No, já moc ven nechodím a jsem spíš doma. Chodím jen na plavecký tréninky. Může se ti na plavání něco stát? Maximálně se utopit, když mi zaskočí voda, ale je tam dost dopělých osob.

Když si vybavíš jiné sporty, představíš si tam nějaká rizika? (ticho)... Třeba nějaký závody. Lyžařský slalom nebo jak jedou z kopce a skáčou. To jsem zrovna viděl v televizi, jak lyžař vyletěl a když dopadl, tak se mu kroutila noha s tou lyží.

Jaká rizika vnímáš, když jsi venku? Může mě porazit auto. Jak přecházíš? Kouknu se doleva, doprava, rozejdu se a ještě se kouknu doleva. Když je tam semafor? Když je tam semafor, tak počkám, až je tam zelená. Když je zelená, tak přejdu a už se nerozhlížím. Měl by ses rozhlížet, když máš zelenou? Já nevím. Může být i někdo, kdo jede i na červenou, ale to se tolik nestává.

Máš nějakého kamaráda o kterém víš, že dělá něco nebezpečného, co ho může ohrozit na životě? Já nevím, co dělají, protože kamarádi jsou daleko, tam nevím co dělají.

Jsi na sebe opatrný, když něco děláš? Rozmyšlíš se nad tím jaké to může mít následky? Moc se nad tím nerozmejšlím.

Jak jsi mi vyprávěl o těch sirkách, myslíš si, že po tomto našem rozhovoru změníš názor, že je to opravdu špatné, že bys to nikdy dělat neměl? (dlouhé ticho) Sám jsi mi řekl, že se může stát to, že byste mohli vyhořet nebo by ses mohl popálit. Myslíš, že už to nebudeš dělat? Já si většinou spíš hraju se zapalovačema než se sirkama a to by došlo, když dojde plyn. Já ho ještě neumím doplnit. Rodiče to můžou někdy poznat, že jim přestane škrtat zapalovač. Tvoji rodiče jsou kuřáci? Jo. Já sem dokonce našel kam si schovávají starý zapalovače, maj jich tam nejmíň deset.

Když si představíš svůj domov, pokojíček. Přijde ti tam něco nebezpečného? Já, když tam cvičím stojky, můžu se tam praštit o roh stolu. Na cvičení bych potřeboval víc místa. Změnil bys něco dalšího? Nic bych tam neměnil.

Po ukončení rozhovoru namaloval R2 obrázek, který vystihuje určitý druh nebezpečí (Příloha 9.11).

4.1.3 Respondent 3 (R3): Tereza, 7 let

Než se uskutečnil rozhovor, dívka měla namalovat, co si představí, když se řekne nebezpečí. Nakreslila několik obrázků (Příloha 9.12).

Ukázka rozhovoru – Příloha 9.22 (CD - 3. stopa)

Řekla bys mi něco o těch obrázcích, které jsi namalovala? Nějaký dítě se může říznout nebo můžu šáhnout do elektriky a může to něco způsobit. Se sirkama si nemáme hrát, protože se nám ta sirka zapálí a může spadnout na zem a rozhořet celej byt i dům. Když někdo zapálí strom v nějakým lese, tak to může působit na lidi, co tam něco sbírají, tak tam je to může zasáhnout. Když se vaří horká voda, na čaj třeba, tak nějaký dítě tam může šáhnout a může být ve velkém nebezpečí. A co se mu může stát? Dítě se popálí. To se stalo i mně, když jsem se sprchovala, tak jsem se taky popálila. To si se popálila, že sis pustila jen vařící vodu? No, já sem tu vařící vodu chtěla vypnout a místo toho jsem jí přidala ještě víc a popálila jsem se. A co je na tom dalším obrázku? Když nějaký lidi zasáhne bouřka a déšť, tak se nemáme schovávat pod strom, protože ta

bouřka zasáne strom a začne hořet. *Co je na posledním obrázku?* Když fouká velký vítr, tak se strom může svalit na lidi.

Věděla bys, co je to úraz? Úraz je, když si něco udělám, třeba když se říznu o nůž nebo když se někde spálím. *Ještě si vybavíš nějaký úraz?* Můžu jet třeba na lyžích a můžu spadnout a zlomit si nohu. Mojí sestřičce, bylo jí čtyři, jela hodně rychle na lyžích, někdo do ní vrazil a ona spadla a zlomila si nohu. To se stalo dávno, asi před dvěma roky.

Co je to otrava? Otrava je, když si malé dítě vezme třeba nějaké léky, které pro něho nejsou zdravé a tím se otráví. *Čím se můžeme ještě otrávit?* ... (dlouho ticho) ... nevím.

Chodiš ven s kamarádkami? Chodím. *Co děláte venku?* My tam máme pod lavičkou takovou kuchyňku, máme tam nádobíčko a tam si s tím hrajeme. *Hrajete si venku ještě jinak?* Hrajeme tam hry. Máme tam takovou tyč, taťka nám ji tam připevnil a na tý se houpáme. *Děláte tam kotrmelce a stojky.* *Když se zamyslíš nad tím, co děláš venku, je tam něco nebezpečného, může se vám něco stát?* Když spadnu z té tyče, tak se můžu zranit, třeba záda. *Tyč ti přijde nebezpečná?* Jo. *Vybavíš si ještě nějaké nebezpečí venku?* Může tam být kámen a já o něj můžu zakopnout a spadnout na další kámen a můžu mít rozbitou bradu nebo i čelo.

Jezdíš s rodiči autem a kde sedíš? Jezdím a sedím vzadu. *Sedíš v sedačce?* Ne. Když jedeme na dlouhé cesty, tak máme sedák a když jedeme třeba takle do školy nebo někam blízko, tak nemáme sedáky. *Poutáte se v autě?* Když jedeme na krátké cesty, tak ne. Když jedeme dál, tak jo. *Co si myslíš, že je správné?* Se připoutat, protože bysme mohli přepadnout. Já sedím ve prostředku, mě se to málem jednou stalo, že na silnici byl rozprásklej banán a mamka na něj vjela a uklouzla a já sem nebyla připoutaná a málem jsem přepadla dopředu. *Když jezdíte krátké cesty, měli byste se poutat?* Měli. *Proč se nepoutáte?* Je to blízko a za chvíli vystoupíme. Nebo to třeba někdy nestíháme. *Říkáš rodičům, že by se měli připoutat?* Rodiče by měli být připoutaný, protože by mohli taky přepadnout. *Viš od kolika let se může sedět vpředu?* Od osmnácti. *A jakou musíme mít výšku?* To nevím.

Jezdíš ráda na kole nebo kolečkových bruslích? Jezdím na obou. Když jezdíš na kole, kde jezdíš a s kým jezdíš? Jezdím hlavně s tatínkou a jezdíme po silnici a po cyklostezce. Když si sedáš na kolo, jak se oblíkáš a co máš na sobě? Mám boty speciální, pak mám kalhoty, triko, mikinu, pak bundu, tu mám někdy i rozepnutou a nosím helmu. Víš od kolika let můžeš jezdit na silnici bez doprovodu rodiče? Tak asi od těch osmnácti. Do kolika let jsou povinné cyklistické přilby nebo je musí nosit všichni? Asi tak do patnácti let by se mohly nosit.

Chodíš se v létě někam koupat? Chodím k řece. Chodíš sama nebo s rodičema? S rodiči. Byla si se koupat už někdy úplně sama? Ne. Proč ne? Já bych se tam mohla bát. Třeba bych tam byla poprvé a neznala bych cestu a mohla bych zabloudit. Pak by mě museli najít. Může se ti ve vodě něco stát? Může. Můžu se utopit, v moři můžu šlápnout třeba na ježka. Skáčeš do vody šipky? Skáču. Do řeky ne, jenom na plavečáku. Proč neskáčeš i jinde? Protože nevím, jestli je tam hluboko nebo nízko. Když je tam nízko, tak skočím do země a do hluboka, tam bych se mohla utopit.

Když jsi nemocná a paní doktorka ti předepíše nějaké léky, dává ti je mamka nebo tatka? Mamka. Bereš si nějaké léky sama? Když mi to mamka dovolí, tak jo. Máš doma přístupnou lékárníčku? Máme blízko poličku, tak tam došáhnu. V jedný poličce máme sušenky a nad tím máme lékárníčku. Sestřička tam nedošáhne, je jí pět. Jedině, že by si tam stoupla na židličku, ale to máme zakázané. Sama si z lékárníčky nic nebereš? Ne, mohla bych si to splést a mohla by to být ta otrava.

Věděla bys o nějakých místech, kde by ses mohla poranit elektrickým proudem? V obýváku, u lampičky, tam máme zásuvku. Jak se můžeš poranit? Můžu do toho šáhnout prstem a může se tam udělat požár. Znáš jiné místo, kde by si se mohla poranit elektrickým proudem? (přemýšlí) ... třeba o kuchyňské vařiče a tak.

Když jsi venku a potkáš neznámého pejska, pohladíš si ho? Ne, nejdříve se zeptám toho jeho páníčka, jestli si ho můžu pohladit. Když by šel úplně sám kolem, pohladila by sis ho? Ne, může mít nějakou nemoc, tak bych se od něho mohla nakazit.

Dokázala by sis něco představit pod pojmem prevence? (ticho) Nevím ... Začala jsem vysvětlovat co to je a najednou začala povídat dál: My jsme si to zkoušeli ve škole, že jsme si vážali ruce a že sme si o úrazech povídali“. Já, když jsem byla

v sobotu na bruslích, tak jsem spadla. Měla jsem helmu, odřela jsem se na tváři. *Povídali jste si ve škole i o otravách?* To ještě ne. *Doma ti něco říkají o úrazech?* Říkaly jsme si o tom s mamkou. *Co ti mamka povídala?* Že bysme si měli pomáhat, když má někdo nějaký úraz, že si máme pomáhat navzájem. Potom mamka říkala, že mám dávat pozor kam lezu nebo kam jdu. *Co si myslíš, kdo by ti o úrazech měl nejvíce povídat?* Mamka s tatínkou a paní učitelka. *Proč zrovna tyto osoby?* Tak hlavně, když byli malí, tak i je to učili. Tak si to pamatují.

Věděla bys číslo na hasiče? 158. *Policie?* 150. *Záchranná služba?* 155. *Integrovaný záchranný systém?* 112. *Kdyby jsi volala na některé z těchto čísel, co bys jim řekla?* Kde se to stalo, jak se jmenuju. A řekla bych, co se tam stalo.

Stal se ti v poslední době nějaký úraz? Ne, akorát bouchnutí do té tváře. *Jak se ti to stalo?* Bruslila jsem, tam dál hráli fotbal a hokej a puk mi vletěl do cesty a já o něj zakopla a spadla jsem.

Když by sis představila svůj domov nebo pokojíček, změnila by si tam něco, aby si se tam cítila bezpečněji? Možná bych tam dala něco měkkého na rohy od stolu, abychom se o to nebouchli. (dále přemýšlí) Vyměnila bych naší pračku, naše pračka nám teče a já sem tam už jednou uklouzla. *Co se ti může stát, když takle uklouzneš?* Můžu spadnout na záda nebo můžu spadnout a bouchnout se o umyvadlo nebo o stoličku.

Sportuješ ráda a co děláš? Sportuju. Byli jsme na běžkách, viděli sme tam laně. Pak sportuju na kolobotech, na kolečkových bruslích, na bruslích na led a nejvíce sportuju na kole. *Co ti přijde nejvíce nebezpečné?* (chvíli přemýšlí) ...tak asi brusle na led, třeba když spadnu, tak mi může nějaká holka nebo pán zajet ruce. Na kole můžu přepadnout přes řídítka.

Stal se ti ve škole nějaký úraz? Mně ne, ale spolužákovi. V první třídě si rozsekl hlavu. Pobíhali po třídě a pak zakopl a spadl na lavici. *Co měl dělat, aby se mu to nestalo?* Neměl tam běhat nebo měl dávat větší pozor kam běží.

Když jsi venku, co tě může ohrožovat? (přemýšlí chvíli) Když si hrajeme v kuchyňce, tak tam kousek máme díru a já sem tam málem do ní spadla. *Jak hlubokou*

díru tam máte? (Dívka mi názorně ukazovala asi půl až třičtvrtě metru). Jednou sem rychle běžela a málem sem tam spadla, to bych si mohla zlomit třeba nohu.

Máš kamaráda nebo kamarádku, o kterých víš, že dělá něco nebezpečného, že sobě nebo někomu může ublížit? ...nevím, akorát kdyby v té třídě neběhali a neřvali.

Chtěla bys mi ještě něco povědět? Když jsme ve škole dostávali v prvním pololetí vysvědčení, tak jsem byla jediná, co nebyla vůbec nemocná. Dávám na sebe pozor. *To musí mít rodiče radost. Mají!*

4.2 VÝZKUMNÉ ROZHOVORY

4.2.1 Respondent 4 (R4): Veronika, 15 let

Ukázka rozhovoru – Příloha 9.22 (CD - 4. stopa)

Co si myslíš, že je úraz? Úraz, mám představu, že úraz je, když se někomu zlomí ruka nebo tak. *A dokázala bys mi vyjmenovat další typy úrazů?* Otřes mozku, vyvrkнутý kotník nebo vyhozené zápěstí, přeražená ruka a spousta dalších.

Co je to otrava? Po požití nějaké nebezpečné látky. *Čím se člověk může otrávit?* Alkoholem, nebo fridexem a ještě různými chemickými sloučeninami. *Ještě by tě napadlo, čím by ses mohla otrávit?* Už mě nic jiného nenapadá. *A třeba v přírodě?* Třeba jedama z muchomůrek.

Chodíš ven s kamarádkami? Chodím. *Když si představíš, co spolu takhle ve volném čase děláte. Pořádně si to představ a myslíš, že se může při tom někomu něco stát, jako nějaký úraz nebo otrava?* Myslím si, že ne. *Nechováte se tak, aby se mohlo něco stát?* No, tak byl jednou jeden incident, ale teď v poslední době se nechováme nějak zvlášť nebezpečně.

Mohla bys mi říct něco o tom incidentu? Měla sem oslavu a tak sme si s kamarádkou našetřily nějaký peníze a poprosily sme kamaráda, aby nám koupil nějaký alkohol. Říkaly jsme si patnáctka, že to bude úplně úžasný a že to chceme oslavit. Slavily jsme ten den a něco nám z toho zbylo. Měly jsme tam amunzena jablíčko, tequila, tu sem taky ochutnala, dokonce nám kamarád k tomu přinesl citrón

i sůl. Po jedenáctý hodině jsem musela domů. Další den, když jsme šly v podvečer ještě ven, tak jsme si s sebou vzaly jednu flašku, ve který zbyla jen trocha nějakého krémového likéru a u kamarádky jsme ji vypily. Vzpomněly jsme si, že u kamaráda máme ještě tequilu, tak jsme pro ní šly. Šly jsme na kluziště a tam sme ji načaly. Neměly jsme to z čeho pít, tak jsme si nalévaly do víčka. Kolečko začlo u mě a řeklo se, kdo to vydrží dýl. Já sem po chvíli měla už desátý víčko a už sem dál pít nechtěla, protože jsem na sobě cítila, že mi to nedělá dobře a nechala jsem toho. Měla jsem tam kamarádku, která neznala míru a furt pila. Najednou řekla, že jí je blbě a přestala pít. Začala se nějak motat a šla na záchod, tam sme ji opláchly obličej a už nebyla schopná ani to rozchodit. Začala se zalykat a brečet, že je taková kráva, nadávala si a furt volala jedno klučičí jméno, udělala tam strašnou scénu. Jak pořád brečela, tak jí beztak natekl krk a nemohla pak moc dejchat.

Pak volali rodiče a už se sháněli, protože jsme musely jít domů. Přišla tam moje mamka s kamarádky mamkou a tam potom zavolaly tý kámošky maminku, že se ožrala. Asi po 10 minutách pro ní přijeli, oblíkly jsme ji do oblečení, aby neprochladla a pak si ji její rodiče odvezli do nemocnice. Tam jí udělali vyšetření kolik měla promile, měla asi 1,5 promile, prej měla otravu alkoholem a odnesly jí to játra. *Ponaučila se z toho ta tvoje kamarádka?* Ne. Prej co sem s ní mluvila, tak nějak před vánocema se ožrala a na silvestra taky.

Co tě napadá za situace nebo věci, když se řekne nebezpečí? Nebezpečí, to je třeba, když budu přecházet silnici a pojedou nějak rychle auto, to se mi vybaví jako nebezpečí. Nebo když si budu hrát s benzínem a něco zapálím, zkoušet těkavé látky... *Někdo to zkoušel v tvém okolí?* Znam lidi, kteří to zkouší, nebo kteří to zkoušeli a ještě zkouší. *Co si o tom myslíš?* Myslím si, že je to jejich věc, že má každý svůj vlastní rozum. Je to vlastně na nich, jestli to budou zkoušet nebo jestli dají od toho ruce pryč.

Od kolik let se může sedět vpředu a kolik musíš měřit? Mám takový pocit, že se vpředu může sedět od 150 nebo 155 cm a od 15 let nebo nějak tak. *Když si sedáš do auta, co všechno uděláš?* Když tam je, tak si zapnu bezpečnostní pás a zbytek nechám na řidičovi. *Víš do kolika let a do jaké výšky musí být děti v zádržném systému –*

to je autosedačka? Já si myslím, že je to spíš podle výšky než podle věku, 150 nebo 155 cm nějak tak. Je to omezené i věkem. Věkem? Tak třeba do 13 let.

Máš kolo? Kolo mám. Když na něm jezdíš, bereš si nějaké ochranné pomůcky? Když jezdím kolem baráku, tak ne, ale když jedu po hlavní silnici, tak si jí беру. Od kolika let může jet dítě na silnici bez doprovodu dospělé osoby? Když mu je 15. Je povinnost mít cyklistickou přilbu? Jo, je to povinnost.

Chodíš se v létě někam koupat? Chodím. Chodíš sama, s kamarádkou nebo rodinou? Většinou chodím s kamarádkama. Kam se chodíš koupat? Většinou na náš jez a nebo když máme víc času, tak jedeme do sousední vesnice a tam se vykoupem nebo jedem ještě dál a nazpátek se zastavujeme u každého jezu. Byla ses někdy koupat úplně sama? Určitě jo, ale teď si momentálně nevzpomenu kdy. Myslíš si, že by to pro tebe mohlo být nějak nebezpečné, když se jdeš sama koupat? Myslím si, že jo, protože kdybych chytla nějakou křeč, tak prostě...i když tam budou nějaký plavci, tak prostě ... kamarádka, která by byla vedle mě, by byla hned pohotovější než ty lidi okolo.

Může se ti ve vodě stát úraz? Spousta lidí skáče z vyvýšeného místa do vody a tam by se třeba mohl hlavou narazit na kámen. Zním spoustu případů, jak na jezu někomu podjely nohy a sjeli z té hráze dolů a byli pěkně potom potlučení. Nosíš třeba do řeky nebo do rybníka boty? Dřív sem chodila s botama, protože jsem se šítíla toho bahna, ale teď už je nenosím. Myslíš si, že je to dobře? Myslím si, že by bylo lepší nosit ty boty, protože nikdo neví, co tam je na tom dně. Co se tam může vyskytnout? Sklo nebo jiné věci. Skáčeš šipky do vody? Pokud to místo znám, tak jo, ale s velkou opatrností.

Když jsi nemocná a paní doktorka ti předepíše nějaké léky, užíváš je sama nebo ti je dává mamka? Jelikož chci být samostatná, tak si to vezmu do své péče a starám se o to sama. Máš doma přístup k vaší lékárnice? Mám. Když si z ní třeba něco bereš, hlásíš to rodičům? Ne. A myslíš si, že je to nebezpečné, když máš lékárníčku přístupnou a můžeš si tam vzít co chceš? No, když vím, na co jsou ty léky a když mě bolí třeba hlava, tak si ho vezmu ten lék. Nebo tam máme i různý vitamíny a ty si ráno občas

vezmu. *Kontroluješ platička, aby třeba nedošlo k záměně krabičky a vevnitř nebylo něco jiného?* Vzadu to mám napsaný, že je to B-komplex.

Věděla bys o některých místech, kde by ses mohla poranit elektrickým proudem? Pokud bychom doma něco dělali se zásuvkami a čučely by z toho dráty, tak si myslím, že nějaká ta možnost tam je. Teď se mi vybavil jeden příklad, jak byly nějaký děti a vylezly na vlak a tam je sežahlo to napětí.

Jak se chováš, když potkáš nějakého neznámého psa? Záleží podle situace. Když ten pejsek na mě smutně kouká nebo okolo mě běhá, třeba se mi lísá k nohám, tak se ho nebojím, tak třeba bych ho i pohladila. Moc často to nedělám, protože vím, že ti psi pak za mnou půjdou a přivedu je k nám domů. Tak před nima jdu radši rychle a nevšímám si jich. *I přes to, že ty psy neznáš, proč je hladíš?* Protože mi doma žádný zvířátko nemáme, až na pár králíků. Vždycky jsem si přála pejska, tak asi proto.

Víš co je to pojem prevence? Co si pod tím představíš? Prevence ... pod tím si představuju něco jako třeba ... kdyby nějaký člověk měl s někým nechráněný styk, tak prevence by byla, kdyby si vzali prezervativ, aby měli prevenci proti HIV nebo proti pohlavním nemocem. *Dokážeš si představit nějakou prevenci, která by se právě týkala úrazů nebo otrav?* Prevenci? Myslím si, že by bylo dobrý uspořádat nějaký přednášky, proto aby se lidi přišli podívat, jak se chránit před těma úrazama.

Jaký je tvůj názor, co si myslíš, kdo by ti o té prevenci měl říkat? Myslím si, že určitě ve škole a nebo zbytek rodiče doma. *Říkali ti doma nebo ve škole jak se máš chovat, aby se ti nic nestalo?* Maminka mi to říká furt. *Jakým způsobem, co ti říká?* Tak třeba, když jsem jela na silvestra a bylo to po tom incidentu s alkoholem. Mamča mě tam pustila a říkala: „Ať tam nepiju“. Já jsem jí to slíbila a nakonec jsem mamce řekla, že si dám jen půlnoční přípitek, což sem taky dodržela. *Podávají ti ještě jiné informace rodiče?* To, abych byla opatrná, ale vesměs to nechávají na mně a prostě se řídím podle toho, aby se mi nic nestalo.

Povídal vám někdo ve škole o tom, jak se máte chránit před úrazy? Většinou, když jedna naše paní učitelka na přírodopis se rozpovídá, tak se někdy dostane na toto téma. *Měli jste někdy ve škole přednášku, která by se týkala prevence úrazů a otrav?* Takle celkově shrnuto ne. *Myslíš si, že by to mělo být? Jaký máš na to názor?* Tak je

spousta názorů. Každý člověk to vidí jinak, ale já si myslím, že by to bylo docela dobrý. Uspořádat nějakou přednášku, my máme často přednášky o drogách a ty většinou bývají i někdy zajímavý. Když jsme byli v krizovém centru, tak nám tam ukazovali různé věci, co tam mají pro ty lidi, co tam chodí. Bylo to hodně zajímavý. Něco podobného by mělo být i s téma úrazama. Společnost je sice informována dostatečně, ale nikdy to není dost. Znam spousta mladejch lidí, že hazardují se svým životem, i když ví, že to dělat nemaj, tak to přesto dělají.

Viš co je to ochranná pomůcka? Třeba, když taťka brousí, tak má ochranný brýle. Jaké jsou ochranné prostředky, které tě mohou chránit před úrazem či otravou? Cyklistická přilba, na kolečkové brusle chrániče, na snowboard taky helmu, na lyže taky, páteřák a jiné věci. Mohou ti tyto věci nějak pomoc? Myslím si, že můžou zachránit někdy i člověku život. Jaký ty máš vztah k těmto věcem? Nosíš je, nenosíš je? Jak jsem říkala, třeba tu helmu nosím v létě jen, když jsem jezdila na brigádu, tak kdyby náhodou. Když jezdím po našem městečku, tak jí nenosím.

Stal se ti v poslední době nějaký úraz nebo otrava? Otrava ne, ale úraz se mi stal. Zlomila jsem si ruku, když jsem hrála fotbal, běžela jsem pozadu a spadla jsem. Co si mohla udělat, aby se ti to nestalo? Asi kdybych se otočila a běžela popředu, tak by se mi to určitě nestalo. Byl to jediný tvůj úraz? Když jsem byla menší, běžela jsem a zakopla a rozsekla jsem si hlavu o stolek. Potom jsem jednou byla venku a hladila jsem si kočku a ta se mi zakousla do tváře a nechtěla mě pustit, pěkně to bolelo.

Když si vybavíš všechny svoje úrazy, kdy se ti nejčastěji staly? Na jaře, v létě, na podzim, v zimě? V létě to bylo. Já lyžovat neumím a v zimě nejsem tak aktivní jako v létě.

Znáš důležitá telefonní čísla? Hasiči, policie, záchranná služba, IZS? Tyto čísla nás učí už od mala. 158 policie, 150 hasiči, 155 záchranná služba a 112. Co je to za číslo 112? To taky nějaká rychlá služba, něco jako záchranka. Kdyby jsi volala na některé z těchto čísel, co bys jim řekla? Pozdravila bych je, řekla bych co se kde a kdy stalo a upřesnila bych nějakou adresu, aby nám mohli poslat pomoc.

Jaká rizika jsou při sportech? Uvedu příklad. Nejráději hraju volejbal a tam hrozí nejvíce zlomení prstů, zápěstí, naražení prstů, zlomení ruky nebo podvrtnutí kotníku.

Stal se ti ve škole nějaký úraz? Ve škole se mi žádný úraz nestal.

Co si myslíš o svém domově nebo o svém pokojíčku? Je bezpečný, chtěla bys tam něco změnit a co? Myslím si, že můj domov je prostorný a zdá se mi být i bezpečný. (po chvíli) Ale asi přeci jednu věc bych změnila. Dodělala bych zábradlí na schodišti, protože to máme jen provizorně, máme jen tu kovovou konstrukci.

Účastnila ses nějakého projektu prevence úrazů a otrav? Já sem se ničeho neúčastnila. A někdo z tvého okolí? Myslím si, že taky ne, alespoň u nás ve škole jsme tyto přednášky neměly. Jaký máš postoj k tomu, kdyby u vás ve škole mohla proběhnout podobná přednáška? Určitě bych to uvítala a ty přednášky by měly být kolektivní, aby se do toho zapojily i ty děti. Když jsem na nějakých přednáškách, tak mě nebaví jen poslouchat, každý pak znepozorní a když se ho na konci zeptají o čem to bylo, tak spousta dětí neví, o co se tam jednalo.

Jaká rizika vnímáš venku? Venku je spousta rozmanitejších úrazů, co se mohou stát, ale nějak to moc nevnímám. Co se týká tvé party, myslíš si, že se tam chová někdo nebezpečně? Nejčastěji chodím ven se svojí kamarádkou a myslím si, že nic nebezpečného neděláme.

Víš o nějakém jiném kamarádovi, že dělá něco nebezpečného? Mám kamarády, kteří dělají parkur. Prej je to nějaký životní styl a nechápu je. Co to je, víš o tom něco bližšího? Vím proč to vzniklo, to byly nějaký zločinci, kteří utíkali před policistama a hledali různé překážky, aby jim rychleji utekli, tak skákali různě přes lavičky, skákali po schodech, přeskakovali různý zábradlí a tak. Jaký nebezpečí v tom vidíš? Když přeskakují lavičku, můžou jim podjet nohy, můžou spadnout na hlavu. Když lezou po zdi, že můžou spadnout. Jiný kamarád brakuje, ty sestavy co nám ukazoval jsou taky nebezpečný.

Znáš někoho nebo máš nějakého kamaráda, kteří mají nějaké trvalé následky způsobené úrazem nebo je zásadně poznamenal na celý život, či dokonce přišel o život? Já osobně žádného kamaráda nemám, který by byl postižený a měl nějaký trvalý následky. Bylo by mi to moc líto.

Potom jedné mé kamarádce se stal úraz...(ticho) ...bylo to o prázdninách, bylo spoustu verzí jak se to stalo... Přecházela koleje a měla sluchátka na uších, měla sestru,

byly to dvojčata, bylo jí patnáct let. Najednou zakopla a zůstala tam ležet, v tom se objevil vlak a ten jí přešel a na místě byla mrtvá. *Byla tam s ní sestra?* Bylo spoustu verzí někdo říkal, že jo, jiný, že ne, tak nevím. *Myslíš si, že by mohla něco pro to udělat, aby se jí to nestalo?* Kdyby nebyla nepozorná nebo neměla sluchátka na uších nebo kdyby to obešla a přes ty koleje nešla vůbec, všechno by bylo lepší než toto. I já jsem tam sama chodila, ale člověk si to uvědomí, až se něco vážného stane. *Když víš, co se stalo tvé kamarádce, šla bys ty přes koleje?* Mám z toho větší hrůzu. Teď bych tam už asi nešla, když vím co se stalo té kamarádce, její setra i rodiče se psychicky zhroutil a člověk si najednou uvědomuje, jak ten život je křehký...

4.2.2 Respondent 5 (R5): Vendula, 12 let

Než se uskutečnil rozhovor, dívka namaloval to, co si představí, když se řekne nebezpečí, to co jí může ublížit (Příloha 9.13).

Ukázka rozhovoru – Příloha 9.22 (CD - 5. stopa)

Řekla bys mi něco o tom obrázku, co jsi namalovala? Nakreslila jsem tady drogy, protože když si je člověk jednou vezme, tak už s nima nepřestane. A prostě utrácí za to peníze, no a pak nemá nic. Tady jsem nakreslila žiletky, když si někdo podřezává žíly. No a pak alkohol. Lidi si pak můžou na alkohol navykhnout a můžou zemřít, tak je ten alkohol nebezpečnej. Pak cigarety, protože taky na to lidi navykhnou. Je to nebezpečný, protože to může život ohrozit. Potom zbraně, nůž, aby neohrozili svoje kamarády a něco si neudělali.

Stal se ti někdy nějaký úraz? Jo, stal. Rozsekla jsem si obočí, když jsem si chtěla pro něco šáhnout pod houpačku a ona se zrovna houkala, tak mě bouchla do hlavy a měla jsem ho rozseklé. Potom jsem měla něco s nohou, měla jsem jí v sádře. *Co si mohla udělat pro to, aby sis nerozsekla to obočí?* Jo, neměla jsem tam šahat, ale já sem si to neuvědomila.

Věděla bys, co je to úraz? Úraz je třeba, když se mi něco stane, třeba, že si poraním koleno, potom rozseknutí, zlomenina.

Věděla bys, co je otrava? Jo, věděla. Když se třeba někdo přepije alkoholem, tak má otravu krve. Nebo když se třeba veme hodně prášků, sní se jed nebo nějakou

jedovatou rostlinu. *Znáš nějakou jedovatou rostlinu?* Třeba vranní oko, muchomůrka tygrovaná, červená.

Když se řekne nebezpečí, co ti může ublížit? Nebezpečí? (chvíli přemýšlí) Nebezpečí pro mě je třeba alkohol, drogy, kouření. *Co se ti vybaví, když se řekne nebezpečí a úraz?* Něco rozseknutýho a že teče hodně krev.

Chodíš ven s kamarádami? Chodím často. *Co venku děláte?* Děláme nějaký domečky, lezem po stromech (úsměv), hrajem si různě. *Když jste venku, děláte něco nebezpečného?* To jak lezem na ty stromy nebo trháme různé rostliny. Když lezem na ty stromy, tak pod náma může rupnout větev nebo sklouznout noha. Když sbíráme ty rostliny, tak můžem utrhnout nějakou jedovatou a pak si olíznem ruce. No a pak v létě se koupem v řece, tak bysme se mohly nějak utopit. *Ty se chodíš koupat úplně sama?* To ne, buď s kamarádkama, to málokdy. Většinou s rodičema nebo s tetou. *Koupeš se jen v řece?* V řece a u babičky máme rybník a bazén. *Jaký úraz se ti může stát ve vodě?* Když plavu hodně do hloubky, že třeba už nemůžu a pak se můžu utopit, nestačím doplavat na kraj. Když skáču z mola do vody, tak se mi taky může stát. *Proč skáčeš jen do rybníka?* Bazén nemáme tak hluboký a v řece jsou kameny. V našem rybníku je na dně bahno a je hodně velkej a nemůže se mi tam nic stát, když tam skočím.

Jezdíš s rodičema autem? Jo, jezdím. *Kde sedíš?* Vzadu a sedím v podsedačku a jsem připoutaná s mamkou. *Poutáte se pokaždé?* Jo, pokaždý. Ani mi to nijak nevadí. *Jsou pásy důležité a v čem jsou dobré?* Můžou nám pomoc, když nabouráme, že nevyletíme, ale v některých případech nemusí pomoc. Třeba nedávno byla bouračka, že jedna pani nabourala do pána, který byl připoutanej a stejně umřel. *Víš od kolika let můžeš sedět vepředu?* Asi od dvanácti, ale teď je to i podle váhy a výšky. *To by si taky věděla?* (váhavě se podívala) *Zkus to.* Výška nad 140 centimetrů, váha tak nad 30 kilo.

Jezdíš na kole nebo kolečkových bruslích? No, na obou. Na kole i na kolečkových bruslích. *Kde jezdíš?* Na bruslích jezdím před naší bytovkou na silnici nebo jezdím na nové asfaltce, tam nejezdí žádná auta, tam jezdím nejčastěji. *Co máš na sobě, když jdeš jezdit na kole nebo na bruslích?* Když jedu na kolečkových bruslích, tak chrániče a helmu. Když jedu na kole, tak jenom helmu. *Nosíš helmu pokaždé?* Jo, nosím ji pokaždý, neměla jsem jí jenom jednou, to sme jí zapomněli u babičky. *Po jaké*

straně se jezdí na silnici na kole? (trochu nejistě) Když jedu po silnici, tak po pravej. Od kolika let můžeš jezdit po silnici sama? Od patnácti let? Co musíš znát? Musím znát značky, taky kde se dává přednost a dobře umět jezdit na kole hlavně.

Když jsi nemocná a paní doktorka ti předepíše nějaké léky, bereš si je sama nebo ti je dávají rodiče? Dává mi je mamka. Myslíš si, že je to správně? No, já nevím. Tak asi jo, protože bych si to mohla vzít špatně. Máte doma lékárníčku? Jo, máme. Máš do ní přístup a bereš si tam něco sama bez vědomí rodičů? Můžu do ní, ale já do ní nešahám, jen když si potřebuju vzít obvaz, jinak ne.

Věděla bys o nějakých místech, kde by ses mohla poranit elektrickým proudem? Vůbec u nás doma žádný nejsou, v zásuvkách tam máme takový bílý něco v tom a jinak nevím, kde zrovna já bych se mohla poranit elektrickým proudem. Já ani nikam nešahám.

Když potkáš na ulici neznámého pejska, jak se k němu chováš? Když kočičku, tak na ní nešahám. Když pejska, tak mu dám očuchat ruku a když na mě nevrčí, tak si ho pohladím nebo na něj vůbec nešahám, když je nějaký větší. Proč kočičku nehladíš? Já nevím, je to takový divný a může mít nějakou nemoc, vzteklinu ... ne, já nevím. Prostě si je nehladím. Pes nemůže být nemocný? Může, ale těch se nějak nebojím. Co by se ti mohlo stát, kdybys potkala psa, který by byl prudký? Může mě třeba pokousat nebo bych od něj mohla dostat nějakou nemoc, kdyby mě kousl.

Slyšela jsi někdy pojem prevence? Prevence znamená, že mám třeba brát prášky preventivně. Pořád pravidelně mám brát, když třeba mám nějaký astma. Jaká může být prevence proti úrazu, otravě? Před úrazem se můžu chránit, že na kole nosím přilbu, nebudu dělat nějaký divný nebo nebezpečný věci. Jaký máš vztah k přilbě, chráničům, bezpečnostnímu pásu? Jsou bezpečný a nevadí mi, když je mám na sobě.

Říkají ti doma, jak se máš chránit před úrazem? Jo. Mám nosit přilbu, když jezdím, mám se poutat, že mám nosit brejle a nemám bejt dlouho na počítači. Pak, že nemám lézt na stromy hodně. Proč lezeš na stromy? Mě to baví (úsměv), mám tam hezkej výhled nahoře (smích). Je to tam dobrý.

Ve škole vám taky něco říkali? Jo, myslím, že jo. Co vám povídali? Že nemáme brát drogy, nemáme kouřit, že je to nezdravé, nepít alkohol. Co vám říkali o úrazech?

No, to už je dávno. *Účastnila ses nějaké akce, která se týkala úrazů či otrav?* Jeli jsme se jednou se školou podívat na hasičskou akci, jak zachraňovali ze školy lidi. Hořelo, ze školy jim šel dým a hasiči vysunuli žebřík a zachraňovali. Pak ukazovali záchranu muže v bezvědomí. Líbilo se mi to. *Jak často by ses chtěla účastnit takových to akcí?* Dvakrát do roka by to bylo dobrý.

Od koho bys chtěla slyšet všechny informace o úrazech, o tom jak se máš chránit?

No, tak od rodičů, ale ty mi to říkaj, děda s babičkou mi to taky říkaj.

Znáš všechna důležitá telefonní čísla? Policajti mají 150, 158 teda (hned se opravila), hasiči 150, záchranná služba 155 a to číslo na všechno je 112. *Kdybys volala na některé z těchto čísel, co bys jim řekla?* No, já bych na ně jen tak nevolala. Volala bych, třeba kdyby nás někdo vykradl nebo kdyby u nás doma byl zloděj, tak bych zavolala 158. Dala bych jim moje telefonní číslo, řekla bych jim, kde bydlíme a taky bych řekla, třeba co ukradl, co udělal a jak vypadá.

Znáš někoho, o kom víš, že se chová nebezpečně, že může ublížit sobě nebo někomu jinému? Třeba kluci u nás před bytovkou, skáčou hodně ze stromu nebo skáčou třeba do rybníka a dělají takový ty věci, lezou na branku a můžou se překlopit.

Stal se ti ve škole úraz? Ne, mně ne. Mojí kamarádce se stalo, když byla velká přestávka, tak sme byly venku a rozbila si obočí o obrubník.

Představ si svůj pokojíček, domov může se ti tam stát nějaký úraz nebo otrava? Pavouci mi vadí, ale to není tak nebezpečné. U postele mám blízko hlavy poličku a ta má hrot a v noci se někdy o to bouchnu. Tu poličku bych udělala kulatější. Pak už bych asi nic neměnila.

Znáš někoho, kdo měl vážný úraz a má trvalé následky? Ne, nikoho neznám. *Víš o někom, že by na následek úrazu umřel?* Jo, mamky kamarádka nabourala autem. Nebyla připoutaná a umřela. Kdyby byla připoutaná, tak by se asi taky zabila, protože foukal velkej vítr a ono jí to odfouklo.

Jak jsi mi povídala o tom, že lezeš po stromech, to, co se ti může všechno stát, budeš to pořád dělat? No dělat ... já lezu po takových stromech, kdybych z nich spadla,

tak se mi ani nic nestane, lezu jenom na ty stromy co mají pevný větve a nelezu moc vysoko.

Co si myslíš o tom, co jsme si tady povídaly? No, tak bylo to i trochu ponaučný.

4.2.3 Respondent 6 (R6): Šimon, 8 let

Než se uskutečnil rozhovor, chlapec maloval to, co si představí, když se řekne nebezpečí. Chlapec nakreslil tři obrázky (Příloha 9.14).

Ukázka rozhovoru – Příloha 9.22 (CD - 6. stopa)

Řekl bys mi něco o těch obrázcích, který jsi namaloval? První obrázek je nebezpečnej tím, že tam jsou koleje a přes to chodníky a ještě tam jsou silnice a nejsou tam semaforey. Že tam je málo místa na čekání. Ten vlak jak jede rychle, že ho může přejet (ukazuje na namalovanou postavičku) a to auto taky. Když to auto jede a taky jak je ten chodník bez přechodu, tak se to musí rychle přeběhnout a když se to nestihne, tak to vlastně někoho přejede. U toho vlaku je to ještě horší, protože jede hroznou rychlostí. Jak vlak jede takle rychle a když tam někdo je a nestihne se rozhlídnout a přejede ho to. Druhej obrázek je, že když se zabloudí v lese. Když někdo zabloudí, tak je to blbý a musí pro to něco udělat, aby se dostal ven. Přespat noc někde v mechu suchým a příští den se vypravit. V lese jsou zvířata, který člověka můžou zabít. Třeba tam může být divoký prase, medvěd nebo něco takovýho. Jak jsou tam ty zvířata, tak při tom spánku to necítíme a můžou nám něco udělat. Jak nám teče krev, tak nám může za chvíli úplně vytéct a čím rychleji běžíme, tak tím víc se unavujem a když se úplně unavíme, tak spadnem a už vůbec nedejcháme, krev už vůbec neproudí. Pak je nebezpečný (popisuje poslední obrázek), že když jsme na kraji skály a když padá skála pod ní je řeka, tak můžem spadnout do řeky, ta nás někam odnese a utopíme se.

Víš co je to úraz? Vím. Úraz je, když si něco uděláme, že prostě nějak zakopnem, rozedřem si nohu. Mě se stalo před tejdnem, že sem se tady (vyhrnuje kalhoty a ukazuje mi jizvu na levém koleni) sekl sekerkou. Naštěstí byla docela tupá. *Jak se ti to stalo?* Sem byl u kamaráda a pomáhal jsem jim tam dělat zahrádku a já sem tam vysekával větve a najednou sek a větev mi uhla a najednou sem tam nechal koleno a seknul sem se přímo. Mám tam pěknou jizvu.

Věděl bys, co je to otrava? To vím, že se něčím otrávíme, že sníme nějaký prášky, můžou bejt v nějakým pití nebo i jídle a že nás otráví. *Čím se můžeš otrávit v přírodě?* Někákým popelem, jak se tam ničí ta příroda, jak to hoří. V přírodě v lese jehličím nebo mechem, nějakýma lesníma kytkama, potom kamínkama.

Chodiš ven s kamarády? Jo, jezdím na kole, chodím na procházky a ták. *Když se zamyslíš nad tím, co děláš venku, je tam něco nebezpečného?* Nebezpečné je to na kole, když jezdím po těch lučinách, tak se může stát nějaký hodně velkej úraz, protože když se jede na tom kole, tak je to těžký a když se už nemůže, tak se spadne. Jsou tam neviditelný kameny v těch lučinách.

Když jezdíš na kole, nosíš nějaké ochranné pomůcky? Já už nenosím chrániče, to už jsem velkej. Ale nosím helmu. *Nosíš ji pokaždé?* Jo, pokaždý. To spíš táta si jí zapomíná. *Kudy jezdíte na kole?* Po loukách málo, to mi právě nejde, to často padám (a hned mi ukazoval jakou odřeninu si způsobil, když jel po louce). Pak jezdím normálně po silnicích, po chodníku a někdy i po cyklostezce. *Pro koho je povinná cyklistická přilba?* Povinná je určitě pro všechny. *Proč je dobré nosit helmu?* Je dobrá, že pomůže, když někdo spadne z kola, že ta helma udrží úraz nebo když padnem na kámen, tak helmu to propíchne, ale ne už dovnitř. Hlava je nejdůležitější, když si rozbijeme hlavu a nevyléčí se to, tak je to blbý. Může se to opravit jako zašít. Když se to nespraví, tak je to konec. *Od kolika let můžeš jezdit bez doprovodu rodičů po silnici?* No, já zatím sám nejezdím, ale myslím od dvanácti let. Od deseti dosáhnu té velikosti a víme všechno důležitýho. Od deseti let se už naučíme jezdit skvěle na super kolech a to nám pomůže na těch silnicích bez dozoru.

Jezdíš s rodiči autem? S rodičema autem jezdíme hodně. *Kde sedíš?* Vzadu v bobíku, autosedačku sem měl, když mi bylo sedm, teď už jí nemám, protože sem jí už přerostl. Teď jí má můj bráška. *Zapínáte si pásy?* Úplně všichni kromě táty, tomu to musíme vždycky připomenout.

Chodiš se v létě koupat? Chodíme, ano. *Chodiš sám nebo s rodiči?* S rodičema chodíme na koupaliště nebo do bazénu. *Byl jsi se koupat už někdy úplně sám u vody?* Úplně sám u vody sem ještě nebyl. *Proč?* Protože ještě neumím tolik plavat, abych tam mohl být sám. Kvůli tomu, že tam nesmím, že jsem na to ještě malej. *Může se ti něco*

stát ve vodě? Utopit se hlavně můžu. Nebo si nějak rozříznout prst (začal hned sundavat botu a ponožku a ukazoval mi, jak si v létě poranil nohu). Nebo si můžem ve vodě zlomit nohu. *Skáčeš do vody šipky?* Hodně skáču do bazénu. *Co se ti může stát při skákání šipek do řeky?* Můžu uklouznout z toho kraje a jak uklouznu, tak si třeba rozbiju hlavu nebo jak skočíme, tak narazíme hlavou o dno. Jo a jednou se mi stalo na bazénu to, že jsem v šatně pěkně uklouzl, byl tam vylitej šampón s vodou.

Když jsi nemocný a paní doktorka ti předepíše nějaké léky, dávají ti je rodiče nebo si je bereš sám? Maminka mi je dává, protože já můžu ten lék splést a můžu se otrávit. *Máte doma lékárničku?* Lékárničku máme, ale nemáme tu zamykací s červeným křížkem. Máme jí v normální velký krabici. *A máš do ní přístup, bereš si něco sám?* Přístup do ní mám a beru si jenom to, co mi mamka řekne, ale nesmím si to brát sám.

Věděl bys o nějakých místech, kde by ses mohl poranit elektrickým proudem? Ano, třeba u kabelů, máme ve sklepě kabely nebo když nejsou zazděný kabely. *Napadlo by tě ještě jiné místo?* S elektrickým proudem se taky můžu setkat při bouřce. Blesk nám projede celým tělem.

Když potkáš neznámého pejska, jak se k němu chováš? K cizímu pejskovi se prostě chovám tak, že dělám jako by nic. Když ho trochu znám, tak si na něj trochu šáhnu. Když ho neznám, tak normálně si ho jenom všimnu a du dál. *Proč si neznámého pejska nepohladiš?* Protože může bej nemocnej, nakaženej a když se nakazíme nějakou psí nemocí, tak je to mnohem horší, než když se nakazíme nějakou lidskou nemocí, protože na nás psí nemoc zabírá hodně víc než na ty psy, protože jsme něco jinýho než pejskové. *Co ti pejsek může ještě způsobit?* Kousnout nebo nějak podrápat.

Víš co je to prevence? *Slyšel jsi to už někdy?* Slyšel, ale ještě nevím, co to je. Prevence si myslím, že je to něco jako dohodnutýho, že musím někam chodit třeba na očkování. Prevence proti něčemu. Já sem už očkovanéj proti klíš'ovce a černýmu kašli a ještě proti něčemu. *Co můžeš dělat, aby ses chránil před úrazem?* Před úrazem se chráním třeba ochrannými věci, co mám na sobě. Helmu na kolo a na všechny sporty. Pak sem nosil chrániče.

Říkají ti doma mamka s tátkou nebo ve škole, jak se máš chránit před úrazem? Ve škole mě trápí, schazujou mě. Maminka mi říká, že mám říct, že se to nedělá.

Když to nepomůže, tak mám zvýšit hlas a když toho nenechaj, tak jim to oplatím. Aby se mi tam nic nestalo, tak tam nemám běhat mezi lavicema. Nemám tam něco tahat a hlavně se nemám nechávat od někoho trápit, to je hlavní. *Ve škole vám říkali o úrazech a o otravách?* To ano, bylo to asi před měsícem v březnu, teda vlastně v únoru. O prvouce sme si povídali jaký je rozdíl mezi tím, kdy na to potřebujeme lékárníčku. A když se nám něco velkého stane, tak že musíme zavolat první pomoc. *Znáš všechná důležitá čísla?* Na hasiče je to 150, na policii 158 a na první pomoc 155. *Znáš číslo na integrovaný záchranný systém?* Ne, to neznám, to sme se ještě neučili.

Kdo by ti o úrazech měl nejvíce povídat, od koho bys to chtěl slyšet? Hlavně od rodičů. Rodiče mi říkají, že venku nemám třeba běhat v nějakých blbých terénech, že nemám skákat na kamenech. Pak, že nemám bruslit na hodně tenkém ledu v zimě.

Stal se ti ve škole někdy úraz? Ve škole se mi stal jednou, že jsme skákali mezi švédskými bednami a já sem zakopl a zvrknul sem si koleno. *Stal se ti nějaký vážný úraz?* Nejvážnější byl s tou sekerou, jak sem už říkal. *Co jsi mohl udělat, aby se ti to nestalo?* Mohl sem pro to jediné udělat, že bych to nedělal, to by se mi pak nic nestalo. Nebo kdybych byl hodně opatrný a držel jí hodně daleko od sebe. *Stal se ti nějaký úraz při sportu?* Hlavně na kole. Měl sem vždycky odřeniny na kolenou a na loktech. Nebo když sem běžel a upadl sem.

Představ si svůj domov, pokojíček, může se ti tam stát nějaký úraz nebo otrava? Otrava by tam mohla být jediné těma práškama. Úraz by se mi mohl stát u mě v pokoji na koberci. *Proč jen u tebe v pokoji na koberci, co tam je?* Protože tam mám koberec a jak je tam podlaha, tak kdybych rychle běžel, tak bych takle uklouzl (názorně ukazoval). Pak už máme všude koberec přidělaný.

Když jsi venku, vnímáš tam nějaká rizika? Bráška měl velký bebičko, bežel z kopečka, najednou takle upadl a sekl se do hlavy o zem a tekla mu krev. *Ještě se ti může stát něco venku?* U nás na zahradě moc ne, ale když sekám sekačkou. Může z toho vyletět nějaký kámen a bouchne mě do hlavy, nebo do oka. Když tam strčím nohu, že mi jí to usekne.

Máš nějakého kamaráda, o kterém víš, že dělá něco nebezpečného? Ne. (pak se zarazí a chvíli přemýšlí) No, jednoho kamaráda mám, on má takovou pistol, ona střílí

malinko horký kuličky a když to vystřelí na někoho, tak ho může popálit nebo i zabít. Když to spadne do oka, tak mu to projde mozkem. Přestane nám mozek jít a potom přestane srdce a všechno jít a je konec.

Máš nějakého kamaráda, který má trvalý následek po úraze? Mám kamarádku, nemůže chodit na jednu nohu, ale plavat ve vodě trochu může. Víš o nějakém kamarádovi, kterému se stal takový úraz, že zemřel? Všechny co znám, tak se to nikomu nestalo.

4.2.4 Respondent 7 (R7): Petr, 12 let

Než se uskutečnil rozhovor, chlapec maloval to, co si představí, když se řekne nebezpečí (Příloha 9.15).

Ukázka rozhovoru – Příloha 9.22 (CD - 7. stopa)

Řekl bys mi něco o tom obrázku, který jsi namaloval? Nakreslil jsem třeba, že padu z vodopádu a to je hodně velký nebezpečí. Proč je to nebezpečné? Protože z velký vejšky můžu bejt mrtvej, no. Co se ti může stát při tom pádu? Umřu, zlomím si nohu, ruku, otřes mozku. Ukazuj na obrázek a ptám se, co je to červené. To je krev.

Stal se ti někdy nějaký vážný úraz? Asi jenom jednou. Spadl jsem ze zdi na kamen. Co se ti stalo? Bolela mě záda a brečel jsem. Bolelo to asi den, a pak to přestalo. Stalo se ti ještě něco? Pak jsem si ještě rozkousl ret. To mi zašivali. Jak se ti to stalo? Spadl sem ze chodů a kousl jsem se do rtu. Co jsi mohl dělat, aby se ti to nestalo? Koukat se na zem.

Víš, co je to úraz? Ty jo, já nevím ... něco bolestivýho, něco co nechci. Znáš nějaké úrazy? Třeba v autě, když pojedu jako blázen a napálím do stromu, tak bude po mě. Nebo se zbraní se mi může něco stát. Třeba, když mi nepůjde vystřelit a otočím to na sebe, abych se koukl a zmáčknou to, tak se můžu zastřelit.

Věděl bys, co je otrava? Krve? No, to je taková ...já nevím jak to vysvětlit. (dlouze ještě přemýšlí) Ne, to neumím vysvětlit. Víš čím se můžeš otrávit? Třeba se můžeme otrávit (chvíli ticho) mě zrovna nic nenapadá. Můžeš se otrávit něčím v přírodě? Jo, můžu, třeba hadem.

Chodíš ven s kamarády? Chodím sám nebo s bratrem. *Co děláš venku, když jsi sám nebo s bráchou?* Někdy jdu jen tak se podívat do přírody a posedím tam. *Může při tom být nějaké nebezpečí?* Jo, třeba když by spadl strom nebo nějaká větev. Nebo nějaké divoké zvíře. *Dělá tvůj brácha něco nebezpečného?* Já ho tak moc nesleduju, ale myslím, že ne.

Co tě napadne, když se řekne nebezpečí, které ti může ublížit? Něco špatného, no. *Může ti něco způsobit úraz, otravu?* Někjaký zvířata, nějaké hmyz, rostlinstvo.

Jezdíš s rodičema autem? Jezdím. *Kde sedíš?* Vzadu. *Používáte bezpečnostní pásy nebo ne?* Zapínáme se, ale stane se někdy, že ne. Protože to vadí, je to takový nepříjemný, bych řekl. *Co je lepší? Být připoutaný nebo nepřipoutaný?* Určitě je lepší být připoutaný, protože kdyby se stala bouračka, tak bysme vyletěli dopředu a oknem. *Když budu připoutanej, tak to jakoby zadrhne o ten pás a já nikam nepoletím. Věděl bys od kolika let se může sedět vpředu?* (chvíli přemýšlí) Asi od osmnácti nebo od šestnácti, nevím. *Ten co sedí vpředu, jakou musí mít výšku?* 150 centimetrů.

Jezdíš na kole nebo kolečkových bruslích? Na obojím. *Když jezdíš na kolečkových bruslích, co máš na sobě?* Chrániče a věci. *Nosíš na kolečkových bruslích helmu?* Ne. Nosím jenom chrániče na ruce a kolena a na ty kolena si je moc neberu. *Kde jezdíš na kole?* Všude. *Jezdíš po silnici sám?* Sám nebo i s kamarádem. *Od kolika let můžeš jezdit bez doprovodu rodičů po silnici?* Od osmnácti? *Co musíš znát, když jezdíš po silnicích?* Jak mám jezdit, jestli na pravý nebo na levý straně. *A kde se jezdí?* Vpravo. *Říká ti něco cyklostezka?* To je ... tam můžou jezdit jenom na kole. *Kde je to bezpečnější na cyklostezce nebo na silnici?* Na cyklostezce, protože tam nemůžou jezdit auta. *Nosíš na kole helmu?* Jo. *V čem je dobrá?* Když se mi třeba zadrhne kolo a zastaví se a přeletím řídítka a spadnu na hlavu, tak mi helma pomůže, aby se mi nestal otřes mozku nebo krvácení. *Je cyklistická helma povinná pro všechny?* Jo, až na ty dospělé, myslím teda. *Pro koho by měla být helma povinná?* Asi jenom pro děti. *Proč jenom děti?* Protože by mě to štvalo, kdybych byl dospělej a měl bych helmu na hlavě. *Proč by tě to štvalo?* Je to takový divný. *Říkal jsi mi, jak ti ta helma může pomoc a jako dospělej bys ji pak nechtěl?* Ne. Možná bych si jí někdy vzal a někdy nevzal.

Chodíš se v létě koupat? Chodím se koupat na koupaliště nebo do řeky, ale to je hodně málo. *Chodíš se koupat úplně sám nebo s někým?* S kamarádama a bratrem a s tátou. *Kdyby ses šel koupat úplně sám, může to být pro tebe nebezpečné?* Jo, že se říznu do nohy. *Nosíš do vody boty?* To ne. *Co se ti může ve vodě ještě stát?* Nevím, kousne mě ryba (smích). *Umíš plavat?* Jo, umím. *Kdybys neuměl, co se ti může stát?* Mohl bych se utopit. *Skáčeš do vody šipky?* Jo. *Kde skáčeš?* Kde? Tam, kde nejsou žádný kameny, tam kde to znám.

Když jsi nemocný a paní doktorka ti předepíše nějaké léky, dávají ti je rodiče nebo si je bereš sám? Někdy sám a někdy zase mamka, když si na to vzpomene. *Bereš si je, aniž by o tom mamka věděla?* Někdy jí to oznámím. *Může to být pro tebe nebezpečné, že si sám bereš léky?* No, když mi to předepíše doktor, tak asi ne. *Máte doma lékárničku?* Máme. *Máš do ní přístup a bereš si tam něco?* Jo, беру si jenom vitamín C.

Věděl bys o nějakých místech, kde by ses mohl poranit elektrickým proudem? V elektrárně. Nebo na silnici, když je tam ten sloup s těma drátama. *Ještě by tě něco napadlo?* Už mě nenapadá nic. (pak vykřikne) Jo, jo, jo, možná jo! Když mám mokré ruce a šáhnu si do zásuvky.

Máš rád zvířata? Jo, nějaký. *Když potkáš neznámého pejska, jak se k němu chováš?* Někdy k němu přijdu a pohladím si ho a jdu dál a někdy se jenom na něj podívám a du dál. *Proč si ho někdy pohladíš a jindy jdeš dál?* Když nemám čas, tak jdu dál. Když se du jen tak projít, tak se na něj podívám a pohladím si ho. *Může se ti něco stát, když hladíš cizího pejska nebo kočku?* Jo, chytnout blechy (úsmev). *Ještě něco?* Ještě něco se může stát, ale teď nevím co (přemýšlí). *Může mít třeba vzteklinu. Proč hladíš zvířáka, která neznáš?* Protože se mi líbí (smích).

Slyšel jsi někdy pojem prevence? Ochrana. *Jak se můžeš chránit před úrazem a otravou?* No, chránit se nějak můžu. Když půjdu do lesa, tak na sebe nastříkám repelent proti broukům nebo klíšťatům. *Jak se chráníš před úrazem?* Možná nějakým chráničem na kolena, na lokty. *Jaký máš názor na to, že by ses měl chránit před úrazem?* Nemůžu to ovlivnit sám. Nemůžu si brát jen tak chrániče, když jdu ven.

Říkají ti doma, jak se máš chránit před úrazem? Jo, hodně. Třeba abych se rozhlídl, když jdu po přechodu, abych se rozlídnul, aby mě nezajelo auto a kdybych měl zelenou, radši se ještě jednou rozhlídnul a pak jít teda. Jo, abych se připoutal v autě. Potom, abych na sebe dával v lese pozor.

Ve škole vám taky něco říkají? Účastnili jste se nějakého projektu např.: „Den bez úrazu“? To myslíte za celou dobu od první třídy do šesky? *Měli jste během této doby nějakou přednášku?* Říkali nám o šikaně. A s učitelkou někdy uděláme kroužek a něco nám říká. *Jak často by vám měli říkat o úrazech, otravách?* Mělo by to být asi tak dvakrát za rok. *Od koho bys chtěl slyšet všechny informace o úrazech, o tom jak se máš chránit?* Od mámy. *Proč od mamky?* Protože mi je bližší.

Stal se ti v poslední době nějaký úraz? No, né tak docela úraz. Jenom, že mě kočka škrábla do ruky. To je všechno. *Když si vybavíš všechny svoje úrazy, kdy se ti nejčastěji stávají?* Na jaře, v létě, na podzim, v zimě? V létě. Protože je teplo a jsem venku.

Znáš všechna důležitá telefonní čísla? 158 policie, 155 nemocnice, 150 jsou hasiči. *Říká ti něco integrovaný záchranný systém?* Ne, nevím. *Kdybys volal na některé z těchto čísel, co bys jim řekl?* No, kde jsem, to místo, řekl bych jim jak se jmenuju, možná bych popsal sebe, ale to by asi nebylo důležitý, to' vše.

Sportuješ a co děláš? Hraju házenou, florbal a mám vodáka. *Která z těchto činností ti přijde nebezpečná?* Házená. Můžou mi hodit míč do hlavy a můžu mít i malej otřes mozku nebo když mě praští mezi nohy, tak to bolí.

Stal se ti ve škole úraz? Jo, když jsem hrál fotbal. Tak se nám jednou s kamarádem střetly hohy, spadl sem na zem a jel sem asi metr po zemi a měl jsem odřený břicho a ruce. *Stalo se ti ještě něco ve škole?* No, jo. Jednou v šatně sem byl, tak si nějaký kluci se mnou házeli, to sem byl ve druhé třídě. Naštěstí se mi nic moc nestalo.

Máš ve škole kamaráda, o kterém víš, že se chová nebezpečně, že může ublížit sobě nebo někomu jinému? Kamaráda ne, ale máme tam jednoho drsňáka, má ve třídě velkou partu, moc se neučí. Když se mu řekne něco špatnýho, tak se hned naštvě a třeba mě nějak uhodí. Neumí prohrávat, vždycky musí mít něco prvního.

Představ si svůj pokojíček, domov může se ti tam stát nějaký úraz nebo otrava? Někdy skříně velký na mě můžou spadnout v pokojíčku. Když jí nějak rozhejbu, praštím do ní, nebo když se pošťuchujem s bratrem, tak by to na mě mohlo spadnout. Jinak nic jinýho tam nebezpečný není.

Znáš někoho, kdo měl vážný úraz a má trvalé následky? Ne. Víš o někom, kdo by na následek úrazu umřel? Ne.

Co si myslíš o tom, co jsme si tady povídali? Že bych se měl k něčemu přiučít, aby se mi nestal úraz. Dávat si pozor v přírodě.

4.2.5 Respondent 8 (R8): Dan, 10 let

Než se uskutečnil rozhovor, chlapec maloval to, co si představí, když se řekne nebezpečí (Příloha 9.16).

Ukázka rozhovoru – Příloha 9.22 (CD - 8. stopa)

Řekl bys mi něco o tom obrázku, co jsi namaloval? Ten člověk jde po silnici a myslí si, že jí přejde tu silnici, i když to auto je blíž. To auto ho může strazit. Napadne tě ještě něco nebezpečného? Jo, nějaký sporty. Třeba při tom hokeji, jak to bylo někdy v televizi, tak to může proseknout krk, ta brusle. Nebo třeba při lyžování si můžou taky něco udělat.

Stal se ti nějaký vážný úraz? Pamatuju si jenom na jeden. My sme šli nakoupit a já sem si obouval boty a já sem strkal prsty do dveří a vona mamka prostě pospíchla hrozně rychle a ona mi zavřela tento prst do dveří (chlapec mi ukázal pravou ruku, na které má amputovanou část prstníčku). Bylo to před pěti lety.

Stal se ti někdy lehčí úraz? Pořád mám nějaké odřeniny. (chlapec měl křaťasy a viděla jsem jeho obě kolena, která byla pěkně odřená)

Víš, co je to úraz? To, že se někomu něco stane. Jaké úrazy znáš? Při ohni se může, když do ohně dává dřevo, spálit. Nebo když někdo leze na stromy, může pod ním křupnout větev. (dále přemýšlí) Když jedou závody aut nebo i auta, když jedou rychle a předjíždějí, tak můžou nabourat.

Víš, co je to otrava? Jo, že někdo sní třeba něco špatnýho. *Víš, čím se můžeš otrávit?* Vypít jed, alkoholem se můžem otrávit. *Otrava jídlem. Můžeš se otrávit něčím v přírodě?* Jo, třeba vranním okem nebo rostlinama, houbama, muchomůrkou.

Chodíš ven s kamarády a co venku děláte? Jo, jezdíme na kole, hraju na počítači. *Může při tom být nějaké nebezpečí?* Na počítači, když tam někdo pořád sedí u počítače, tak může oslepnout z toho záření. Na kole můžu spadnout. *Když jsi venku, může se ti tam něco stát?* Když jdu ke kamarádovi, když du po schodech, tak na nich můžu spadnout a něco si udělat.

Jezdíš rád na kole a na kolečkových bruslích? Jo, na obou. *Když jezdíš na kole, co máš na sobě?* Normální věci. *Nosíš helmu?* Když jezdím kolem našeho baráku, tak ne. Když jedu do města, tak si jí vezmu. *Po jaké straně se jezdí na silnici na kole?* (Přemýšlivý pohled) No, to si nepamatuju. *Jezdíš na kole s rodičema nebo sám?* Jo, jezdí se mnou rodiče. *Když jedu na kole do školy, tak jedu sám.* *Od kolika let můžeš jezdit po silnici sám?* Od deseti let. *Co musíš ještě znát?* Značky, mít chrániče a vybavení na tom kole. *Je cyklistická přilba povinná pro všechny nebo jenom pro někoho?* Pro všechny je. *V čem je dobré nosit cyklistickou přilbu?* Kdyby třeba do mě nabouralo auto nebo kdybych spadnul z kola, tak by mi mohla zachránit život jako třeba, že bych z toho nemusel mít otřes mozku. *Říká ti něco cyklostezka?* Jo, to je cesta, na které se může jezdit na kole.

Jezdíš s rodičema autem? Jezdím. *Kde sedíš?* Vzadu. *Používáte bezpečnostní pásy nebo ne?* Jo a mám ještě takový ty podsedačky. *Poutáte se vždycky nebo se vám taky stane, že zapomenete?* Vždycky. *Proč je dobré mít pás?* Třeba při autonehodě, tak kdybych nebyl připásovanej, tak by se mohlo stát, že vyletím předním oknem. *Když jsem připásovanej, tak mě to udrží.* *Věděl bys od kolika let se může sedět vpředu?* Od čtrnácti? *Ten co sedí vpředu, musí mít nějakou minimální výšku?* Nevím kolik, ale myslím si, že jo.

Když jsi chodec, jak přecházíš silnici, která nemá semaforey? Podívám se, myslím, doleva, potom doprava a pak jdu. *Když je přechod se semaforem?* Když je zelenej paňáček, tak se ještě podívám, jestli něco nejede, protože mojí sestru to jednou málem zajelo to auto, když byla zelená.

Chodíš se v létě někam koupat? Chodím se koupat jenom na plavečák. Chodíš se koupat úplně sám nebo s někým? S mamkou nebo kamarádama. Může se ti ve vodě stát nějaký úraz? No, jo. Třeba se utopit. Když skáču do vody, tak bych mohl zakopnout o ten roh bazénu a zlomit si nohu. Nebo kdybych se chodil koupat k řece, tak by se mi mohlo stát jako s tím kamenem kdyby byl ostřej, tak bych si rozříznul nohu.

Když jsi nemocný a paní doktorka ti předepíše nějaké léky, dávají ti je rodiče nebo si je bereš sám? Obojí. Máte doma lékárníčku? Máme. Máš do ní volný přístup a bereš si tam něco? Já nevím. Nevím proč bych si měl něco brát, když mi nic není.

Věděl bys o nějakých místech, kde by ses mohl poranit elektrickým proudem? Jo, třeba, když lezu na nějakou tyč, kde je elektrickéj drát. Zkus ještě popřemýšlet. Jo! Když strčím vidličku do zásuvky, tak mi to může dát ránu.

Máš rád zvířata? Jo, mám rád psy. Když potkáš neznámého pejska, jak se k němu chováš? Jako podle toho, co je to za psa. Když je třeba malej, tak mě nevadí, ale když je velkej, tak se docela bojím. Co ti může udělat? Kousnout mě. Pak už nevím.

Slyšel jsi někdy pojem prevence? Jo, ale už si nepamatuju, co to je. Jak se můžeš chránit před úrazem a otravou? Třeba horolezci, když si berou pásy a lana a tuto výbavu.

Říkají ti doma, jak se máš chránit před úrazem? Jo, říkaj, abych nekouřil. Co ti ještě říkají? Abych nechodil k nějakým lidem, co neznám. Proč? Mamka říká, že by to mohli být pedofilové.

Ve škole jste si povídali o úrazech a otravách? Jo. Třeba když je na zemi injekční stříkačka, abysme na ní nesahali, protože bysme se tím mohli nakazit nějakou nemocí.

Účastnil ses nějakého projektu např.: „Den bez úrazu“? Ne. Chtěl by ses nějaké podobné akce účastnit? Jo. Jak často? Tak jednou za rok. Od koho bys chtěl slyšet všechny informace o úrazech o otravách, o tom jak se máš chránit? Od učitelky.

Když si vybavíš všechny svoje úrazy, kdy se ti nejčastěji stávají? Na jaře, v létě, na podzim, v zimě? V létě. V zimě si beru třeba kalhoty a prostě něco, třeba když spadnu v zimě, tak je ten sníh. V létě nosím kraťasy, tak se mi stane hodně úrazů, jako odřený kolena.

Znáš všechna důležitá telefonní čísla? 150 jsou hasiči, 155 je nemocnice, 156 městská policie a 158 je státní policie. Říká ti něco integrovaný záchranný systém? Ne. Kdybys volal na některé z těchto čísel, co bys jim řekl? To já nevím, podle toho, co by se mi stalo. Třeba kdyby si byl svědkem nějaké autonehody. Tak bych zavolal záhranku 155. Řekl bych jim nejdřív jak se jmenuju, kde jsem a co se stalo a pak bych čekal až přijedou.

Sportuješ a co děláš? Hraju fotbal. Může se ti při tom něco stát? Jo. Míč mi může něco udělat, když dá někdo větší ránu.

Stal se ti ve škole úraz? Jo, když jsem běžel, tak jsem zakopl o práh. Bolel mě palec a nateklo mi to a byl celej fialovej. Máš nějakého kamaráda, o kterém víš, že dělá něco nebezpečného? Nevím.

Víš o někom, že se chová nebezpečně, že může ublížit sobě nebo někomu jinému? Třeba bezdomovci nebo narkomani. Narkomani si berou...píchaj injekční stříkačky a můžou se nakazit HIV.

Představ si svůj pokojíček, domov, je tam něco nebezpečného, že bys to chtěl změnit? Něco nebezpečného to jo, ale že bych to chtěl změnit tak ne. Co je tam nebezpečného? Rohy u skříně, u stolu na televizi nebo na počítač. Přišel bys na něco, co bys chtěl změnit? Ne.

Znáš někoho, kdo měl vážný úraz a má trvalé následky? Neznám. Víš o někom, že by na následek úrazu zemřel? Ne.

Co si myslíš o tom, co jsme si tady povídali? Nevím (chvíli ticho) nebo, je to docela poučný, trochu. Budeš nad tím více přemýšlet? Jo, docela jo.

4.2.6 Respondent 9 (R9): Magda, 8 let

Než se uskutečnil rozhovor, dívka namalovala to, co si představí, když se řekne nebezpečí (Příloha 9.17).

Ukázka rozhovoru – Příloha 9.22 (CD - 9. stopa)

Řekla bys mi něco o tom obrázku, co jsi namalovala? Na prvním obrázku je příšera. Na druhém obrázku je holčička, která spadla z kola v lese a už se stmívá. Je tam sama, rosekla si koleno a poškrábala se a ztratila boty.

Napadlo by tě něco dalšího, když se řekne nebezpečí? Co ti může ublížit? (dlouho přemýšlí) Třeba jízda v autě bez připoutání. Co by se mohlo stát? Mohla bych přeletět přes přední sedadlo. Napadne tě ještě něco nebezpečného? Ne, nevím.

Stal se ti někdy nějaký úraz? Hmm. Taky jsem spadla z kola hodněkrát a poškrábala jsem se, to je asi všechno.

Věděla bys, co je to úraz? To je, když se někomu něco stane. Jaké úrazy znáš? Že se škrábnu, rozbiju si koleno. Co je ještě úraz? Zlomená ruka nebo zlomená noha. Pak už nevím.

Věděla bys, co je to otrava? Že se otrávíme a je nám potom špatně. Čím se můžeme otrávit? Otrávit se můžem jedem nebo nějakou rostlinou. Znáš nějakou jedovatou rostlinu? Nevím. Znáš nějakou jedovatou houbu? Jo, znám. Muchomůrku.

Chodíš ven s kamarády? Většinou sem jenom u babičky a tam mám jednu kamarádku. Co venku děláte? Moje sestra vymyslela hru a my jí říkáme Pavla. Co je to za hru? Hrajeme si na dospělé nebo děti. Já radši hraju dospělé.

Jezdíš s rodiči autem? Jezdím. Kde sedíš? Vzadu. Když nastoupíš do auta, co všechno uděláš? (usměje se) Zavřu dveře, sednu si na sedačku a připoutám se. Poutáte se vždycky? No, když jedeme k babičce, tak někdy jo a někdy ne. Ono je to kousek. Víš od kolika let můžeš sedět vpředu? Nevím, asi od jedenácti. Když sedíš vpředu, kolik musíš měřit? Nevím, to jsem zapomněla.

Jezdíš na kole nebo kolečkových bruslích? Jo, na obojím. Na kole jezdím raději. Kde jezdíš na kole? U babičky. Jezdíš sama nebo s někým? Tak většinou jezdím se sestrou. Jezdíme kousek od řeky, je tam taková asfaltka. Jezdí tam auta? Občas tam jede, ale většinou ne. Po jaké straně se jezdí na silnici na kole? Po pravé. Nosíš helmu pokaždé? Helmu mám, ale stane se mi, že jí někdy nenosím. Z jakého důvodu ji nenosíš? Zapomenu jí nebo jí nemůžeme najít. Víš co je cyklostezka? Je to tam, kde jezdí jenom cyklisti. Je povinné nosit cyklistickou přilbu a pro koho? Je, pro děti, pro cyklisty.

Chodíš se v létě koupat? Chodím se koupat do řeky a do bazénu. Může se ti ve vodě stát nějaký úraz? Může. Třeba zakopnout o kámen nebo se můžu utopit. Skáčeš do vody šipky? Ne, jenom v bazénu. Proč jen v bazénu? V řece se bojím kamenů,

tam jsou kameny a mohla bych si tam rozseknout hlavu. *Může být pro tebe nebezpečné, že by ses šla koupat úplně sama?* Mohla bych se utopit. *Umiš dobře plavat?* Plavat umím, ale stane se mi někdy, že ztratím rovnováhu. *Nosíš do řeky boty nebo chodiš bosa?* Boty, abych nešlápla na kamen a neudělala si něco s nohou.

Když jsi nemocná a paní doktorka ti předepíše nějaké léky, bereš si je sama nebo ti je dávají rodiče? Dá mi je mamka. Sama si je neberu. *Máte doma lékárničku?* Nevím. *Kdyby lékárnička byla dostupná pro nějaké malé dítě, vidíš v tom nějaké nebezpečí?* Jo, mohlo by si vzít špatný lék.

Věděla bys o nějakých místech, kde by si se mohla poranit elektrickým proudem? V elektrárně a o elektrický proud. *Kde najdeš elektrický proud?* V nějakém drátě.

Když potkáš na ulici neznámého pejska nebo kočičku, jak se k nim chováš? Normálně. Někdy si je pohladím, ale spíš ne. Protože se bojím, že by mohli mít vzteklinu.

Slyšela jsi někdy pojem prevence? Ne. *Říkali vám něco ve škole o úrazech a o otravách?* No, ne. Teda jednou paní učitelka nám něco říkala, ale to už si moc nepamatuju. *Účastnila ses akce „Den bez úrazu“* Ne, vůbec. *Říkají ti rodiče doma, jak se máš chránit před úrazem?* Ne. *Myslíš si, že je to dobré si o tom povídat?* Myslím si, že jo. *A proč?* Aby se nám nic nestalo.

Když jsi říkala, že je důležité povídat si o tom, jak se chránit před úrazem, od koho bys to chtěla slyšet? Od mamky a tatky. Potom třeba od babičky a dědy. *Jak často by ti to měli říkat?* Já nevím, vůbec nevím.

Když jsi venku, vnímáš tam nějaká rizika? Ne. *To se ti venku nemůže nic stát?* Může, ale nevnímám je moc. *Proč?* Protože většinou na to nemám čas. *Když se nad tím zamyslíš, co se ti venku může stát?* Nikdy jsem nad tím nepřemýšlela.

Co tě může chránit před úrazem? Chrániče, poutací pás, helma a boty do vody. *Myslíš, že tyto věci jsou dobré?* Hmm. *Nosíš tyto věci ráda nebo ti vadí?* Vadí mi chrániče, když jezdím na kolečkových bruslích, tak mi vadí na loktech a na kolenech. *Co je lepší mít nebo nemít chrániče?* Mít, protože by se mi mohl stát úraz, zlomenina, odřenina.

Znáš nějakého kamaráda, kterému se stal úraz? Kamarádka si zlomila ruku, stalo se jí to na sáňkách.

Učili jste se ve škole důležitá telefonní čísla? Učili. 155 záchranka, 158 policie a 150 hasiči a 112 je všechno. *Kdybys volala na některé z těchto čísel, co bys jim řekla?* (dlouze přemýšlí) *Kdyby se stala nějaká nehoda?* Zavolala bych hasiče a záchranku. Řekla bych jim, že se stala bouračka a je to tam a tam. A dál nevím.

Sportuješ a co děláš? Jezdím na kolečkových bruslích, na kole, plavu občas. *Sportuješ i v zimě?* Na lyžích. *Která z těchto činností ti přijde nejméně bezpečná?* Asi lyže, protože mi jsme byli s atletikou na soustředění a náš vedoucí si zlomil obratle. *Když lyžuješ, máš helmu?* Ne. Lyžařskou helmu ještě nemám.

Stal se ti ve škole úraz? Ve škole ne. *A nějakému tvému kamarádovi?* Spíš jo. Třeba jeden spolužák vlepil někomu facku a on tam měl obtisknutou ruku. Kluci se ve třídě mlátí. *Dělá nějaký tvůj kamarád něco nebezpečného, že tím může ublížit sobě nebo i někomu jinému?* Jeden kluk skáče po lavicích, jiný zase lítaj po škole. *Co se jim může stát?* Může spadnout.

Představ si svůj pokojíček, může se ti tam stát nějaký úraz nebo otrava, je tam něco nebezpečného? Rohy od stolečku, od palandy, ale my na nich máme takový ty chrániče. *A jinde doma hrozí nějaké nebezpečí?* Ty rohy a třeba sporák. Když mamka nechá zapnutej hrnec nebo když nechá otevřenou troubu.

Znáš někoho, kdo měl vážný úraz a má trvalé následky? Ne. Akorát vím, že moje kamarádka měla problém s ledvinama.

Víš o někom, kdo by na následek úrazu umřel? Jo, mamky kamarádka nabourala autem. Nebyla připoutaná a umřela.

Co si myslíš o tom, co jsme si tady povídaly? Nevím. Bylo to zajímavý. *Budeš teď nad tím více přemýšlet?* To nevím, když si na to vzpomenu. To bohužel nevím.

4.2.7 Respondent 10 (R10): Martin, 8 let

Než se uskutečnil rozhovor, chlapec namaloval to, co si představí, když se řekne nebezpečí (Příloha 9.18).

Ukázka rozhovoru – Příloha 9.22 (CD - 10. stopa)

Řekl bys mi něco o tom obrázku, který jsi namaloval? De tam nějaký človíček a chce přecházet silnici, když je červená a na silnici jede auto. Co je na tom nebezpečného? Že na červenou nemá chodit, když mají zelenou ty auta. Auta by ho mohly přejet.

Napadlo by tě ještě něco nebezpečného? (dlouhé ticho) Ted' nevím.

Věděl bys, co je to úraz? No, to je třeba, když se někomu něco stane, třeba se odře. Jaké úrazy znáš? Rozbitý koleno, otřes mozku, (dlouze přemýšlí) zlomená noha nebo zlomená ruka.

Viš, co je to otrava? Hm, to je třeba, když někdo něco sní třeba škodlivého. Čím se můžeš otrávit? Asi nevím. Čím se můžeš otrávit v přírodě? (dlouhé ticho) nevím nic. Může být nějaká houba jedovatá? Jo, muchomůrka. Je celá červená a má bílý t'upky.

Stal se ti nějaký úraz? Jo, stal. Odřel sem si jenom koleno. Jak se ti to stalo? Upadl jsem, zakopl jsem o kořen v parku.

Chodíš ven s kamarády? Jo, někdy jo. Co děláte venku? Házíme si s míčem nebo hrajeme fotbal. Když se zamyslíš nad tím, co děláš venku, je tam něco nebezpečného? Když se kamarádi nemůžou dohodnout, já ne, tak se strkaj. Může ho strčit a on spadne a může si třeba něco odřít.

Jezdíš s někým autem? Jo. Kde sedíš? Vzadu. Zapínáte si pásy? Jsem připoutaný vždycky. Poutám se hned, jak nastartuju. Mamka se taky zapíná? Jo, taky. Sedíš v autosedačce? Já mám podsedač. Viš od kolika let se může sedět vepředu? Od dvanácti. A kolik musíš měřit? To už nevím.

Máš doma kolo a jezdíš na něm? Hm, mám a jezdím. Co máš na sobě, když jezdíš na kole? Přilbu. Nosíš ji pokaždé? Jo. Máma mi vždycky řekne, abych si jí vzal. Co si myslíš o cyklistické přilbě? Je důležitá, protože kdyby mě auto srazilo. Hlava je nejdůležitější a ta helma jí ochrání. Je helma povinná pro všechny? Je povinná pro děti. Kde jezdíš na kole? Třeba po silnici u kraje. Po jaké straně se jezdí na kole po silnici? Když bych jel tak, tak po pravej. Když jezdíš na silnici, to jezdíš sám? Se mnou jezdí buď máma nebo teta. Kde ještě jezdíš? Po louce. Viš, co je to cyklostezka? Nevím. Viš od kolika let můžeš jet na silnici sám? (přemýšlí) Nevím. Jezdíš taky na kolečkových bruslích? Ne, nemám je.

Chodíš se v létě koupat a kam se chodíte koupat? Chodíme třeba do rybníka nebo do venkovního bazénu. *Chodíš se koupat sám?* Chodí se mnou mamka nebo děda. *Může se ti ve vodě stát nějaký úraz?* Jo, můžu se utopit. *Koupeš se v rybníce v botech nebo naboso?* Naboso. *Může se ti něco stát, když tam jdeš bos?* Když tam sestoupím, tak tam jsou třeba kameny na dně a můžu se o ně říznout. *Skáčeš šipky do rybníka i do bazénu?* V bazénu jo, ale na rybníce ne. *Proč na rybníce ne?* Protože tam si nejsem jistej, ta voda není tak průhledná jako v bazénu. *Co by se ti mohlo stát, kdybys skákal do neznámého rybníka?* Třeba bych se mohl bouchnout do hlavy kdyby tam bylo moc mělko.

Když jsi nemocný a paní doktorka ti předepíše nějaké léky, kdo ti je dává? Maminka mi je dává, řekne mi, abych si je vzal, a dojde mě zkontrolovat, jestli si je vezmu. *Máte doma lékárničku?* Lékárničku máme, ale máme jí hodně nahoře. Nedosáhnu na ní.

Napadla by tě nějaká místa, kde by ses mohl poranit elektrickým proudem? (přemýšlí) Třeba, kdyby byla zapnutá zásuvka a já bych do ní šáhl. *Ještě by tě něco napadlo?* Asi už nic.

Máš rád zvířata? (Kývá, že ano). *Jaké zvíře máš nejoblíbenější a proč?* Psa, protože ho máme doma. *Když potkáš cizího pejska nebo kočičku, pohladíš si ho?* Ne, protože by mě mohl kousnout, kdyby byl divoký. Třeba náš pejsek, když si jí chce někdo pohladit, tak začne vrčet. *Co ti pejsek může ještě způsobit?* (dlouho přemýšlí) Nic mě nenapadá.

Víš, co je to prevence? Nevím, co to je. *Jak se můžeš chránit před úrazem nebo otravou?* Třeba nešahat na nějaký ty houby nebo jíst věci, z kterých se můžu otrávit. *Když jezdíš na kole, co děláš pro to, aby se ti nic nestalo?* Musím dávat pozor. Když třeba nevidím do tý zatáčky, tak se musím trošku kouknout a pak rychle to přejet.

Říkají ti doma nebo ve škole, jak se máš chránit před úrazem? Někdy jo. Doma mi říkají, že i když nějaký lidi chodí na červenou, abych na ní nechodil a že přes to nemůžu jít, protože auta mají zelenou. Že když tam nemám zelenou, tak nemám přecházet. *Ve škole vám něco taky povídali?* Ne, ještě ne. *Kdo by ti o úrazech měl*

nejvíce povídat, od koho bys to chtěl slyšet? Od doktora. *Proč?* Protože ten tam má ty případy denně a ví, co s tím.

Znáš telefonní čísla na hasiče, policii a záchrannou službu? Jo, hasiči 150, policie 158 a záchranka 155. *Říká ti něco integrovaný záchranný systém?* Jo. *Co o tom víš?* No, že může třeba když tam zavolám, že jsou tam všichni pohromadě a když budu potřebovat k nějaké nehodě všechny záchranku, hasiče a tak, že si tam prostě zavolám a nebo si můžu vybrat koho chci. *Věděl bys číslo?* (kývá) 112. *Kdybys volal na některé z těchto čísel, co bys jim pověděl?* No, že třeba kdyby to byla záchranka, tak že můj kamarád má zlomenou nohu nebo otřes mozku. A ještě bych jim řekl, kde to je.

Sportuješ? Jo. Plavu, jezdím na kole, hraju fotbal trošku jinak nic. *Může se ti při tom něco stát?* Jo. Třeba, když hraju ten fotbal, že kamarád může vykopnout a ten míč mě může strefit do hlavy a můžu mít otřes mozku.

Lyžuješ v zimě? Tento rok jsem to zkoušel poprvé. Jezdil jsem na běžkách i na sjezdovkách. Sjezdovky mě bavily víc. *Může se ti na lyžích něco stát?* Jo, může. Když třeba budu dělat ten oblouček a nepodívám se za sebe a může jet nějaký lyžař a můžu se s ním srazit. *Když jezdíš na lyžích, co máš na sobě?* Helmu, bundu a teplý oblečení. *Bruslíš taky v zimě?* Jo, bruslíme s mámou na rybníce. *Může se ti při bruslení něco stát?* Jo, třeba můžu upadnout na ten led a něco si zlomit. Ten led je hodně tvrdý. *Je ještě na ledě nějaké nebezpečí?* Jo, musí být pořádně zamrzlejší, jinak by mohl pode mnou prasknout.

Stal se ti ve škole někdy úraz? Ne. *Máš nějakého kamaráda, o kterém víš, že se chová nebezpečně?* Jo, třeba můj ne moc kamarád, když se už řadíme, když končíme po vyučování, tak třeba ho zavolala jako třetího a on chce být první, tak nás tam strká a rve se dopředu. Potom ještě to, že jeden kluk od nás ze třídy, tak třeba, že mu někdo šáhne na tužku, že ho začne hned mlátit.

Představ si svůj pokojíček nebo celý tvůj domov, může se ti tam stát nějaký úraz nebo otrava? Myslím si, že ne.

Účastnil si ses nějakého projektu, který se týkal úrazů a otrav? Ne.. (pak si najednou vzpomněl) Jo, vlastně měli jsme tam paní od policie. Říkala, že si v létě máme nejdřív ozkoušet vodu, nebo že si nemáme kopat s míčem u silnice. Jinak nám tam ještě

ukazovala pouta. *Líbilo se ti to a chtěl by sis to zopakovat?* Jo, líbilo a zase za náma přijde až bude konec roku.

Máš nějakého kamaráda, který má trvalý následek po úraze? Ne.

Znáš někoho, kdo se otrávil? Ne. *Čím by ses mohl otrávit?* Třeba práškama bych se mohl předávkovat.

Napadne tě něco nebezpečného? Třeba kdyby šel nějaký chlap v černým kabátě furt za mnou, kdybych já zatočil a on by zatočil za mnou.

5 DISKUZE

Výpovědi respondentů jsou uvedeny v pořadí, ve kterém byly rozhovory uskutečněny. Výsledky nebyly prezentovány dle jednotlivých témat a to především z důvodu, aby čtenáři byl poskytnut komplexní pohled na jednotlivé respondenty.

Respondenti do 12 let byli požádáni o nakreslení obrázku, který měl vystihovat nebezpečí. Respondenti byli schopni grafického vyjádření nebezpečné situace.

R2 namaloval hrající si dítě na pískovišti, kde v písku leží injekční stříkačka. R2 zde viděl nebezpečí poranění o jehlu a možnost nákazy nebezpečným onemocněním. Bylo dobré, že jeho obrázek nebyl ovlivněn proběhnutým rozhovorem a nakreslil zcela originální situaci nebezpečí. Při rozhovoru byl R2 na začátku nervózní a dělalo mu problém vyjadřovat se. Od určitého úseku rozhovoru byl R2 klidnější a schopnější komunikace. Zlomovým úsekem bylo, když R2 začal vyprávět, jak si doma hraje se sirkami, zapalovačem a svíčkou. Je to činnost, která ho baví, tak o ní vyprávěl s nadšením. Zbytek rozhovoru probíhal v podobné duchu.

R3 vnímá nebezpečí z ostrých předmětů, kdy se může říznout, dále nebezpečí z elektrické zásuvky, kde by se mohl poranit elektrickým proudem. Nebezpečné R3 přijde hrát si se sirkami, kdy může vzniknout nekontrolovatelný požár. Vařící vodu R3 vnímá také nebezpečně, protože by se mohl opařit. Jako další nebezpečné situace nakreslil - velký vítr, kdy člověk může být v lese a nějaký strom na něj může spadnout, a bouřku, která může být nebezpečná tím, že se člověk schová pod strom a může do něj uhodit blesk.

V tomto případě bylo zjištěno, že R3 má velký přehled o rizicích, která předcházejí úraz. I z dalšího rozhovoru vyplynulo nadprůměrné vnímání rizik vzhledem k věku dívky. Myslím si, že velký podíl na tom má výchova rodičů.

R5 namaloval několik situací, které mohou být nebezpečné. Na obrázku jsou namalované injekční stříkačky a drogy, alkohol a cigarety, dále pistol a nůž, které mohou někomu ohrozit život, a pak nakreslila žiletky, které někdo může používat na podřezávání. Přes celý obrázek převažuje symbol lebky s překříženými kostmi, který vystihuje to, že je to velice nebezpečné, protože člověk může přijít o život.

Dominantou obrázku jsou především drogy, alkohol a cigarety, i o tom R5 nejvíce mluvil. Pravděpodobně je to způsobené tím, že R5 je ve věku, kdy se ve škole účastní preventivních projektů o drogách i jiných návykových látkách, to také v průběhu rozhovoru bylo potvrzeno. Tímto je na první pohled ovlivněno a „utlačeno“ vnímání rizik v problematice úrazů.

R6 namaloval tři situace, které mu přišly nebezpečné. Na prvním obrázku představuje pro chodce nebezpečí silnice a železnice. Další obrázek vystihuje nebezpečí ztracení se v noci v lese. Na posledním obrázku znázornil nebezpečí na vysoké skále, kdy může člověku sklouznout noha a spadnout. Dalším nebezpečím bylo to, že pod skálou se vyskytovala řeka, kde hrozilo utonutí. Respondent 6 se aktivně účastnil rozhovoru, bylo zjevné, že toto téma ho velice zajímá, protože sám již spoustu úrazů utrpěl. Při rozhovoru názorně předváděl některé situace, dokonce ukazoval svá současná i dřívější poranění (odřená kolena, škrábance, jizvy).

R7 nakreslil velkou skálu a vodopád, ze kterého padá nějaký člověk a dále vysvětloval, co všechno to může mít za následky. R7 byl během rozhovoru klidný a přemýšlivý.

R8 nakreslil nebezpečnou situaci, kdy auto jede rychle a někdo jde po silnici, kterou chce přejít. R8 při rozhovoru působil trochu jako introvert a své názory neměl jasně uspořádané.

R9 nakreslil na prvním obrázku „příšeru“, která jí může ohrozit. Tento obrázek mi nepřišel úplně vhodný vzhledem k probírané situaci, tak byl R9 požádán o nakreslení ještě jednoho obrázku, kde bylo upřesněno v jaké souvislosti má obrázek být. (Nebezpečí, kdy se může stát úraz nebo otrava). Na druhém obrázku byla nakreslená malá holčička, která spadla z kola a ještě k tomu ztratila boty, vše se to stalo pozdě večer. Oproti R3, R6 působil méně orientován v celé problematice úrazů a otrav.

R10 nakreslil, jak člověk chce přejít na červenou. R10 vnímal nebezpečí v tom, nejen že se na červenou nemá přecházet, ale především to, že ho může srazit auto. R10 působil při rozhovoru stydlivě, vyjadřoval se pomaleji, ale byl schopný plnohodnotné komunikace.

Úraz uměli všichni respondenti svými slovy definovat, dokonce byli schopni uvést několik příkladů. Zajímavá definice úrazu zazněla od R7: „Úraz je něco bolestivého, něco, co nechci“. Pojem otrava u některých respondentů vyvolal pocit nejistoty, nebo se neuměli přesně vyjádřit.

Respondenti byli schopni se zamyslet nad činnostmi, které venku provádějí a zhodnotit míru možného rizika vzniku úrazů. Jen R4 a R9 uvedli, že venku rizika moc nevnímají. R9 na to nemá čas a nikdy nepřemýšlel nad tím, co by se venku mohlo stát. Také R2 uvedl, že nad tím, co dělá, se také moc nerozmýšlí.

Respondenti byly dotazováni, zda někdy utrpěli úraz. Bylo zjištěno, že každý respondent utrpěl úraz. V některých případech se jednalo jen o lehká poranění - jako je odřenina, rozbité koleno, popálenina, poškrábání. Středně těžká poranění - kousnutí od kočky, zlomeniny, rozseknutí brady, obočí a v jednom případě o těžké poranění s trvalou změnou vzhledu končetiny - amputace malíčku.

Grivna uvádí, že dětské úrazy jsou podmíněné věkem a jejich příčiny úzce souvisejí se stupněm tělesného a duševního vývoje v jednotlivých věkových obdobích (13).

V jakém ročním období mají respondenti nejvíce úrazů? Respondenti, kteří byli dotázáni uváděli nejčastěji období léta. Toto roční období odůvodnili vyšší aktivitou než v období zimy. V létě se více pohybují venku. Dále to, že v létě nosí např. kraťasy a když upadnou, že mají hned odřené koleno. Když upadnou v zimě, tak mají na sobě silnou vrstnu oblečení a nic se jim nestane. Toto zjištění odpovídá výsledku studie Státního zdravotního ústavu (Příloha 9.7) (58).

Dále u respondentů bylo zjišťováno, zda utrpěli úraz ve škole. Ve škole utrpěli úraz pouze R6 a R7. Jednalo se o dva chlapce, kteří se zranili při tělesné výchově. R6 při skoku přes překážky a R7 při hře kopané. Grivna uvádí, že ve školním prostředí utrpí úraz častěji chlapci než dívky. Mají sklon řešit rozepře násilím, mají větší tělesnou aktivitu, pohybují se rychleji a jsou méně pozorní (13).

Ostatní respondenti se ve škole nezranili, ale znají spolužáky, kteří se ve škole poranily.

Na otázku „Kdo by ti měl o úrazech a otravách nejvíce povídat?“, nejčastěji zazněla odpověď maminka nebo rodiče. V dalších případech paní učitelka, děda s babičkou a v jednom případě doktor, tak odpověděl R10. Je logické, že nejčastěji respondenti volili matku či oba rodiče. Právě tyto osoby jsou pro děti nejdůležitější a nejvíce jim důvěřují. Vágnerová říká: „Otec i matka jsou naprosto samozřejmou součástí rodiny jako jedné z významných složek světa dítěte“ (52).

Zazněl zde jeden zajímavý pohled, a to od R1, že by o tom měli povídat rodiče a ve škole by ty informace měli jen doplnit.

Každý z oslovených respondentů jezdí v autě jako spolujezdec. Respondenti se poutají téměř vždy. Bohužel bylo ale zaznamenáno i několik případů, kdy se nepřipoutají. Důvody jsou, že na krátké cesty se nepoutají (R2 a R3), nebo že nestíhají (R9) a ve dvou případech (R1, R7) uvádějí, že jim pás dokonce vadí.

Bohužel děti i rodiče si neuvědomují riziko, že nebezpečná situace, jako je autonehoda, je může potkat i na krátkém úseku. Zajímavé je, že každé dítě bylo schopné vyjádřit důležitost používání pásu, přesto se vyskytnou situace a případy, kdy se nepřipoutají. Toto chování je i v rozporu se silničním zákonem, kde je uvedeno, že všechny osoby v autě musí být připoutané, a to i na zadních sedadlech bez ohledu na ujetou vzdálenost (24).

Dále bylo znepokojivé, že R2 vnímá nepřipoutání jako riziko pokuty od policie. To, že by ho mohla ohrozit autonehoda vnímá až následně. V tomto případě si myslím, že vnímání tohoto problému je vzorem od některého z rodičů.

Většina dotazovaných dětí nevěděla, od kolika let je možné v autě sedět vpředu u řidiče. Věděl to pouze R3 (7 let) a R10 (8 let). Tento poznatek byl překvapující, protože se jednalo o dva nejmladší respondenty. Očekávalo by se, že tuto informaci budou vědět především respondenti, kterých se to již týká. Podle zákona č. 361/2000 Sb., může sedět na místě spolujezdce osoba straší 12 let (24). Co se týkalo minimální výšky, tak to věděli R4 a R7.

Každý respondent jezdí na kole a většina i na kolečkových bruslích. Respondenti uvedli, že používají ochranné pomůcky jako je cyklistická přilba a chrániče. Bohužel jmenovali i takové situace, kdy tyto ochranné pomůcky nenosí. Nejčastěji uváděli,

že helmu či chrániče nemají, když jezdí kolem svého domova. Další důvody jsou, že na ni zapomenou, či jí dokonce nemohou najít (R9). Z výpovědí respondentů jsem nabyla dojmu, že mají pocit „falešného“ bezpečí v blízkosti svého domova. Bohužel je to omyl a úraz se jim může stát kdekoliv.

Podle zákona č. 361/2000 Sb., cyklista mladší 18 let je povinen za jízdy použít ochrannou přilbu schváleného typu podle zvláštního právního předpisu a mít ji nasazenou a řádně připevněnou na hlavě (24). Většinou respondenti uváděli, že povinnost použít cyklistickou přilbu je pro všechny, tedy i dospělé osoby. Dále uváděli, že je povinná jen pro děti s tím, že nevěděli do jakého věku.

Podle zákona č. 361/2000 Sb., dítě mladší 10 let smí na silnici, místní komunikaci a veřejně přístupné účelové komunikaci jet na jízdním kole jen pod dohledem osoby starší 15 let (to neplatí pro jízdu na chodníku, cyklistické stezce a v obytné a pěší zóně) (24). Tuto informaci, kromě jednoho respondenta (R8), nikdo nevěděl. Respondenti nejčastěji typovali 15 let, 18 let a 12 let.

Každý respondent se v létě rád koupe. Nejčastěji se respondenti koupají v bazénu a řece, dále v rybníku a na koupališti. Jen R1 (14 let) se občas chodí koupat sám, jinak ostatní děti chodí s rodiči, tetou, dědou, se starším sourozencem či s kamarády.

Respondenti rádi skárají do vody. V tomto případě vnímají možná rizika při skocích do vody, proto skárají do vody jen v těch místech, která znají nebo do dostatečně hlubokého bazénu. Respondenti vnímají, že ve vodě jim hrozí možnost i jiného poranění, jako je říznutí o sklo, kámen či jiný předmět. Přesto je nutné podotknout, že boty do vody nosí jen R2 a R9. V případě R2 jsou boty nošeny výhradně jen u moře. Dále R4 dříve boty nosil. U R4 nebyly boty nošeny z důvodu obavy poranění nějakým předmětem ve vodě, ale proto, že se štítil bahna a ryb.

Když jsou respondenti nemocní, tak většinou jim léky podává maminka. Lékárničku první pomoci mají respondenti většinou přístupnou, ale jsou řádně poučeni o tom, že léky se užívají jen v případě, když jim je předepíše lékař, nebo když mají nějaké zdravotní potíže. Z výpovědí respondentů nevzniklo podezření, že by lékárníčka pro ně představovala nebezpečí. Jsou si vědomi toho, že to pro ně může být nebezpečné. Pouze v jednom případě: u R3 bylo zjištěno nevhodné uložení lékárníčky. Lékárničku

první pomoci mají doma umístěnou nad poličkou se sušenkami a jinými sladkostmi. Při tom R3 má mladšího pětiletého sourozence, který se k ní může dostat, když si stoupne na stoličku. V tomto případě může dojít ke snadné záměně léků s nějakou sladkostí či jinou pochutinou.

Na otázku, kde se můžeme poranit elektrickým proudem, respondenti nejčastěji odpovídali, že kdyby strčili něco do zásuvky, kdyby jim spadl zapnutý fén do vany, dále na vlakovém nádraží a kdyby vylezli na vlak. R6 ještě uvedl, že poranění elektrickým proudem může být způsobeno bleskem. R9 uvedl, že se může elektrickým proudem poranit v elektrárně a další jiné místo nevěděl.

Co se týkalo problematiky chování k neznámým zvířatům (kočka, pes), tak zde bylo v několika případech zjištěno (R4, R5, R7, R8, R9), že i přes vědomí rizika si psa či jiné zvíře rádi pohladí. Jeden z důvodů hlazení cizích psů je, že doma nemají vlastní zvíře. Dalším důvodem je, že se jim líbí.

Také bylo zajímavé, jaké odpovědi zaznívaly na otázku: „Může být pro tebe neznámý pes nebezpečný?“. Respondenti vnímají riziko především v tom, že pes může být nemocný a může je nakazit např. vzteklinou. Většina respondentů nevnímá prvotní riziko a to je pokousání.

U respondentů bylo zjišťováno, zda znají pojem prevence. R2, R4 a R 8 tento pojem znali a dokonce uvedli příklad. Jediný R2 uvedl samostatně příklad prevence úrazů a otrav. R4 uvedl příklad, že při nechráněném sexuálním styku může dojít k přenosu HIV či jiné pohlavní nákazy, v tomto případě prevencí je použití kondomu. R8 uvedl, že prevencí, proti některým nemocem, je očkování. R7 a R8 tento pojem už někdy slyšeli, ale nepamatují si, co to je. Ostatní to nevěděli vůbec. Při této příležitosti mi přišlo vhodné tento pojem dětem vysvětlit a uvést několik příkladů.

Dále bylo zjišťováno, jak jsou respondenti informováni od rodičů v problematice úrazů a otrav. Většina respondentů uvedla, že rodiče jim o úrazech říkají. R 8 uvedl, že mu rodiče říkají, že nemá kouřit, což se netýká úrazové problematiky. Jediný R9 uvedl, že od rodičů žádné informace nedostává. I přesto si myslí, že by bylo dobré si o tom povídat.

Na prevenci se musí podílet všechny složky společnosti, zejména však rodina. Těžiště prevence spočívá v neustálém zlepšování informovanosti veřejnosti o riziku dětských úrazů na podkladě vyhodnocování epidemiologických dat. Prostředkem, jak tyto informace cíleně zaměřit, by měla být informovanost rodičů, výuka ve školách, medializace problematiky ve veřejnoprávních sdělovacích prostředcích, dále přednášková činnost, účelové publikace, atd. (13).

Jediný R2 se v rámci školy účastnil preventivní akce „Den bez úrazu“. R5 uvedl, že se školou byli na hasičské akci, kde viděli zásah hasičů v „hořící“ škole. R1 (14 let) a R5 (12 let) vyprávěli o preventivní akci, která se týkala drog a jiných závislostí. U R5 bylo zjištěno, že se již nachází ve věku, kdy jsou „populárnější“ témata - jako drogy a jiné závislosti. O tom vypovídá i její namalovaný obrázek (Příloha 9.13) a i odpovědi týkající se zjišťování, co může být pro člověka nebezpečné. R7 se ve škole účastnil přednášky o šikaně. R10 si vzpomněl, že ve škole je pravidelně navštěvuje paní od policie. Ostatní respondenti sdělili, že ve škole si o úrazech povídali. R9 uvedl, že si toho už moc nepamatuje. Celkově respondenti projevovali zájem o účast na jakýchkoliv preventivních akcích týkající se úrazů a otrav. Rádi by se zapojili do těchto akcí 1 – 2 x ročně a shodli se na názoru, že je dobré si o úrazech a otravách povídat.

Když byli respondenti dotazováni na důležitá telefonní čísla (hasiči, policie, záchranná služba), tak téměř nikomu to nedělalo problém, jen R3 (7 let) zaměnil číslo policie a hasičů. Při zjišťování informovanosti o integrovaném záchranném systému téměř všichni respondenti věděli o jakou službu se jedná a znali i číslo. Jen R1 (14 let) si číslo integrovaného záchranného systému spletl s linkou bezpečí. R6 a R7 o integrovaném záchranném systému nic nevěděli. Dále bylo zjišťováno, zda by respondenti byli schopni zavolat na některé z těchto telefonních čísel. Většinou uvedli, že by se představili a oznámili jim, co se kde stalo. Poté by vyčkali, zda by se jich na něco zeptali.

Dále bylo u respondentů analyzováno, jaká rizika vzniku úrazů a otrav vnímají ve svém pokojíčku nebo domově. Nejčastěji respondenti jmenovali rohy od stolů, skříní a prosklené dveře. R9 dokonce uvedl, že doma mají na rohy chrániče. R3 povídal o tom, jak by doma vyměnil jejich pračku, protože se z ní teče voda a už jednou uklouzl.

R5 by zněl poličku, kterou má umístěnou u hlavy nad postelí, protože se o ni již několikrát v noci uhořil. R6 by ve svém pokoji řádně upevnil koberec, který je volně položen na středě podlahy. Zde vnímá riziko uklouznutí, pokud by rychle běžel.

Prostředí, ve kterém je dítě stále úzkostlivě chráněno, je nejen málo stimulující, ale také připraví dítě o potřebné zkušenosti. Drobným úrazům pravděpodobně nemůžeme úplně zabránit, ale jde o to, aby nedocházelo k úrazům vážným a především smrtelným (13).

Respondenti neznají nikoho, kdo by po úraze měl trvalý následek. Jen R6 uvedl, že má kamarádku, která nemůže chodit na jednu nohu, ale bohužel nevěděl, zda je to příčinou úrazu.

Zarážející zjištěnou informací bylo to, že již dva respondenti (R1 – 14 let a R4 – 15 let) se setkali se smrtí u svých kamarádů. V prvním případě R1 vyprávěl o kamarádovi, který přecházel na zelenou a nějaký řidič ho srazil. R4 mluvil o kamarádce, která přecházela koleje a měla na uších sluchátka. Když zpozorovala řítící se vlak, tak zakopla a nestihla se dostat pryč z kolejí a byla na místě mrtvá.

Tyto zjištěné skutečnosti jsou velice smutné, že dítě ve věku 14 a 15 let se již setká se smrtí svého kamaráda. Smutné je na tom to, že se to stát nemuselo.

Grivna uvádí, že každý úraz má své příčiny a nestává se náhodou. Každému úrazu předchází riziková situace, kterou můžeme rozpoznat a vyhnout se jí. Úraz se tedy nemusí stát a není nevyhnutelný. Správnou a včasnou prevencí se dá všem úrazům předejít (13). Stačilo by dětem vštěpovat zásady bezpečného chování a především jejich důležitost respektování.

Ukázalo se, že respondenti, kteří mají osobní zkušenost s úmrtím následkem úrazu, tak si dávají větší pozor v těch situacích, které pro jejich kamarády byly osudné.

Respondenti jsou schopní vnímat rizika, i přesto každý vědomě činní či učinil nějaké rizikové chování:

R1 (14 let) vyprávěl o tom, jak se svojí kamarádkou přebíhaly most, po kterém přijíždějí vlaky a málem se s jedním vlakem na mostě střetly. Udivilo mě s jakým klidem o tom R1 mluvil, jakoby se nic nestalo. „Prý to bylo vypočítané.“ Od 14 leté dívky mi to nepřijde moc rozumné.

Dále si R1 myslí, že když jezdí na kolečkových bruslích kolem svého domova, tak že se jí nic nestane a chrániče na sobě nemá.

R2 (11 let) má velkou oblibu ve hře se sirkami, zapalovačem a svíčkami. Je si vědom toho, že se může při tom popálit, dokonce, že může zapálit svůj domov, a přesto to provádí. Jak je možné, že R1 má přístup k sirkám a zapalovačům? Jeho rodiče jsou kuřáci a mají místo, kam si zapalovače ukládají. R1 si se zapalovačem či sirkami hraje, když je doma sám, protože kdyby to rodiče zjistili, tak by mu vynadali.

Zde vidím především část problému v rodičích, kteří by sirky nebo zápalky neměli nechávat v dosahu dítěte. Je jen otázka času, kdy se něco vážného stane.

Dále R1 uváděl, že s kamarády rád šermuje klacky, i přes to, že ví, že by se mohli poranit.

R3 (7 let) je vzhledem ke svému věku velice dobře informován o rizicích vzniku úrazů a otrav. Ale i u tohoto respondenta dochází k porušování základních zásad prevence úrazů. R3 vnímá, že připoutání v autě je velice důležité, ale uvádí, že na krátké cesty se nepřipoutá. Na krátké cesty se nepřipoutají i jeho rodiče a v tom vidím zásadní problém. Podle Vágnerové je rodina důležitou součástí identity dítěte (53). R3 u svých rodičů sleduje určitý vzor chování, který aplikuje na sebe. Bohužel je smutné, že se dobrovolně vystavuje vyššímu riziku.

R4 (15) popisoval svůj zážitek s alkoholem. U R4 to dopadlo dobře, ale jeho kamarádka skončila v nemocnici s otravou krve. Z jejího vyprávění vyplynulo, že se z této zkušenosti ponaučila. Dále R4 uvedl, že cyklistickou přilbu používá jen na silnici. Když jezdí kolem domu, tak její nošení mu nepřijde důležité. R4 dále rád hladí i cizí psy. Ví o možných rizicích, ale bylo to vysvětleno tím, že má rád psy a že žádné zvířátko doma nemá.

R5 (12 let) s radostí vyprávěl o tom, jak rád leze po stromech. R5 byl schopný analyzovat související rizika s lezením po stromech. Na závěr bylo sděleno, že na stromy bude lézt i nadále, že si dává pozor. Myslím si, že není schopen odhadnout, zda všechny větve jsou bezpečné a může se snadno zranit příčinou pádu.

R6 (8 let) vyprávěl o úrazu, který se mu stal s tupou sekerou. Sám říkal, že měl být opatrnější nebo s ní neměl manipulovat vůbec. Jinak z rozhovoru s R6 vyplynulo, že dodržuje základní zásady prevence úrazů a otrav.

R7 (12 let) nemá moc dobrý vztah k poutání se v autě a jeho názor na používání cyklistické přilby v dospělosti není pozitivní. R7 dostatečně vnímá prospěšnost těchto bezpečnostních prvků, ale v praxi se stává, že on i jeho rodiče nejsou například připoutaní. Dále uvedl, že při jízdě na kolečkových bruslích nepoužívá pravidelně chrániče na kolena.

R8 (10 let) se chová nebezpečně, tím že nenosí cyklistickou přilbu, když jezdí blízko svého domova, přitom sám uvedl, že cyklistická přilba mu může zachránit život či ochránit ho před závažným úrazem.

R8 má rád psy. Malé psy si rád pohladí, i když jsou cizí. Ví, že by ho pes mohl pokousat, ale malých psů se nebojí.

R9 (9 let) uvedl, že se v autě někdy nepoutají. R9 dále nedodržuje používání cyklistické přilby při jízdě na kole. Byly uvedeny dva důvody, proč není pravidelně používána. V prvním případě, že na ni zapomene, a ve druhém případě ji dokonce nemůže najít. Zde vidím velkou nezodpovědnost rodičů.

R9 nerad nosí chrániče na lokty a kolena. Dále R9 sdělil, že v zimě lyžuje, ale že ještě nemá pořízenou helmu. Podle mého názoru je helma na lyže stejně důležitá jako na kolo. V zimě při lyžování se na sjezdovkách často stávají vážné úrazy. Z tohoto důvodu by bylo vhodné dítě vybavit ochrannou přilbou.

R10 (8 let) má dobré znalosti zásad prevence úrazů a otrav. Dodržuje používání cyklistické přilby, i když přiznal, že mu to mamka musí připomínat a v autě se vždy poutá.

Nebezpečný mi přišel příklad, který R10 uvedl. A to, že když nevidí pořádně do zatáčky, že se rozhlédne a rychle silnici přejede na kole. To by mohlo být pro R10 nebezpečné. Grivna uvádí, že náhlé vběhnutí do vozovky, špatný odhad vzdálenosti, rychlosti vozidla a nerespektování pravidel silničního provozu jsou častou příčinou dopravních nehod. Lze konstatovat, že základní příčiny dopravních nehod nelze hledat v neznalosti pravidel provozu na pozemních komunikacích, ale v jejich nerespektování,

které je dané jak fyzickým, tak i mentálním vývojem dítěte, které si nezdědka neuvědomuje důsledky svého chování (13).

6 ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo zjistit dětské vnímání rizik úrazů a otrav. Dále byla tato práce zaměřena na znalosti zásad prevence úrazů a otrav u dětí.

Na základě provedeného výzkumu byly vysloveny následující hypotézy, které by mohly být předmětem kvantitativního výzkumu:

1. U dětí existuje závislost vzniku úrazů na pohlaví.
2. U dětí školního věku neexistuje závislost mezi znalostí rizika a bezpečným chováním.
3. U dětí existuje závislost chování a znalosti ve vztahu k pohlaví.

Oslovení respondenti mají dostatečné znalosti v oblasti prevence úrazů a otrav. Znalosti respondentů jsou adekvátní jejich věku.

Vnímání prevence a rizik vzniku úrazů a otrav bylo sledováno v souvislosti s věkem respondentů. U R3 (7 let) byla zjištěna vyšší vnímavost k rizikům vzniku úrazů a otrav oproti některým věkově blízkým respondentům (např. R9 – 8 let, R10 – 8 let). V tomto případě pravděpodobně sehrála velkou roli výchova rodičů.

Na základě osobní zkušenosti respondentů se smrtí následkem úrazu v jejich blízkém okolí, došlo k přehodnocení chování v situacích, které bezprostředně předcházely úmrtí známé osoby.

Pozitivním zjištěním bylo, že respondenti mají kladný vztah k prevenci úrazů a otrav. Rádi by se pravidelně účastnili preventivních vzdělávacích akcí.

Respondenti mají dostatečnou úroveň znalostí zásad prevence úrazů a otrav, jsou schopni vnímat jejich rizika, ale přesto v určitých situacích tyto zásady nerespektují a chovají se rizikově.

Tato práce umožňuje nahlédnout očima dětí do problematiky úrazů a otrav.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- (1) BENEŠOVÁ, V. *Bezpečnost dítěte – cyklisty*. Aktuality v prevenci úrazů, 2005, roč. 2. 2 s. ISSN 1213-2179.
- (2) BOLDIŠ, P. Bibliografické citace dokumentu podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 609-2: Část 1 – Citace: metodika a obecná pravidla. Verze 3.3. Poslední aktualizace 31.03.2006. 21s. Dostupné z: <<http://www.boldis.cz/citace/citace1.pdf>>.
- (3) BOLDIŠ, P. Bibliografické citace dokumentu podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 609-2: Část 2 – Modely a příklady citací u jednotlivých typů dokumentů. Verze 3.1. Poslední aktualizace 31.03.2006. 16s. Dostupné z: <<http://www.boldis.cz/citace/citace2.pdf>>.
- (4) CENTRUM ÚRAZOVÉ PREVENCE. *Prevence úrazů* [online]. [cit. 09-01-02]. Dostupné z: <<http://www.cup.cz/>>.
- (5) *Co musí děti znát* [online]. [cit. 09-01-02]. Dostupné z: <<http://www.detstvibezurazu.cz/index.php/o-prevenci/co-musi-deti-znat>>.
- (6) ČAPKOVÁ, M. *Prevence tonutí a utonutí dětí, dospělých a seniorů*. Prevence úrazů, otrav a násilí, 2006, roč. 2, č. 1. ISSN 1801-0261.
- (7) ČAPKOVÁ, M. *Riziko vzniku úrazu u dětí z hlediska psychosomatického vývoje*. Prevence úrazů, otrav a násilí, 2006, roč. 2, č. 1. ISSN 1801-0261.
- (8) ČAPKOVÁ, M. – TORÁČOVÁ, L. *Go proti úrazům aneb jak chránit své zdraví*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2006. 19s. ISBN 80-7040-912-6.
- (9) ČAPKOVÁ, M. – VELEMÍNSKÝ, M. *Utonutí a zranění související s vodou*. Zdravotně sociální problematika 1. vyd. Praha: Triton, 2005. 54s. ISBN 80-7254-715-1.

- (10) DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 374s. ISBN 80-7066-822-9.
- (11) GREGORA, M. *Péče o dítě od kojeneckého věku do školního věku*. 2. vyd. Praha: Grada, 2007. 140s. ISBN 978-80-247-2030-2.
- (12) GREGORA, M. *První pomoc u dětí*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2004. 72s. ISBN 80-204-1064-3.
- (13) GRIVNA, M. et al. *Dětské úrazy a možnosti jejich prevence*. Praha: Centrum úrazové prevence UK 2. LF a FN Motol, 2003. ISBN 80-239-2063-4.
- (14) GRIVNA, M. et al. *Metodika prevence úrazů na komunitní úrovni*. Praha: UK 2.LF a FN Motol, 1999. 35 s. ISBN 80-238-4154-8.
- (15) HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 408s. ISBN 80-7367-040-2.
- (16) HONZÁK, R. et al. *Základy psychologie*. 1. vyd. Praha: Galén, Praha: Karolinum, 2006. 132s. ISBN 80-246-1138-4.
- (17) CHILDREN'S HOSPITAL OF PITTSBURGH. *Fall Prevention* [online]. Last Update 12.02.2008. [cit. 09-04-06]. Dostupné z: <<http://www.chp.edu/CHP/Fall+Prevention>>.
- (18) JULÍNEK, T. *Národní akční plán prevence dětských úrazů na léta 2007 – 2017* [online]. [cit.08-12-29]. Dostupné z: <<http://www.mzcr.cz/file.aspx?id=523&name=N%C3%A1rodn%C3%AD%20ak%C4%8Dn%C3%AD%20pl%C3%A1n%20prevence%20d%C4%9Btsk%C3%BDch%20%C3%BAraz%C5%AF.doc>>.
- (19) JOUROVÁ, I. *První pomoc při úrazu dítěte*. 1. vyd. Praha: Computer Press, 2001. 92s. ISBN 80-7226-376-5.

- (20) KOMÁREK, D. *První pomoc umíme dát i my. Zásady první pomoci pro dětské záchranáře*. 1. vyd. Praha: Státní zdravotní ústav, 2006. 20s. ISBN 80-7071-274-0.
- (21) LANGMEIER, J. - KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2., aktualizované vyd. Praha: Grada, 2006. 368s. ISBN 80-247-1284-9.
- (22) LÁVIČKOVÁ, M. *Bezpečná komunita Třeboň*. Prevence úrazů a otrav. 2005, roč. 1, č. 2. 86 – 90s. ISSN 1801-0261.
- (23) MINISTERSTVO DOPRAVY. *BESIP* [online]. Poslední aktualizace 28.7.2008 [cit. 09-02-17]. Dostupné z: <<http://www.ibesip.cz/Kdo-jsme>>.
- (24) MINISTERSTVO DOPRAVY. Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- (25) MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Národní registr dětských úrazů – současný stav* [online]. Poslední aktualizace ©2008 [cit. 09-01-02]. Dostupné z: <<http://www.mzcr.cz/Pages/525-narodni-registr-detskych-urazu-soucasny-stav.html>>.
- (26) MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Prevence dětských úrazů v České republice. Dětské úrazy v ČR* [online]. Poslední aktualizace ©2008 [cit. 09-01-02]. Dostupné z: <<http://www.mzd.cz/Pages/518-detske-urazy-v-cr.html>>.
- (27) MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metod v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: GRADA, 2006. 332s. ISBN 80-247-1362-4.
- (28) NAKONEČNÝ, M. *Psychologie téměř pro každého*. 1. vyd. Praha: Academia, 2004. 318s. ISBN 80-200-1198-6.
- (29) *Prevence úrazů* [online]. [cit. 09-01-02]. Dostupné z: <<http://www.detstvibezurazu.cz/index.php/o-prevenci/co-je-to-prevence-urazu>>.

- (30) *Prevence úrazů* [online]. Poslední aktualizace 27.11.2008 [cit. 09-01-02]. Dostupné z: <<http://www.vychovakezdravi.cz/index.php?sekce=prevence-urazu>>.
- (31) *Prevence úrazů a rizikového chování* [online]. [cit. 09-01-03]. Dostupné z: <http://www.urazydeti.cz/download/publikace_prevence_rizikoveho_chovani.pdf>.
- (32) *Prevence úrazů v ČR* [online]. [cit. 09-01-02]. Dostupné z: <http://www.prevenceurazu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=19&Itemid=2>.
- (33) *Prevence úrazů v zahraničí* [online]. [cit. 09-01-02]. Dostupné z: <http://www.prevenceurazu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=20&Itemid=2>.
- (34) *Projekt Bezpečná komunita Kroměříž* [online]. [cit. 09-04-20]. Dostupné z: <<http://sites.google.com/site/bezpecnakomunita/mezinarodni-bk>>.
- (35) *Protiúrazový domeček* [online]. [cit. 08-11-15]. Poslední aktualizace ©2008. Dostupné z: <<http://www.detstvibezurazu.cz/old/download/domecek.pdf>>.
- (36) PROVAZNÍK, K. - KOMÁREK, L. *Manuál prevence v lékařské praxi*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2004. 736s. ISBN 80-7168-942-4.
- (37) *První pomoc* [online]. [cit. 08-11-14]. Dostupné z: <http://www.urazydeti.cz/download/publikace_prvni_pomoc.pdf>.
- (38) *Rizikové chování dětí a mladistvých* [online]. [cit. 08-10-23]. Dostupné z: <http://www.urazydeti.cz/download/publikace_rizikove_chovani.pdf>.
- (39) ŘÍČAN, P. *Psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 288s. ISBN 80-7178-923-2.
- (40) SAFE COMMUNITIES. *WHO Collaborating Centre on Community Safety Promotion* [online]. Last Update 27.05.2008. [cit. 09-04-20]. Dostupné z: <http://www.phs.ki.se/csp/who_safe_communities_en.htm>.

- (41) SAFE KIDS WORLDWIDE. *Preventing accidental injury. About Us: Injury Prevention* [online]. [cit. 09-04-16]. Dostupné z: <http://www.safekids.org/about/about_prevention.html>.
- (42) SAFE KIDS WORLDWIDE. *Preventing accidental injury. Safety Tips* [online]. [cit. 09-04-16]. Dostupné z: <<http://www.safekids.org/tips/tips.html>>.
- (43) SAFE KIDS WORLDWIDE. *Preventing accidental injury. Safety Tips: Bike Safety* [online]. [cit. 09-04-16]. Dostupné z: <http://www.safekids.org/tips/tips_bike.htm>.
- (44) SAFE KIDS WORLDWIDE. *Preventing accidental injury. Safety Tips: Water and Drowning Safety* [online]. [cit. 09-04-16]. Dostupné z: <http://www.safekids.org/tips/tips_water.html>.
- (45) *Statistiky dětských úrazů* [online]. [cit. 09-01-02]. Dostupné z: <<http://www.detstvibezurazu.cz/index.php/o-urazech/studie-a-statistiky>>.
- (46) TICHÁČEK, M. – DRÁBKOVÁ, J. Česká lékařská společnost Jana Evangelisty Purkyně. Doporučené postupy pro praktické lékaře. *Předávkování a otravy drogami* [online]. Poslední aktualizace ©2002 [cit. 09-04-16]. Dostupné z: <<http://www.cls.cz/dokumenty2/os/t276.rtf>>.
- (47) TOXIKOLOGICKÉ INFORMAČNÍ STŘEDISKO. *První pomoc při otravách* [online]. Poslední aktualizace 20.01.2002 [cit. 09-04-15]. Dostupné z: <<http://vfn.lf1.cuni.cz/tis/pomoc.html>>.
- (48) TRAPANI, G. – et al. *První pomoc a zdraví dítěte*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. 144s. ISBN 80-7367-137-9.
- (49) *Utonutí a úrazy* [online]. [cit. 08-10-17]. Dostupné z: <<http://www.szu.cz/tema/zivotni-prostredi/koupani-ve-volne-prirode/hrozici-nebezpeci-ve-vode>>.

- (50) *Úraz není náhoda* [online]. Poslední aktualizace ©2008 [cit. 08-11-15]. Dostupné z: <http://www.detstvibezurazu.cz/old/download/letacek_pro_rodice.pdf>.
- (51) *Úrazy dětí* [online]. [cit. 08-10-15]. Dostupné z: <http://www.urazydeti.cz/download/publikace_urazy_deti.pdf>.
- (52) VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 528s. ISBN 80-7178-308-0.
- (53) VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 467s. ISBN 80-246-0956-8.
- (54) VÁGNEROVÁ, M. *Základy psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. 356s. ISBN 80-246-0841-3.
- (55) VELEMÍNSKÝ, M. - VELEMÍNSKÝ, M. ml. *Dítě: 3 x 333 otázek pro dětského lékaře*. 1. vyd. Praha/Kroměříž: Triton, 2007. 267s. ISBN 978-80-7254-929-0.
- (56) VÍT, M. MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Úrazy a zdraví, úrazová epidemiologie* [online]. Poslední aktualizace 25.09.2008 [cit. 09-01-02]. Dostupné z: <<http://www.nadacebesip.cz/Archiv/Soubory/f82.pps>>.
- (57) VYMĚTAL, J. *Lékařská psychologie*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. 400s. ISBN 80-7178-740-X.
- (58) *Výskyt úrazů. Incidence úrazů u dětí školního věku v ČR* [online]. [cit. 08-12-11]. Dostupné z: <<http://www.szu.cz/tema/vyskyt-urazu>>.
- (59) ZÄHME, V. *Co by děti měly znát*. 1. vyd. Praha: Amos, 2005. 195s. ISBN 80-7234-420-X.

8 KLÍČOVÁ SLOVA

Děti

Kvalitativní výzkum

Otrava

Prevence

Rizika

Úraz

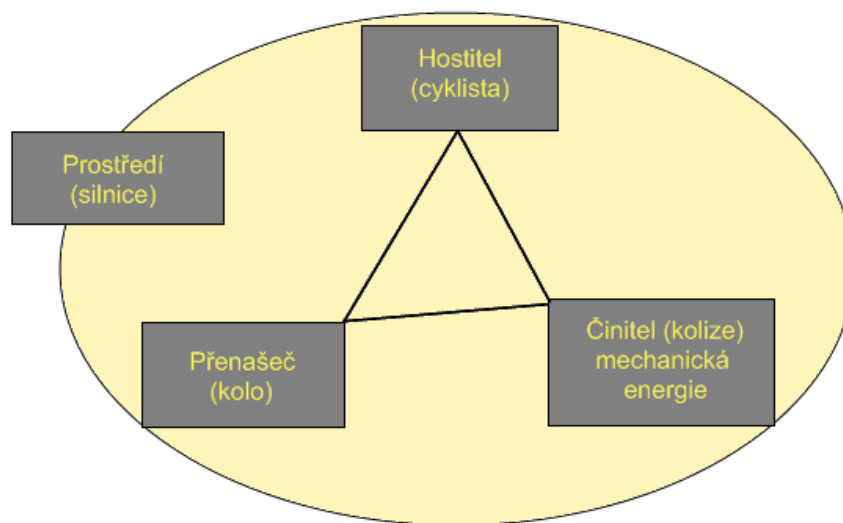
Vnímání

9 PŘÍLOHY

SEZNAM PŘÍLOH

- 9.1 Diagram 1: Epidemiologický model úrazu
- 9.2 Graf 1: Úrazy související s vodou
- 9.3 Graf 2: Úrazy u dětí a mládeže
- 9.4 Graf 3: Nejčastější druhy zranění
- 9.5 Graf 4: Místo vzniku poranění
- 9.6 Graf 5: Činnost předcházející poranění
- 9.7 Graf 6: Úrazy v průběhu roku
- 9.8 Graf 7: Vývojové trendy u některých úrazů
- 9.9 Graf 8: Úmrtnost dětí (0 – 14 let) na úrazy v EU
- 9.10 Diagram 2: Surveillance úrazů
- 9.11 Obrázek 1: Antonín, 11 let
- 9.12 Obrázek 2: Tereza, 7 let
- 9.13 Obrázek 3: Vendula, 12 let
- 9.14 Obrázek 4: Šimon, 8 let
- 9.15 Obrázek 5: Petr, 12 let
- 9.16 Obrázek 6: Dan, 10 let
- 9.17 Obrázek 7: Magda, 9 let
- 9.18 Obrázek 8: Martin, 8 let
- 9.19 Protiúrazový domeček
- 9.20 Úraz není náhoda – letáček pro rodiče
- 9.21 Polostrukturovaný rozhovor – tématické okruhy
- 9.22 CD – ukázky rozhovorů

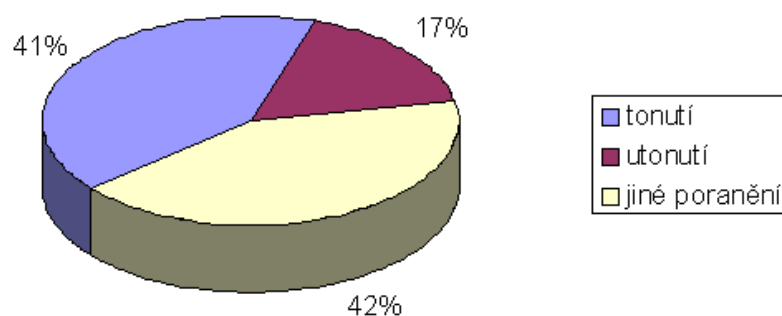
9.1 DIAGRAM 1: EPIDEMIOLOGICKÝ MODEL ÚRAZU

Zdroj: Grivna, 2003

9.2 GRAF 1: ÚRAZY SOUVISEJÍCÍ S VODOU

Úrazy související s vodou u dětí

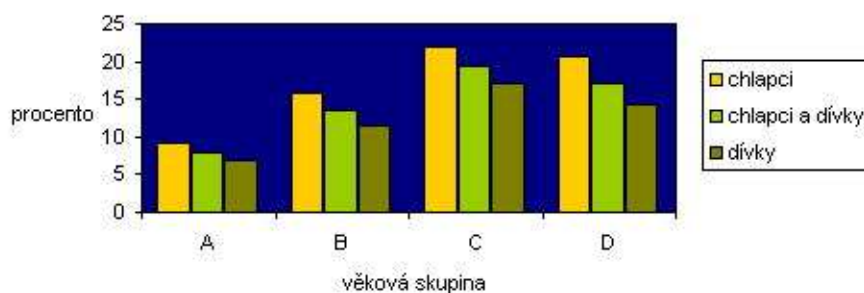

Zdroj: Čapková, Velemínský, 2005

9.3 GRAF 2: ÚRAZY U DĚTÍ A MLÁDEŽE

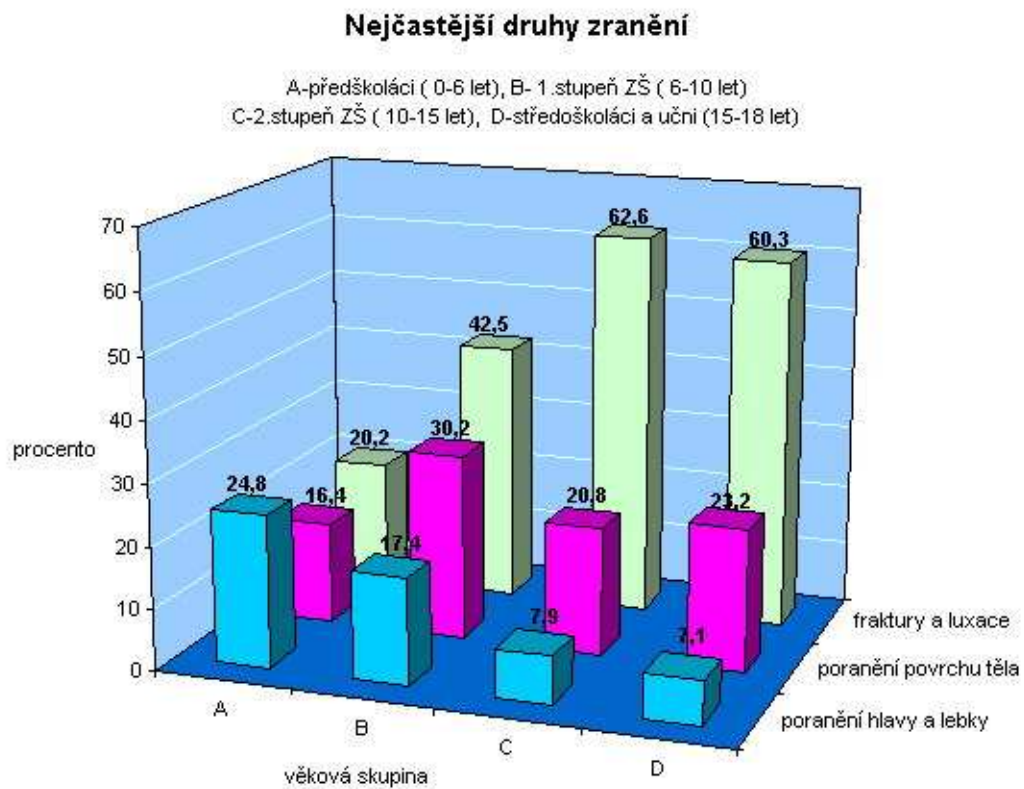
Úrazy u dětí a mládeže

A- předškoláci (0- 6 let), B- 1.stupeň ZŠ (6- 10 let)
C- 2.stupeň ZŠ (10-15 let) , D- středoškoláci a učni (15-18 let)

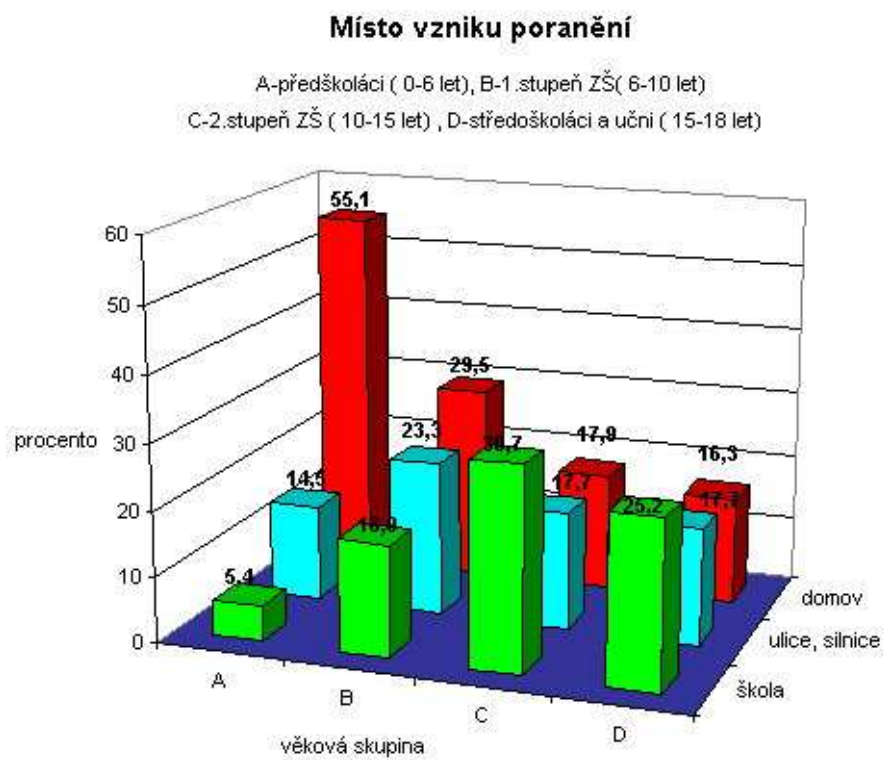
Zdroj: Státní zdravotní ústav, 2001

9.4 GRAF 3: NEJČASTĚJŠÍ DRUHY ZRANĚNÍ

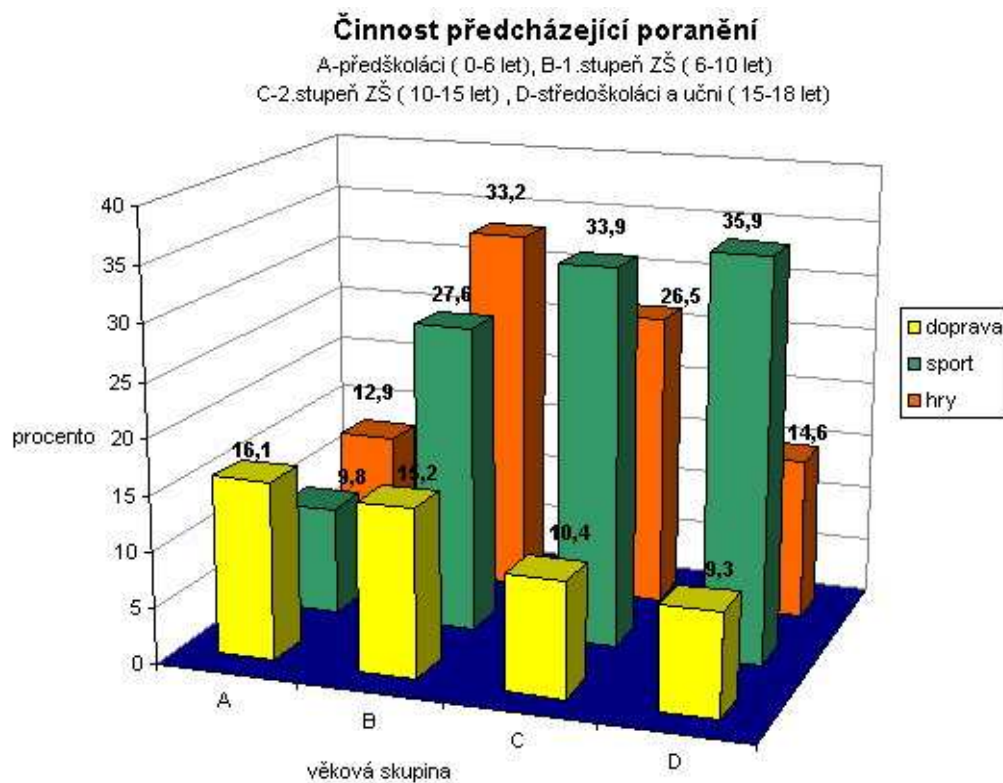
Zdroj: Státní zdravotní ústav, 2001

9.5 GRAF 4: MÍSTO VZNIKU PORANĚNÍ

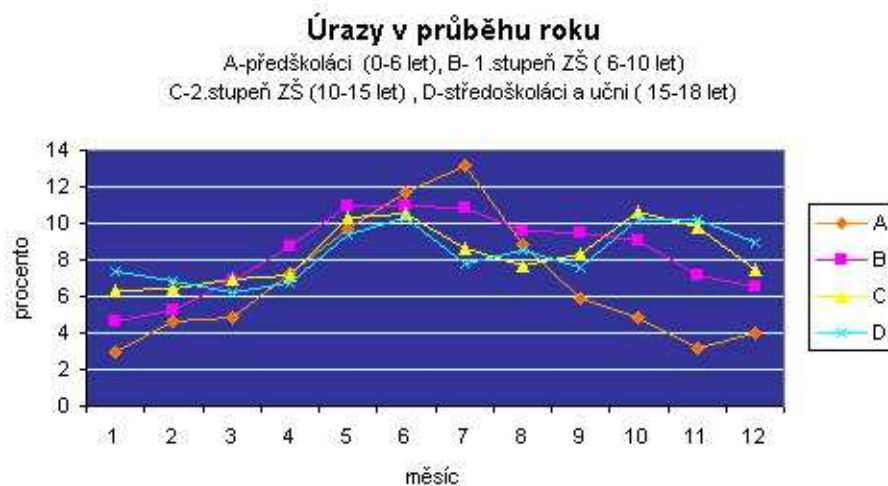
Zdroj: Státní zdravotní ústav, 2001

9.6 GRAF 5: ČINNOST PŘEDCHÁZEJÍCÍ PORANĚNÍ

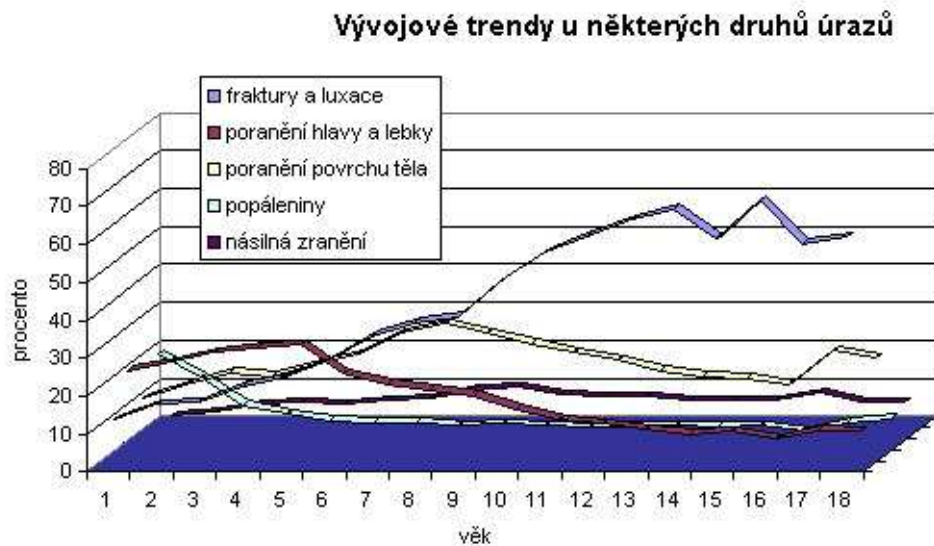
Zdroj: Státní zdravotní ústav, 2001

9.7 GRAF 6: ÚRAZY V PRŮBĚHU ROKU

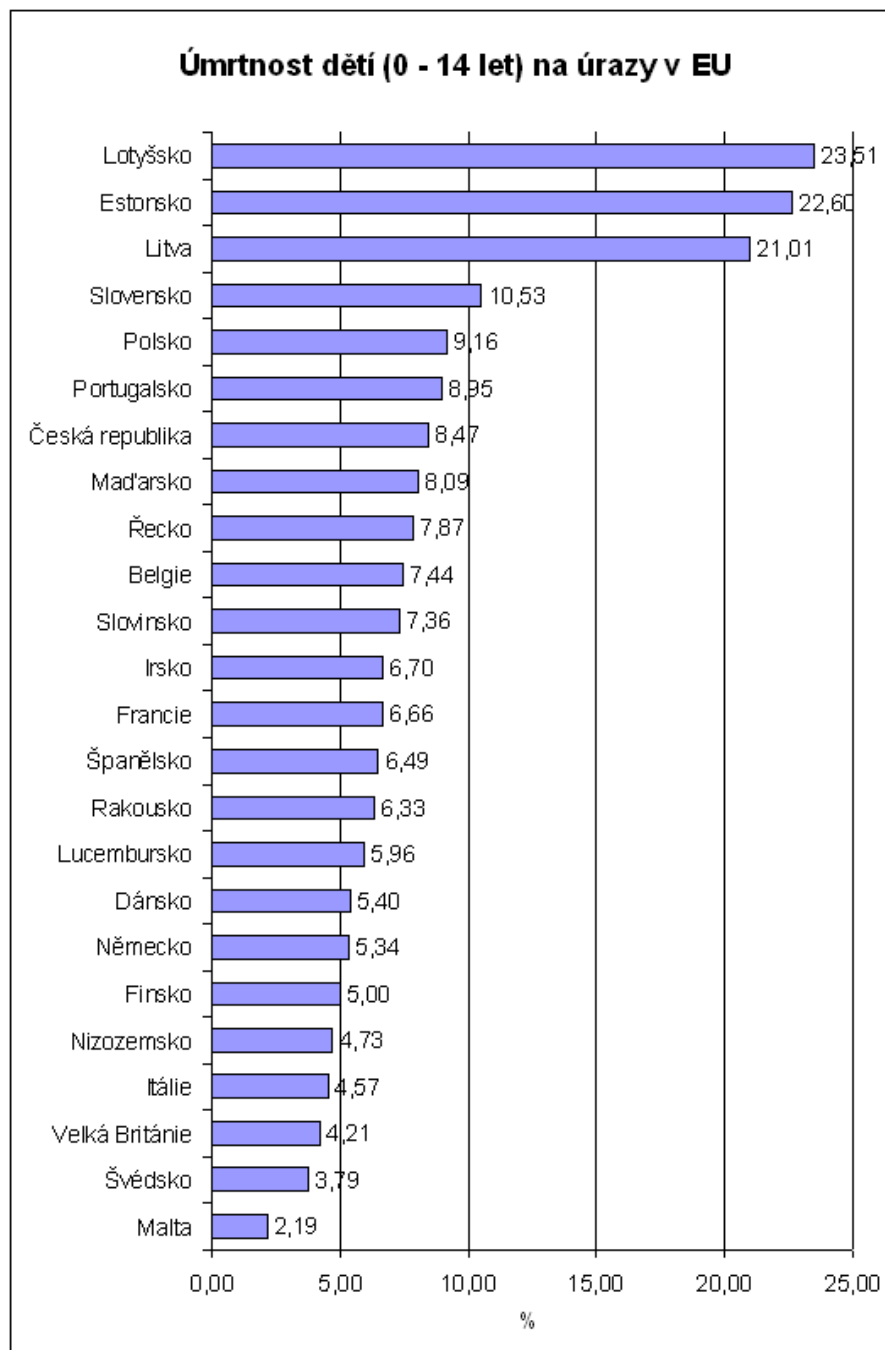
Zdroj: Státní zdravotní ústav, 2001

9.8 GRAF 7: VÝVOJOVÉ TRENDY U NĚKTERÝCH ÚRAZŮ

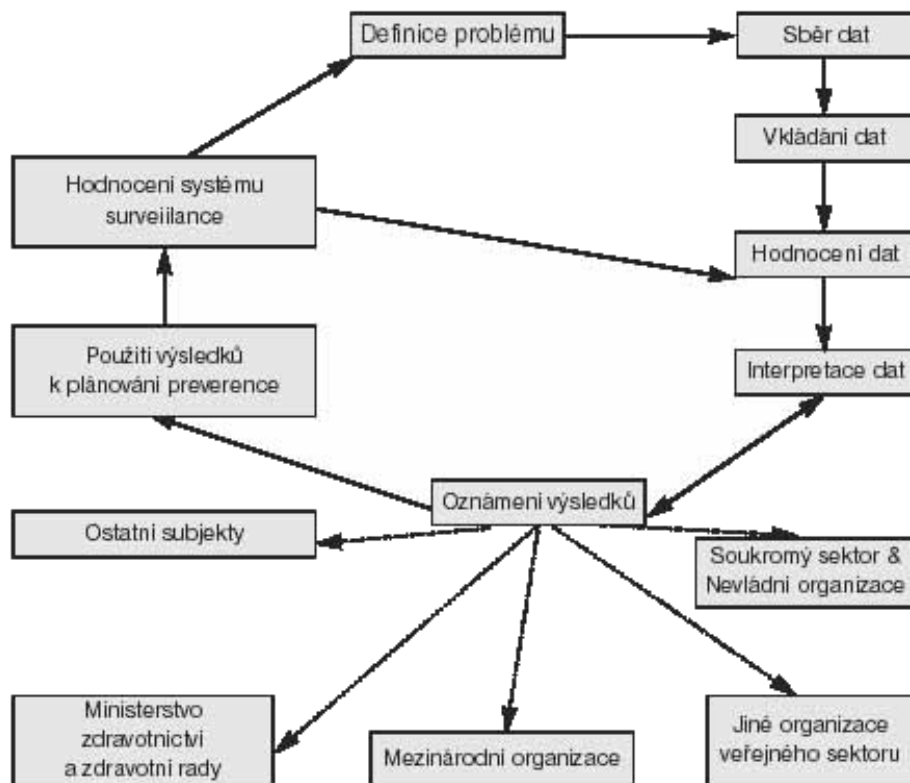
Zdroj: Státní zdravotní ústav, 2001

9.9 GRAF 8: ÚMRTNOST DĚTÍ (0 – 14 LET) NA ÚRAZY V EU

Zdroj: Julínek, Národní akční plán prevence dětských úrazů na léta 2007 – 2017

9.10 DIAGRAM 2: SURVEILLANCE ÚRAZŮ

Zdroj: Grivna, 2003

9.11 OBRÁZEK 1: ANTONÍN, 11 LET

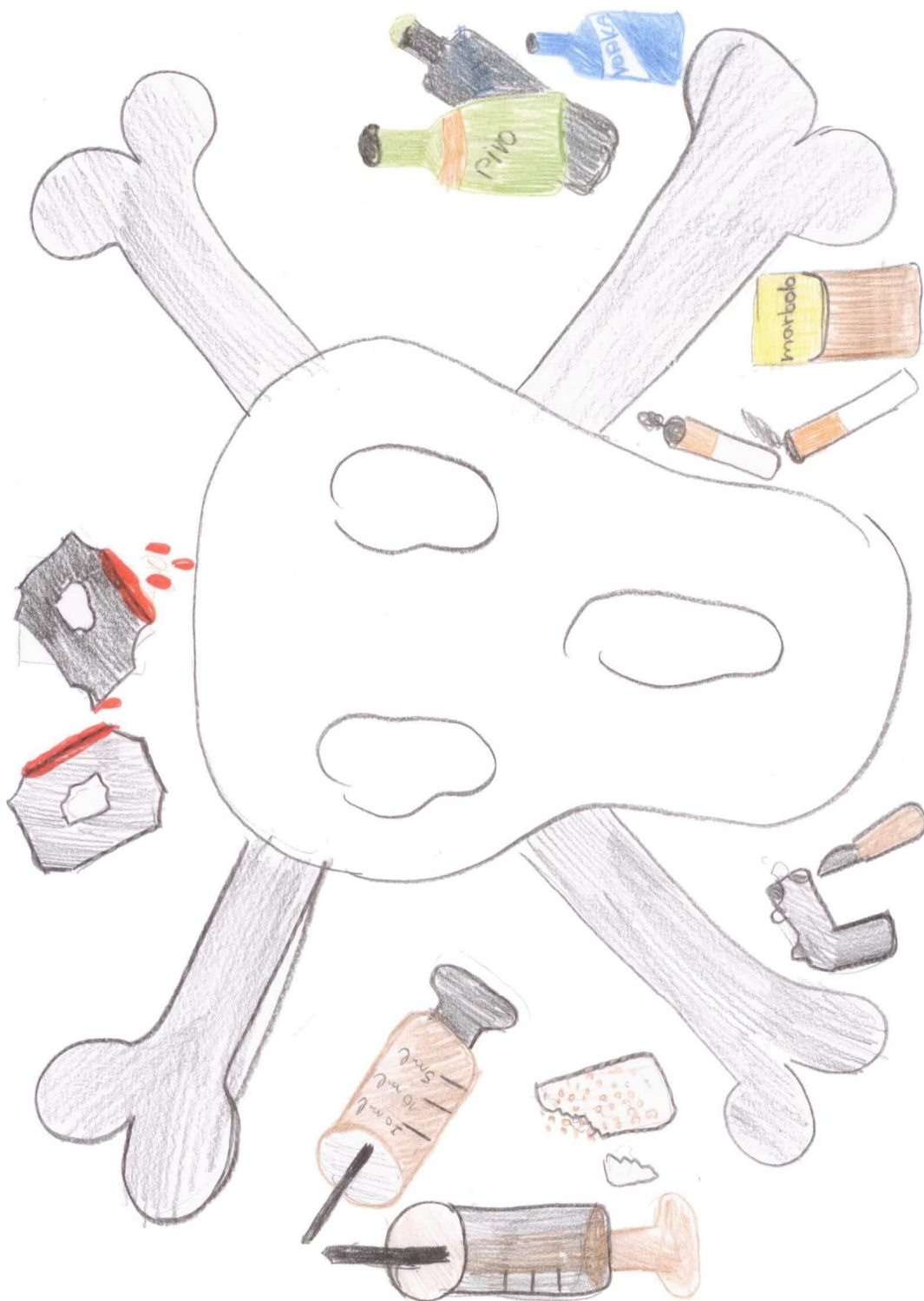
Zdroj: Vlastní výzkum, 2009

9.12 OBRÁZEK 2: TEREZA, 7 LET

Zdroj: Vlastní výzkum, 2009

9.13 OBRÁZEK 3: VENDULA, 12 LET

Zdroj: Vlastní výzkum, 2009

9.14 OBRÁZEK 4: ŠIMON, 8 LET

Zdroj: Vlastní výkum, 2009

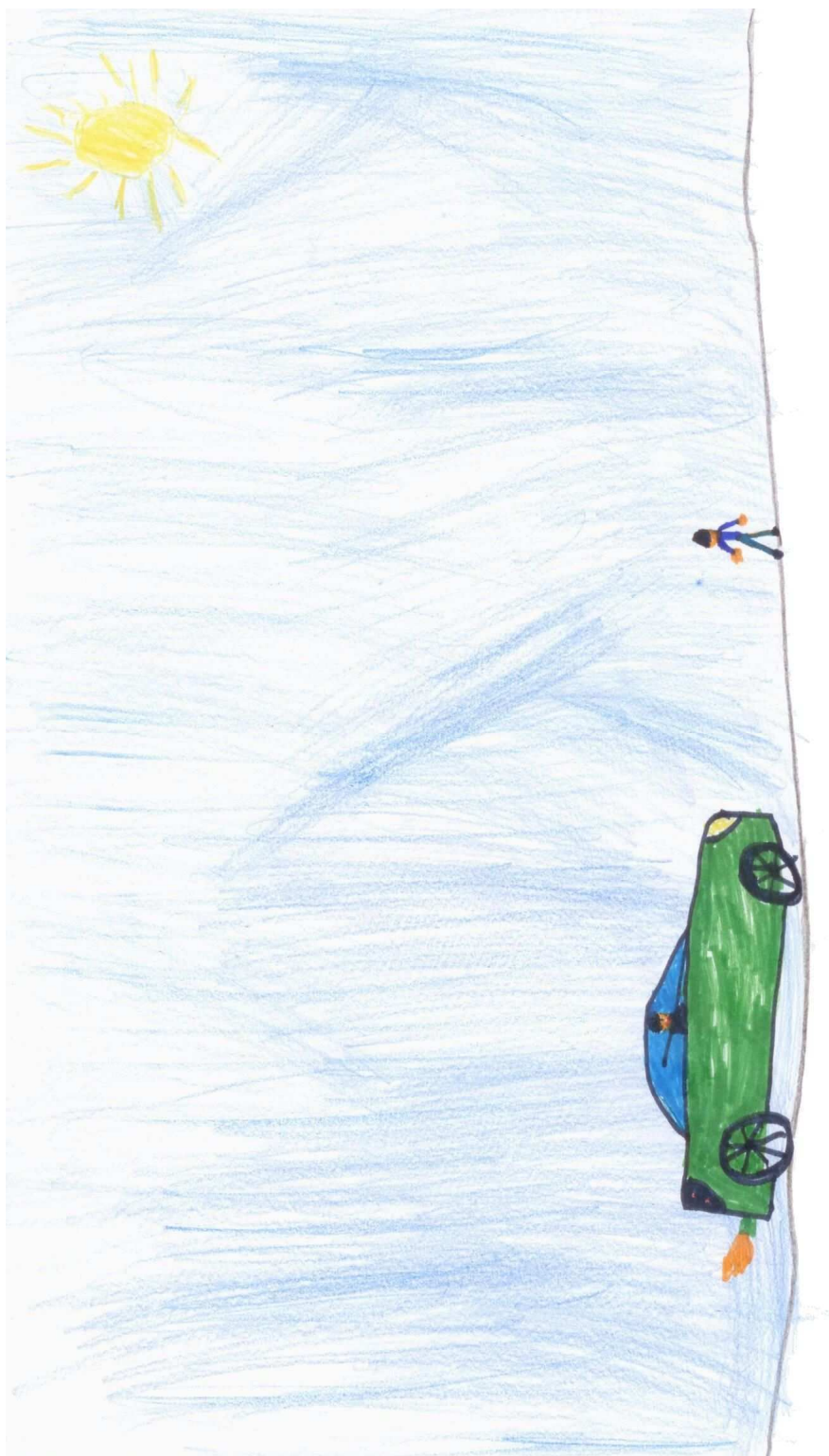
Zdroj: Vlastní výzkum, 2009

9.15 OBRÁZEK 5: PETR, 12 LET

Zdroj: Vlastní výzkum, 2009

9.16 OBRÁZEK 6: DAN, 10 LET

Zdroj: Vlastní výzkum, 2009

9.17 OBRÁZEK 7: MAGDA, 9 LET

Zdroj: Vlastní výzkum, 2009

Zdroj: Vlastní výzkum, 2009

9.18 OBRÁZEK 8: MARTIN, 8 LET

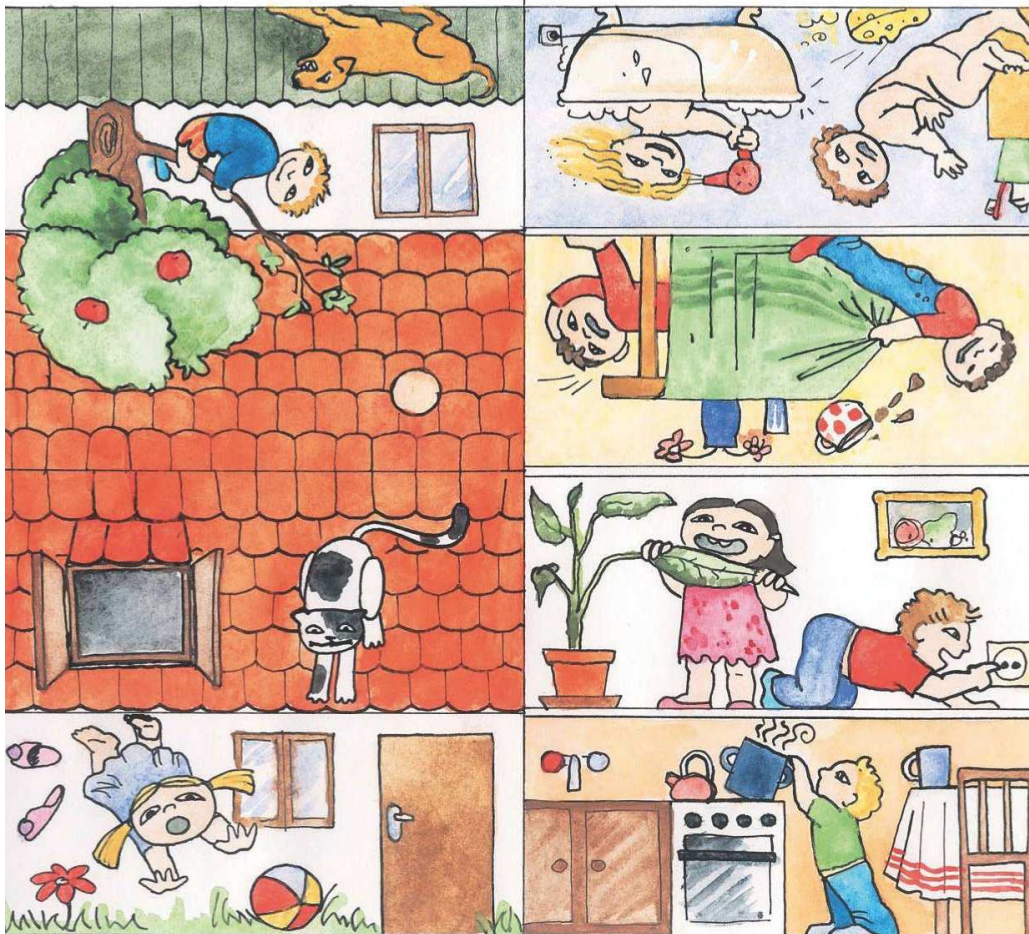
Zdroj: Vlastní výzkum, 2009

9.19 PROTIÚRAZOVÝ DOMEČEK

PROTIÚRAZOVÝ DOMEČEK

Mnoho úrazů se stává doma, kde by dítě mělo být v bezpečí. Nebezpečným situacím se dá předejít.

- Hrnce s vařící vodou stavíme na zadní plotny, nenecháváme „trčet“ držadla pánví do prostoru.
- Horká jídla a nápoje dáváme do stabilních nádob, ubrus ke stolu připevníme sponou.
- Ostré hrany nábytku zakryjeme chráničem.
- Jedovaté pokojové květiny umísťujeme mimo dosah dětí.
- Elektrické zásuvky zakryjeme krytkou.

- Elektrické spotřebiče nepoužíváme ve vaně, nesažeme na ně vlhkýma rukama.
- Podlahy opatříme protiskluzovým povrchem.
- Okna ve vyšších patrech zajistíme proti náhodnému otevření.
- Léky a chemikálie uklidíme mimo dosah dětí.
- Pes by měl mít košík vždy, když se pohybuje v prostoru, kde mohou být děti.

Protiúrazový domeček - držák na tužku:

Jednoduchým ohnutím stěn domečku, slepením spodních stran a vystřihnutím otvoru do komína vyrobíte z letáčku držák na tužku.

DĚTSTVÍ BEZ ÚRAZŮ

DĚTSTVÍ BEZ ÚRAZŮ

Každou minutu se v České republice vážně zraní jedno dítě.

Každý rok jich na následky zranění tři sta zemře.

Úrazy jsou nejčastější příčinou úmrtí dětí.

Každému úrazu se však dá zabránit, pokud děti i dospělí umí předvídat nebezpečné situace a chovají se bezpečně.

Projekt Děťství bez úrazů vznikl v roce 1997.

Projekt realizuje obecně prospěšná společnost Děťství bez úrazů.

Vyrobeno ve spolupráci se Všeobecnou zdravotní pojišťovnou ČR.

ZENTIVA

Johnson + Johnson

NADACE nova

Raiffeisen STAVEBNÍ SPORITELNA

LeasePlan

Office DEPOT

www.detstvibezurazu.cz, info@detstvibezurazu.cz

Zdroj: Děťství bez úrazu, 2008

9.20 ÚRAZ NENÍ NÁHODA – LETÁČEK PRO RODIČE

ÚRAZ NENÍ NÁHODA

Má své příčiny, které je možné eliminovat. Stává se v rizikových situacích a na rizikových místech, které můžeme předvídat a vyhnout se jim. Úraz je důsledkem rizikového chování - dětí nebo dospělých.

STAČÍ TAK MÁLO ABY SE ÚRAZ NESTAL

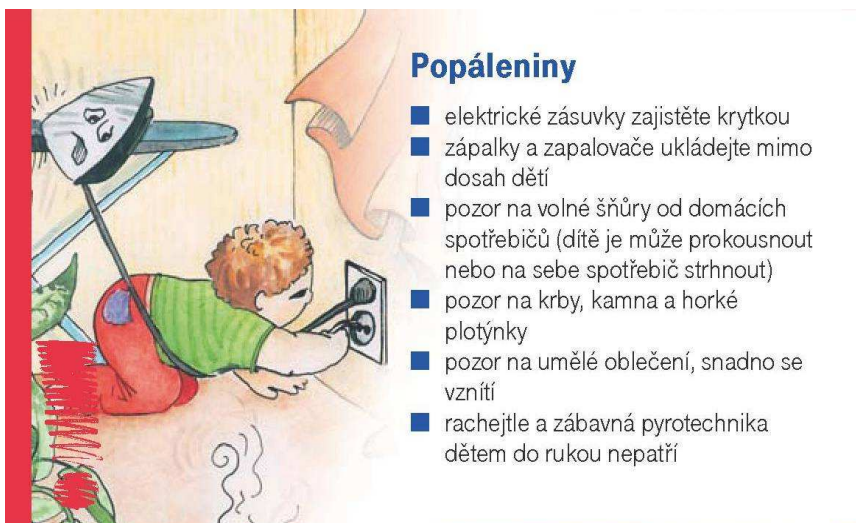
Otravy a poleptání

- léky a desinfekce ukládejte mimo dosah dětí
- pozor na jedovaté rostliny v bytě a na zahradě
- mimo dosah dětí uložte: saponáty, čisticí prostředky, rozpouštědla, hnojiva, alkohol
- saponáty, čisticí prostředky a jiné chemikálie by neměly být v lahvi od nápojů
- odpadkový koš by měl být pro malé děti nedostupný
- do lednice nedávejte jedovaté a nejedlé věci
- garáž, sklep a komora by měly být uzamčeny

Opařeniny

- ubrus proti strhnutí zajistěte sponami
- horké hrnce dávejte na zadní plotýnku, resp. doprostřed stolu, ne na kraj
- šňůru od varné konvice nebo fritovacího hrnce nenechávejte volně viset
- když je nablízku malé dítě, nepijte horký čaj nebo kávu
- pozor na příliš horkou vodu z kohoutku
- kontrolujte pohyb dítěte po kuchyni

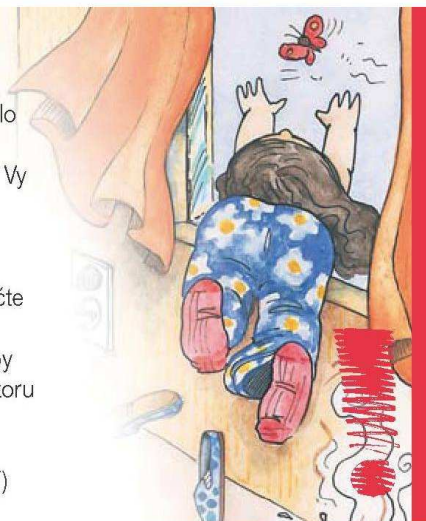

Popáleniny

- elektrické zásuvky zajistěte krytkou
- zápalky a zapalovače ukládejte mimo dosah dětí
- pozor na volné šňůry od domácích spotřebičů (dítě je může prokousnout nebo na sebe spotřebič strhnout)
- pozor na krby, kamna a horké plotýnky
- pozor na umělé oblečení, snadno se vznítí
- rachejtla a zábavná pyrotechnika dětem do rukou nepatří

Pády

- okno zajistěte tak, aby z něj nemohlo dítě vypadnout
- pozor na schody, můžete spadnout Vy i dítě
- nebezpečné jsou hladké podlahy a malé koberečky
- ostré rohy stolu a nábytku zabezpečte krytkou
- pozor na skleněný nábytek a ozdoby
- nenechávejte dítě samotné bez dozoru na balkoně
- pořizujte si stabilní nábytek (např. židličku, která se snadno nepřevrátí)

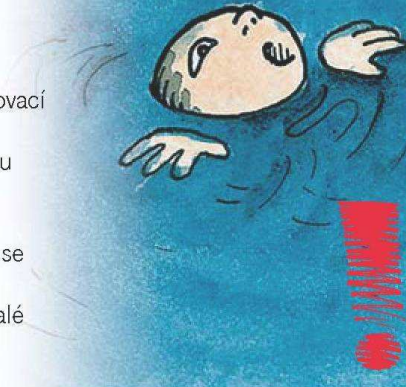

Kolo, auto, doprava

- děti musí být v autě vždy v autosedačce
- v autě musíme vždy používat bezpečnostní pásy
- Vy i děti jezděte jen na dobře vybaveném kole, vhodně oblečení a obuti a vždy s přilbou
- naučte děti správně přecházet silnici, dodržovat dopravní předpisy
- děti by měli nosit výrazné oblečení s reflexními pruhy

Tonutí, dušení

- bazény a sudy s vodou zabezpečte proti pádu dítěte
- u vody nenechávejte dítě nikdy bez dohledu
- malé děti by u vody měly mít nafukovací rukávky
- na lodi musí mít dítě vždy záchranou vestu
- malé děti nenechávejte samotné ve vaně, mohly by uklouznout a utopit se
- nedávejte malým dětem na hraní igelitové tašky, korálky nebo jiné malé předměty

Pes, ostré předměty

- psa venčete pouze na vodítku a s košíkem
- na dětská hřiště pes nesmí
- naučte psa poslouchat alespoň základní povely
- naučte děti, že psa ani jiná zvířata nesmí dráždit a ani na ně sahat bez dovolení majitele
- ostré předměty (nůž, nůžky) a zbraně by měly být uklizeny mimo dosah dětí
- i kuličková pistole může být nebezpečná

RODIČE, VÍTE, CO DĚLÁ PŘÁVĚ TEĎ VAŠE DÍTĚ?

Vyrobeno ve spolupráci se Všeobecnou zdravotní pojišťovnou ČR.

ZENTIVA

Johnson & Johnson

NADACE
nova

Office DEPOT

www.detstvibezurazu.cz, info@detstvibezurazu.cz

Zdroj: Dětsví bez úrazu, 2008

9.21 POLOSTRUKTUROVANÝ ROZHOVOR – TÉMATICKÉ OKRUHY

- Vysvětlení pojmů úraz a otrava. Uvedení příkladů.
- Trávení volného času a možná rizika vzniku úrazů a otrav.
- Vnímání obecně nebezpečných situací.
- Dopravní problematika (jízda autem, na kole, na kolečkových bruslích) – zjišťování vnímání možných rizik a znalosti zásad prevence dopravních úrazů.
- Vnímání rizik v souvislosti s vodním prostředím.
- Problematika užívání léků a domácích lékárníček.
- Znalost míst, kde je možnost poranění elektrickým proudem.
- Vztah ke zvířatům a možná vnímaná rizika.
- Zjišťování znalosti pojmu prevence zaměřené na konkrétní příklady.
- Zaměření na zdroje informací o úrazech a otravách u dětí (rodiče, škola).
- Názor a vztah k poskytnutým informacím v problematice úrazů a otrav.
- Znalost důležitých telefonních čísel (hasiči, policie, záchranná služba, integrovaný záchranný systém). Schopnost komunikace dětí s některým výše uvedeným subjektem.
- Vnímání rizik při sportu.
- Problematika vzniku úrazů ve škole.
- Vnímání možných rizik vzniku úrazů a otrav v pokojíčku a jejich domově.
- Vnímání nebezpečného chování u dětí a jejich kamarádů.
- Zjišťování zkušeností dětí s případy úrazů, které skončily trvalými následky či smrtí.

9.22 UKÁZKY ROZHOVORŮ – CD VIZ ZADNÍ DESKY DIPLOMOVÉ PRÁCE

1.	Klára, 14 let	3:20
2.	Antonín, 11 let	3:35
3.	Tereza, 7 let	3:25
4.	Veronika, 15 let	2:35
5.	Vendula, 12 let	3:00
6.	Šimon, 8 let	3:00
7.	Petr, 12 let	3:15
8.	Dan, 10 let	3:15
9.	Magda, 8 let	2:35
10.	Martin, 8 let	3:00
	Celkový čas:	31:00

Zdroj: Vlastní výzkum, 2009